

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ

От Д-р Ганчо Ценов

(С приложение от 3 карти, текст и карта на старото
положение, на народите, населяващи Балканския полуостров)

Берлин
1917

Предговор

Берлин 1917.

Преди няколко месеца бях поканен от господата офицери в щаба на германската поетапна инспекция No.11, да изнеса доклад относно взаимоотношенията между народите в Македония и тяхното възникване. В един доклад, обаче един така сложен въпрос, не може да бъде правилно разгледан без да се познава българската история. След това господата ми предложиха да напиша една кратка история, чрез която да е възможно наведнъж да се обхване систематизирано историята на българския народ. Когато започнах със създаването на тази книга, установих че не е достатъчна една повърхностно- разказана история, тъй като читателят не би бил в състояние да разграничи истината от фалша, разпространяван в сред обществото. Една българска история може да бъде приета и ползвана само, ако е основана на извори, подложени на съмнения. По тази причина взех решение да напиша такава история и бих се чувствал щастлив, ако изложената информация доведе до по-подробно разглеждане на българската история. Посочена е литературата, ползвана в текста, като някои данни съм взел от в-к „Свобода“, гръцката история, „Римска история“ от Кох, „История на византийската империя“ от Рот (последните 3 са в сбирката на Гйошин), „История на България“ от Иречек и „Българския църковен въпрос“ от Бурмов. За по- лесна ориентация в старата история има приложена карта.

Този труд беше написан в полеви условия, по време когато фелдмаршал Фон Макензен триумфираше в победоносен поход начело на немски, български и османски войски през румънските земи, също по време когато генерал Белов лично ръководи и отблъсва враговете си в полето на местността „Черна“, навлизайки в моята родина: техните имена, както и имената на генералите Фон Галвиц и Винклер, ще останат завинаги в паметта на българите.

На господата офицери от този щаб, изразявам своята благодарност за тяхното дружелюбно отношение и насърчение, особено на негово превъзходителство граф Вестрап, техни превъзходителства бароните от благородническата фамилия Фон Кране и г-н оберлейтенант Даф.

Особена благодарност дължа на моят приятел г-н Макс Хелфриц, който имаше добрината да прегледа и коригира моя немски език в тази книга.

20.01.1917

Д-р Ганчо Ценов
(От щаба на поетапна инспекция No.11)

Въведение

Българите фактически нямат история за най-старите времена на своето съществуване. Това което от време на време се описва, като българска история, се основава в действителност на разказани предания и няма никаква научна стойност. Така българите са обявявани за турци, тъй като титлите и имената на най-старите им царе, се твърди, че били турски. Изнамерено е каменно писмо, в което българският цар Маламир е назован с титлата *канез*, като тази титла съществува и до днес при българите под формата на *кнез*. На старобългарски тази титла *кнез* е била *канез*, което е близко със старонемската титла *куниг* (*кйониг*), което означава крал. Тази толкова очевидна старобългарска титла се преобръща сега на някаква турска титла, *канез* трябвало да означава *кан*, *кан* било съкращение на *хаган*, от което следвало, че титлите *канез* и *хаган* били едно и също.

В своите народни песни българите наричат един от своите царе, живял през 12 век- Ясен. Името Ясен означава ясен, светъл. Гръцките писатели от тази епоха го наричат Асен, тъй като в гръцкия език липсва буквата Й, като добавят, обаче към името- прозвището „Белгун“, означаващо светлият, белият. Това преплитане на теорията за турския произход на българите обявява това чисто българско име за турско. Името Асен по тази теория, трябвало да бъде Асан, което било съкращение на Хасан и по тази логика българските царе имали турски имена. Също според тази теория, след като българите били турци, те са по-късно дошли пришълци на Балканския полуостров. Българите имат връзка със скитите, но според гореописаната теория, това не противоречало на техния турски произход, защото скитите живеели на север от планина Кавказ и във всеки случай били източен народ. Как се е стигнало до идеята, скитите-старите обитатели на Балканския полуостров- да бъдат обявени за азиатци, с това няма да се занимаваме. Ние искаме да обърнем внимание на това, че старите писатели, дали ни информация за скитите и Скития, „под скити“ са разбирали старите обитатели на Балканския полуостров. Така Йордан (историк от 6 век) пише, че скитите или Скития граничела със земята на албанците. Страбон (1 век пр. и след Хр.) пише че, планина Кавказ, където са живеели скитите, застъпва земята на албанците (XI. IV.1). Когато от Бриндизи се пътува през Епидамн (Драч, Дурацо, Дирахуим), се стига до планина Кавказ или Керауния. Арменският географ Анания Ширакаци пише, че река Варданес или Вардар извира от планина Кавказ. Старите автори следователно под географското понятие Кавказ разбират не планината, която ние наричаме така, а една част от Динарската планинската верига, намираща се в западната част на Балканския полуостров. По отношение на понятието Скития и скити, достоверен свидетел е римският поет Овидий, заточен в Скития и живял там 5 години:

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est (ex Ponto, IV, VI, 5).

Тази част на Скития се намира между езерото Вистонис (Порто Лагос) и река Струма. Овидий пише именно:

**Nam mihi. Bistonios placuit pede carpere campos (Trist. I, X, 13—50).
Nec patria est habitata tibi: sed adusque nivolum
Strymona venisti, Marticolamque Geten (Trist. V, III, 11—22).**

Скитските племена, обитаващи тази страна и между които той е живял, са се наричали беси, гети и одриси.

**Vivere quam miserum est inter Bessosque Gelasque
Illum, qui populi semper in ore fuit (Trist. IV, I, 67—68).
Odrysis inopina Marte peremptis (ex Ponto I, VIII, 11—20).**

Скитският град, в който Овидий е живял, е бил гетският град Томес.

**Naso, Tomitanae jam non novus incola terrae,
Hoc tibi de Getico litore mittit opus (ex Ponto I, I, 1—2).**

От посочените източници става ясно, че Скития е Тракия и скитските народи са тракийски народи. В старата история на балканските народи, често споменаваният град Томес, на егейския бряг на Тракия, се е намирал между река Струма и Порто Лагос. Херодот - бащата на историята, който ни е оставил най-старата информация за Скития и скитите, също обозначава Балканския полуостров- Тракия, като Скития. Походът на персите срещу Скития при планина Кавказ, не е били насочен към южна Русия, а към Македония, към езерото Преспа и земята на будините или град Воден. Херодот също свързва скитите с Троя. Най- важните троянски реки- Ликос (Lycos) и Вар (War, Wardar), са обозначени от него като скитски реки. Той пише, че четири от скитските реки- Ликос, Вардар, Танаис (Черна) и Иргис (Виргис, Брегалница), се вливат заедно в езерото Меотис.

(ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσπερες μεγάλων ῥέοντες
διὰ Μαιντῶν ἐκδιδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεωμένην Μαιντίν, τοῖσι σὺνόματα
κίεται τάδε Λύκος Ὀαρος Τάναϊς Ὑργίς IV, 123.)

Ако троянската река Ликос е скитска река, то Скития е земята на Троянците и обратно. Ако скитските народи- готи, хуни и българи са живели на река Танаис, то по същото време те са живели и на реките Ликос и Вар, защото тези реки са напоявали същата земя, както и река Танаис. Следователно гореспоменатите народи- готи, хуни, и българи са троянски народи. Ако досега се е твърдяло, че българите са чужд народ, тъй като първоначално са живели на река Танаис, която се счита за Дон, сега ние твърдим, че Българите са стар тракийски и троянски народ, живял първоначално на р. Танаис.

От горесцитираните източници на Херодот се разбира, че главната троянска река Ликос тече в близост до р. Вардар, следователно Троя се е намирала в Тракия или Македония, а не в Азия, както погрешно се твърди. Тези факти ни дават основата за правилното разбиране на старата историята, на балканските народи, както ще видим по- нататък.

Част Първа

1. Прародина и произход на Българите.

Българите са старите скити, обитавали Балканския полуостров, Панония, Дакия до Карпатите. Старите скити са се разделили на различни народи под различни имена. Тези които живеят в Тракия са се наричали общо траки, в Илирия- илири, в Панония- панонци и т.н. Всички тези скитски народи са се разделили на отделни племена, като гети или готи, хуни, българи, авари, пеони, македонци, които от 7 век сл.н.е. носят общото име българи. В исторически план тези народи са споменати още по времето на троянските войни. По- късно тракийските скити преминават през Босфора към Азия и нападат персите. Скоро персите потеглят на военен поход от Азия към Европа срещу скитите. Едва през 4 век пр.н.е. в Македония възниква силна държава, която поробва гърците и персите. Не след дълго време идват римляните и поробват македонците, както по- късно и целия Балкански полуостров до Карпатите. Към края на 4 в.сл.Хр. започва разпадането на Римската империя и етническото пробуждане на поробените скити. В 5 в.сл.Хр. под ръководството на Атила, те основават голяма скитска държава, която се разпростира чак до р. Рейн. Своята политическа независимост скитите или българите запазват до 11 в.сл.Хр., когато падат под владичеството на византийските гърци и от части под владичеството на германската империя, и маджарите. Българите извоюват своята политическа и църковна независимост към края на 12 век (1186 г.). Тази независимост те запазват до 1393 г., когато падат под турко робство и църковното владичество на гърците. Турци и гърци унищожават българската интелигенция, като я принуждават или да приеме ислямската вяра, или

гръцка националност. От българите остават само селяни, които до такава степен биват потиснати, че загубват своето национално съзнание.

Вече спира да се говори за българи на Балканския полуостров, а само за гръко-християни. Едва в 1762 г. един български монах от Атон- Паисий Хилендарски открива, че българите някога са имали голям, силен, самостоятелен народ и велики царства. За да събуди народното самосъзнание, Паисий написва кратка българска история, която не се печата, а във вид на ръкопис се чете и преписва от различни родолюбиви българи. Скоро след това германски и руски учени започват да говорят за българи на река Дунав (По какъв начин обаче и защо? Не ли за да се потули отново истината?). Постепенно се стигнало до убеждението, че на р. Дунав живее български народ, но не се знаело на коя раса принадлежи той. Така по този въпрос възникват спорове, които траят до ден днешен. Тъй като средновековните писатели са свързвали българите с други скитски племена- омбри или кимбри, хуни, угри, авари, хазари и по причина, че тези народи са се считали за идващи северно от Кавказ като турски, монголски или фински, то чуждестранните учени са считали нашия народ за турски, фински, идващ на Дунава чак през 7 век.

Българските изследователи, обаче са на друго мнение. Те считат българите за старите обитатели на балканския полуостров и за стари съседи на древните Гърци.

Родината на хуни, българи, готи и др. народи се посочва от почти всички средновековни писатели в Кавказ, поради това, че те са скитски народи, а се е вярвало, че скитите са живели на север от Кавказката планина. Така Прокоп (историк от 4 в.сл.Хр.) в своята история за готските войни, пише по повод възникването на скитския народ следното:

„При хуните, които първоначално са се наричали кимбри или кимери е имало цар с двама сина- Утургур и Кутургур, които разделили царството на баща си. Едната половина от хунското царство е наречена Утургури (земята на Утургурите), а другата- Кутургури (земята на Кутургурите). Хунското царство е наречено до ден днешен по имената на тези двама сина и се намира на север от Кавказ.

От другата страна на меотидското блато живеели готи, визиготи, вандали и др. готски народи. В по- ранни времена те също са били наричани скити, тъй като всички народи живеещи в тези области са носели общото име скити. Някои от тях са се наричали също сармати или меланхлени.” (IV, 5¹)

Архиепископът Теофилакт (11 в.сл.Хр.) нарича гореизброените кимбри или омбри- българи (*Ὀμβροὶ οἵ τε Βούλγαροι*). Живелите през 9 век гръцки писатели, като патриарх Никифор и хронографът Теофан, върху чийто думи се опират небългарските учени при определяне произхода на нашия народ, повтарят горното твърдение на Прокоп за хуните, като го отнасят за българите. Най-старите селища на хуните и българите (*Ὀβινῶν καὶ Βουλγάρων*) според тях се намирали на меотидските блата до кимерийския босфор при земята на сарматите и иберийците, и до Кавказките планини. Там се намирала стара, велика България².

¹) Според превода на Коста.

²) Д-р Ганчо Ценов, Готи или Българи. Критично изследване за историята на древните скити, траки и македонци, с 2 карти, Лайпциг, книжарница Дикше, 1915, стр. 50- 51

Византийският император Константин Порфирогенет отнася това разделение на кимбрите за българите. Той пише, че българският народ (*τῶν Βουλγάρων γένος*) някога е бил разделен на две царства, които са били посочени с имената на градовете- Месемврия и Селиврия. Названията на градовете са били съответно и наименованията на тези царства. (Ed.Bonn.III, p.44)

(πρότερον εἰς βασιλείας διττὰς διήγοντο καὶ μαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων ἥτε Μεσημβρία καὶ ἡ Σελυμβρία βασιλείων προσηγορίας) (Ed Bonn. II, p. 44).

Когато кимбрите се разделят на две царства, те са живели в Тракия на Босфора, който тогава се е наричал **Кимерийски Босфор**, тъй като градовете Месемврия и Селиврия са се намирали в тази област.

Прокоп разделя гореспоменатите скитски народи на меланхлени (чернодрешковци) и сармати. Тази характеристика на българите се е запазила и до днес, тъй като българите, живеещи от р.Струма до Черно море носят черни дрехи, а живеещите на р.Вардар и в Мизия, наречени от стари времена сармати, носят светли и пъстри дрехи. Българите са обозначавани също като угри (угрийци). Угрите обаче са пеонски, македонски народ. В старобългарските легенди се казва „угри- пеонски език”(угри- един пеонски народ ¹). Пеоните са живеели в централна Македония до Охридското езеро. Херодот (5 в.пр.Хр.) нарича този народ, живял на Охридското езеро- агриани, откъдето идва името Ахридос, дн.гр. Охрид. В този гр. Охрид започва политическия и културния живот на българите. Агрианите или агрите са взели името си от угрите. Тези угрийци, както виждаме, са съседни на албанците и ахейците (дн.гърци), като населяват Македония до ден днешен. Връщайки се на Кавказ, където са живели скитите, се вижда, че този Кавказ не е азиатска, а илирийска планина. Страбон (I в.пр.Хр.) идентифицира Кавказ с планината Керауния в дн. Албания и Македония (VII, VI, 1; XI, V, 1; XI, IV, 1). Страбон пише:

„An dem Kaukasus wohnen die Iberer und Albaner, die Sarmaten, die Skythen und die Achaier (*Μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ Ἰβηρῶν καὶ Ἀλβανῶν Σαρματαὶ καὶ Σκύθαι καὶ Ἀχαιοί*) (XII, III, 8)

¹Йордан Иванов, Български старини из Македония. София 1908, стр. 53-54.

„В Кавказ живеят иберий и албанци, сармати, скити, и ахейци”. Това неминуемо означава, че планина Кавказ, където живеят скитите се намира в близост до Албания и Ахайя (Гърция). Следователно в Македония или Илирия са най- старите поселения на скитите (българите), те следва да се търсят не в Азия, а в Илирия или Тракия. По този начин ясно виждаме, че българите са живеели в илирийския Кавказ и са древен трако- илирийски народ. Същевременно те са и троянци и ние ще ги покажем точно като такива.

2. Епохата на троянците.

а) Троя.

Тракийските народи се появяват за пръв път в исторически план при сблъсъка със своите съседи гърците. Първият сблъсък между двете раси е легендарната троянска война. Гърците от егейските острови и Ахайя пристигат с корабите си на тракийския бряг и нападат траките. Между отбраняващите се тракийски народи заслужава да се отбележат- пеласгите в Тесалия, бригите (или фриги) в Македония, пеоните в Македония, стримонците на р.Струма и мизийците в Тракия. Омир възпява тези народи в Илиада по следния начин¹:

„Вихрено бърза Ирида вестител дойде при троянци,
пратена с вести тревожни от егидодържеца Зевса.

Там пред двореца Приамов голямо събрание стана:

заедно всички стояха- и стари, и млади троянци.

Вихрено бърза Ирида наблизко застана и каза,
уподобена напълно по глас на Полита Приамов,
който бе пъргавоног съгледвач на троянци; следеше
все от високата гробна могила на цар Есиета,
дебнеш кога ще потеглят ахейци от кораби вити.

Образ Политов приела, Ирида продума тогава:

„Старче, ти винаги твърде обичаш безкрайните речи,
както по време на ми; ала днеска войната бушува.
често съм влизал във лютите битки с мъжете враждебни,
ала такива и толкова много войска не съм виждал:

хиляди, както листата в гората и пясъка морски,
вече настъпват в полето, борба да завържат пред Троя.

Хекторе, аз те съветвам усърдно така да постъпиш:

много съюзници има в големия град на Приама,
разни езици говорят далечни хора събрани.

Всеки да бъде началник на тези, които предвожда,

Своите хора в строй да нарежда и води в битка.” (Илиада II, 786- 806)

¹) Народна Култура, София 1969 г. Преводът в книгата на Д-р Ценов е на Фосс. В оригинала името на богиня Ирида е Ирис, в чийто образ тя не просто пристъпва към воините, а се рее в пространството около тях.

Като взема при сърце думите на Ирида (Ирис), Хектор разпуска събранието и всички вземат оръжието, за да защитават земята си. След това Омир представя следните народи с техните водачи:

„Вожд на троянците бе шлемовеецът славният Хектор,
син на Приама; мнозина най- смели се готвеха вече
заедно с него да влязат с копия остри в боя.

Вожд на дарданците беше известният син на Анхиза,
царят Еней- от Анхиз го роди Афродита блестяща:
беше богинята спала със смъртен сред урви на Ида...” (Илиада II, 816- 821)

„Водеше цар Хипотий племе с копие силно пеласги¹,
тези, които живееха сред плодородна Лариса,
тях ги предвождаха в бой Хипотий с Пилей² войнолюбец,
двамата сина на Лет пеласгийски, потомък³ Тевтамов.

А пък Пейрой с Акаманта⁴ предвождаха всички тракийци,
мирно живеещи близо покрай Хелеспонт⁵ бързотечен.

Вождът на копиеборци кикони бе смелият Евфем...

Водеше храбро Пирехъм пеонците с лъкове вити,
с чест обитаващи град Амидон до широкия Аксий⁶,
който разлива води превъзходни далеч по земята.

Силният вожд Пилемен от Енетия, гдето се вдят
мулета диви, доведе безброй пафлагонци юначни...

Одий и с него Епистроф доведоха тук ализони⁷
чак от далечна Алиба, където сребро се добива.
Мизи начело с Хромий и Еном, вещ птицегадател,
ала чрез птиците той не отбягна най- черната гибел.
Падна в реката, убит от ръцете на внука Еаков,
който в нея погуби и други отлични троянци.

Форкис с Аксаний божествен доведоха фриги при Троя⁸
чак от Аксания: искаха в стръвна битка да влязат.

А пък меонци предвождани бяха от Местъл и Антиф,
рождбите на Талемен и на езерната нимфа Гигея:
водеха в боя меонци, родени при Тмол недостъпен.

Наст бе водач на карийци, известен с говор незвучен⁹...

А Сарпедон с почтения Главк пък доведе ликийци
чак от далечната Ликия, негде от Ксант бързотечен.” („Илиада II, 840-877)

¹⁾ В оригиналния превод на Фосс в книгата на д-р Ценов се наблюдават разлики от българския превод, поместен тук. Пеласгите на Хипотий са били въоръжени с копия.

²⁾ Изпуснато е, че Пилей е потомък на Арес

³⁾ Лет е син на Тевтам.

⁴⁾ Акамант водеше тракийските племена на Пейрой.

⁵⁾ Земите оградени от буйните потоци на Хелеспонт.

⁶⁾ Аксий или Ахios е спомената, че е река Вардар!

⁷⁾ Хализони или халициони.

⁸⁾ Не се споменава „при Троя”.

⁹⁾ В немския превод на Фосс е употребена думата „варварски език”, а не „говор незвучен”.

„Aber Hippothoos führte der speergewohnten Pelasger
 Stämme daher aus Larissa, dem Land hochscholliger Äcker;
 Samt Hippothoos führte des Ares Sprössling Pylos;
 Beide von Teutamos' Sohn, dem pelagischen Lethos, erzeugt.
 Aber Akamos führt und Peirons Thrakiens Völker,
 Welche der Hellespontos mit reißenden Strome begrenzet.
 Weiter gebot Euphaemos kikonischen LanzenSchwingern.
 Nächst ihm führte Pyrachmes päonische Krümmer des Bogens
 Fern aus Amydon her, von des Axios (Wardars) breitem Gewässer,
 Axios, der mit lichtester Flut die Erde befruchtet.
 Weiter gebot Paphlagonen Pylämenes, trotzigem Herzens.
 Her aus der Eneter Land, wo wild aufwachsen die Mäuer . . .
 Aber Hodios kam und Epistrophos samt Halizonen
 Fern aus Alybe her, allwo des Silbers Geburt ist.
 Mysern gebot dann Chromos und Eunomos, gaudig der Vögel . . .
 Phorkys sodann; und der Held Askanios führten die Phryger
 Fern von Askania her, und sie dürsteten alle nach Feldschlacht.
 Nesthes ordnete drauf und Antiphos kühne Mäonen,
 Beide Pylämenes' Sohn' und der Nymph' im Teiche Gyga,
 Die auch mäonische Stämme geführt vom Fuße des Imolos.
 Nastes führte die Karen, ein Volk barbarischer Mundart.
 Lykier führte Sarpedon zum Kampfe und der rühmliche Glaukos,
 Fern aus Lykia her, von des Xanthos wirbelnden Fluten.
 (II, 850—877). Voßsche Übersetzung.

Това са троянците. Както виждаме всички живеят в Тракия, Македония и Тесалия. Те са били пеласгийски и тракийски народи, които са живеели на Балканския полуостров от Лариса до Дунав. Ахейците също са нападали своите съседи в Тесалия, Македония, Мизия и Тракия.

Въпреки всичко това, някои учени, които не са запознати с тези взаимоотношения, твърдят, че Троя се е намирала в Азия. Олимп, Мизия, Пеония, долината на р.Вардар, долината на р.Струма, Мигдония и Тракия в Азия ли се намират?!

Троянският цар Приам е бил фригиец. (Илиада XXIV, 543-546) По-късните автори обозначават фригийци, ликийци, мизийци, карийци и лидийци, като троянски народи. (Страбон XIV, III, 3) Местообитанието на тези народи понякога се посочва в Азия, защото се е смятало, че някога е имало преселение от Европа към Азия. Така пише Херодот:

„Фригите, както казват македонците, са се наричали бриги, докато са живеели в Европа, в земята на македонците. Когато обаче са се преселили в Азия, заедно със своята земя, са променили името си на фригийци”. (VII, 73)

Фригийците следователно са македонски народ, който се предполага някога да се е преселил в Азия. Кога обаче се е случило това преселение, преди или след троянската война? Херодот пише по-нататък за витините:

„Траките се наричали витини, след като са се преселили в Азия. Преди това, както самите те твърдят, са се наричали струмонци, защото са живеели на Стримон (Струма) в Македония. Отново според самите тях, те са били прогонени от теукрите и мизите, от техните местообиталища.” (VII, 75)

Витините също са македонски народ. Мизите също са такъв народ, щом са прогонили стримонците от тяхната родна земя. Според Херодот те са живеели на планината Олимп- „Мизийците са потомци на лидийците, но са се наричали олимпийци, по името на планината Олимп.” (VII, 74).

Така се вижда, че съгласно и по- късни писатели, троянците са трако- илирийски народ, където и да са живели. Освен това Омир сам поставя границите на царството, на Приам.

„Слушахме, старче, преди, че и ти си живеел честито.
Нявга, нашир и надлъж, чак от Лесбос на древния Макар,
та до великата Фригия и Хелеспонта безкраен,
вредом те слави мълвата с добри синове и богатства.” (Илиада, XXIV, 543- 546)

Царството на Приам, следователно се е намирало между Фригия (Македония), Лесбос и Хелеспонт. В този район фактически са живеели назованите от Омир троянски народи- пеласги, пеони, мигдони, траки и т.н.

Що се отнася до разкопките на азиатската страна на Дарданелиете, където е предполагаемото място на Троя, те нямат тази стойност, която им се предава. Там нещо е било изровено, намерено, но какво е то? Как можем да докажем, че изровените руини са царството на Приам. Възможно ли е въобще митологичният, а не истински дворец на Приам, построен от боговете, да бъде намерен или изровен.

Изобщо когато се правят изводи за Троя, трябва да се има предвид, че Илиада съдържа повече митология, отколкото история. Според митологичните предания, Троя е построена от боговете Аполон и Посейдон за цар Лаомедон, т.е. за владетеля на народите и хората. Когато владетелят на хората не е искал да се отплати на боговете, той си е навлякъл гнева на Посейдон, който му е докарал болести, наводнения и други злини. В Илиада също пише, че родът на Приам е бил омразен на Кронион (Кронид)- „Вече Кронид е намразил рода на Приама прославен” (Илиада, XX, 306)

Вместо Приам, Еней бил избран от боговете да бъде цар на Троянците. Хората са само инструменти на боговете, а боговете воюват един срещу друг според настроенията си. Заедно с митологията се описват и човешки дела.

Парис- синът на троянския цар Приам, откраднал „хубавата” Елена, съпругата на гръцкия цар Менелай. Поради това разгневените гърци обявяват война на Приам и чрез смелост, и хитрост разрушават Троя.

Следователно Троя не е била разрушена от боговете, а от гърците. Ние, обаче виждаме, че Троя се е състояла от множество народи и държави, които не биха могли да бъдат разрушени от отделни битки, войски и войници. Следователно твърдението, че гърците са разрушили Троя, не може да се приеме за исторически факт. От поезията на Омир може да се вземе само тази част от историята, в която се описва, че са се водили войни между два съседни народа- гърци и траки. Много вероятно е поезията да е свързана с първите гръцки завоевания на бреговете, на Егейско, Мраморно и Черно море.

б) Митология и обичаи.

Българската митология е една тракийско- троянска митология. При никой европейски народ не са се запазили толкова спомени за Троя, както това е станало при българите. Например името на град Троян на Балкана, южно от Плевен (Плевна). Троян също се намира в Мизия, а Мизия се счита за главната земя на троянците. Много пътища и улици в областите София, Ихтиман, Чирпан и Стара Загора се наричат „Троянски път”. В Троянската планина извира р. Росица, приток на Янтра, която Страбон (XIII, I, 21) описва под името Резос и Ройтис, обозначавайки я, като троянска река. Троянска река е днешната македонска река Галик (Халис), която се влива в сърцето на Салоники. Троянска земя е Пиерия, т.е. земята между Олимп и вътрешността на Салоники. Страбон обозначава, като троянска река Арисбос, приток на Хеброс (Марица), река Ксанти (Xanti), и др. (XIII, I, 21) Тук се е намирало царството на тракийско- троянския цар Резус. Той се е претекъл на помощ, на Троя в последните години на обсадата, но е бил убит заедно с конете си от Диомед и Одисей. Този Резус се споменава и в българските народни песни.

Крал Резул многу богат било
и ми било многу аирциа,
на калои калдърми праело,
на рекъи ми мостеи праело,
ми праило църкфи, манастири.
Що поарци една кула азно,
пет кули уще му останале. (G.oder B. S 140-141)

Такива песни има много и техният троянски характер е извън всякакви съмнения. С тези песни се сравняват и някои текстове на Диодор.

Диодор (I в.пр.н.е.) описва възникването и злощастieto на Троя по следния начин- троянският цар Лаомедон обещал възнаграждение на боговете Аполон и Посейдон, за да му построят крепостта Троя, но после отказал да плати това възнаграждение. Според митологичния разказ, Посейдон се разгневил на троянския цар Лаомедон и изпратил морско чудовище, което ограбвало всички, които живеели на брега и съседните земи. Освен това населението било сполетяно от чума, цялата селскостопанска продукция била напълно унищожена. В резултат на това нещастие народът бил ужасен и се събрал да търси избавление от злото. Царят се обърнал към Аполон, за да го помоли за съвет. Оракулът отговорил, че причината за това нещастие била гневът на Посейдон и то нямало да престане, докато троянците не пожертват едно от своите деца. Това дете трябвало да се

избере чрез жребий. Жребият се теглил и се паднал на царската дъщеря Хезиона. Нейният баща Лаомедон бил принуден да предаде девицата. Тя била окована и закарана на морския бряг. В този момент на брега пристигнал Херкулес с аргонавтите, които се били отправили на военен поход срещу варварските народи на Pontus Euxinus (Черно море). След като момичето му разказало за своето нещастие, той разбил нейните окови, освободил момичето, отишъл в града и обещал на царя да убие чудовището, което и направил. (G.oder B. S.77-79)

Така започва троянската история. Тази легенда живее в паметта на българите. Те и до ден днешен пеят много песни, които имат за съдържание горните обстоятелства. В моята творба *Goten oder Bulgaren* (Готи или българи) има приведени много такива песни. За обща ориентация бих искал да обърна внимание на някой неща. В една от песните се подчертава надменността на троянския цар Латин (Лаомедон) по следния начин:

Бог да биетъ краля на Трояна!
Ми пособрал Троянци християни;
„Елъ чуе Троянци граждани!
Расипите Бога единего,
напишите бога стребренова.”
Написале бога стребренова.
Що ми текле у Трояна града
триесетъ и три точки студена вода;
тамо фати да ми протечвить
бъло стрebro, и свитло-но злато;
То`а за бога моли`а, то`а ми найдо`а.
Ним`и прати кралъ Троянски,
ми`и прати подъ Трояна града,
подъ езеро, кей глобокъ бунаръ.
Тамо иматъ тая вода студна;
тамо имат змиа халовита;
на день му ю по еденъ таинъ;
тамо одатъ Троянски християни,
до откупатъ вода-та со стрebro,
со стрebro, со жежено злато.
Бог да биетъ краля на Трояна!
Промени негвоа мила керка
негвоа керка наймала Мария;
и наполни джепю и пазу`и
со стрebro, со жежено злато.
Во ръце ъ даде стребрен ибрикъ:
„Айти керко мала Марио!
Ти поиди ми край бунара,
налеи ми она студна вода,
да откупиш ти вода со стрebro.”
А що бѣше девойка Мария!
Съ прекръсти, Богу съ помоли:

„Дейди Боже, менъ поножи ми!”
И киниса по бѣли друмови,
и си стрете незнаена деля,
делиа со коня дориа.
„Поможи Богъ Троянко девойко!
Ако Богъ да, каи ке ми `одиш?”
„Я ке ходам подъ Трояна града,
да налеамъ она студна вода.”
Овгоре незнаенъ делиа:
„О! Девойко хубава Марие!
Тамо иматъ змиа халовита,
ке загинишъ млада и зелена!
Я не сумъ незнаена делиа,
туку сумъ си свѣти Георгия.
Я ке легнамъ на твои скутови,
малу перче да ми приобидишъ;
я сумъ вреденъ тебе да откинамъ.”
Па си слезе отд конь-о на земи,
легна на нейдзини скутови.
Богъ да биетъ змиа халовита!
Съ даде отъ глобоко езеро...

След това се разказва, че св. Георги убил змея и върнал момичето и убития змей на царя. Когато троянците видели убития дракон, те възкликнали:

„О, Боже, благодарим ти,
откакто е построен Троян,
не бяхме виждали такова чудовище!”

Друг вариант гласи следното:

Забило ми се синоно море,
се заказала силнана ламъа;
ката ден иадит п една девойка;
рет ми ие дошол за цареа кърка,
цареа кърка, единородна;
цареа кърка да ми я ядит!
Ми се собрали сфите гражджани,
сфите гражджани по пиргоите,
за да ми видат как кѣ се ядит,
как кѣ се ядит цареа кърка,
та ми ѝе дошол Сфети Гьорьгия...
Тога си рече сама со себе:
„Секъи ден ядам п една девойка,
Денес кѣ изедам двене девойки.”

В една друга песен митологичния характер е още по- силно изразен. Там се казва:

Припаннала тъмна мъгла
пу край селу /троянуву,
тъ и лижалъ малку- многу
малку- многу дур три годин,
изгладила фред пу светъ,
фред пу светъ чифчиити,
чифчиити и купачити,
купачити и увчарити;
ни е било тъмна мъгла,
най е било суръ лъмъа.
Зачъули я две братчета,
две братчета близначета,
погнали я да я гонъът,
гонъали я малку многу,
малку- многу два нъа, три нъа;
пристигна я по мла братец,
истегли си тънка сабъа,
удари я, преплати я,
преплати я на три плата.
Текнъли съ ду три реки:
първа река желту житу,
втора река руйну вину,
третъа река бълу мляку.
ютгварят две братчета,
две братчета близначета:
-Хайде житу по чифчии,
хайде вину по купачи,
хайде мляку по увчари.-
Наздрави ви, две братчета,
две брачета близначета! (G.oder B. S.79-85)

След като морското чудовище или мъглата били премахнати, настъпило време на плодородие и изобилие от всичко. Св. Георги от тогава нататък се е почитал, като светец, покровител на плодородието. Денят на неговото честване е 23 Април, когато природата започва да се раззеленява и мразовитото време отстъпва на топлото. На този ден българите украсяват своите къщи със свежи клонки и токущо набрани пролетни цветя. Всяко семейство на същия ден дава курбан- първото родено през годината агне, в чест на св. Георги. Едва от този ден нататък овчарите ядат и пият овче мляко. Те вярват, че млякото в овцете ще пресъхне, ако пият овче мляко преди този ден.

Има много песни и разкази, в които се описва грижата на св. Георги за добра реколта и изобилие от селско- стопански животни. В една песен например се казва:

Тръгнал ми беше Свети Гьорги,
рано рано на Гьоргевденъ,
долу долу на зимове.
Да обиде зелен синор,
сиво стадо шилетина,
шилетина вакли овни...

Когато му казват, че всичко е в най- добро състояние:

Свети Гьорги се зарадва,
та си фсегна в десни жебве,
та извади леви кључве
та раскључи небо земља,
та пропадна тъмна мъгла,
та поросъа блага роса,
та поникна добра трева,
та попаси сиво стадо,
сиво стадо шилетина,
шилетина вакли овни.¹

Кой обаче е този св. Георги, който отваря небето и земята, убива змея и прогонва тъмната мъгла. В една от гореописаните песни вместо св. Георги, мъглата или змеят са прогонени от двама братя. Тези двама братя са самовили (богини) Георгия (Хера) и Ерина (Ирис), както се говори в друга песен.

Седнале мн до седумъ крале`и
седнале ми на ладна ме`ана,
ядътъ, піють мушафере чинътъ,
да шетаеъ земя по краина.
И имъ велитъ Секула Детенце:
„Ти съ моля, вуйко, да ме зе`ишъ,
да шетае земя по краина,
да шетае земя Караблашка,
да шетае земя Арбанешка,
да шетае земя Ингилеска,
да шетае земя Арапинска,
да шетае земя Туратинска.”

¹⁾ Сборник за народни умотворения, издадено от министерството на оразованието том I (Народни песни стр. 13, No.6)

Тогава царският син Марко (Марс) каза:

„Ясъ те зема, синко, да шетаме,
ама тамо, синко, ми ю лошо;
тамо немаť ни вода студена,
тамо немаť ни сенка висока,
да седнѝме да съ оладѝме.
Тамо имать бунаръ баталиа,
нѝтре имать змиа тройногла`а,
що да влезѝтъ `се си го изедвѝтъ,
никому му вода та не да`аť.”

Секула, обаче настоял да бѝде взет, което Марс направѝл. Когато трѝгнали да пътешестват, намерѝли изоставен кладенец. Пѝтниците бѝли много жадни да се напѝят със студена вода. Секула пожелал да бѝде вързан с копрѝнен колан, който царете носят и да бѝде спуснат надолу в кладенеца, да налее вода. След като Секула налял вода и се канил да бѝде издърпан нагоре, змията се пробудѝла и го погълнала до коленете. В този момент Секула извадил сабята си да я посече, но разсякъл колана на който висѝл, като останал в кладенеца. Тогава той извикал на другите царѝ:

„Аѝви вѝе до седумъ кралѝ`и!
Сопашите свѝлени пояси,
вързете ме преку поло`ина,
пущете ме въ бунаръ баталиа,
да нацърпа една студна вода.”
Сопаса`е свѝлени пояси,
го бърза`е преку поло`ина,
му дадо`е зелена машрана,
го пущи`а въ бунаръ баталиа,
ми нацърпи една студна вода,
и му даде първо на вуйка му.
Седумъ пѝти въ бунаръ го пущи`е,
съ напи`е до седумъ кралѝ`и.
После влезе самъ да съ напиетъ.
Змиа бѝше мошне разоспана,
седумъ пѝти дете не го узна;
колку само да си съ напиетъ,
тога ми съ змиа разбудѝла,
ми го фати лудечекъ Секула
ми го лапна дури до колена,
а уц` едношь дури до пояса.
Тога викна Секула Детенце:
„Леле вуйко, леле мили вуйко!
Подайте ми моя остра сабя,
Да пресечамъ змиа тройногла`а!”

Му дадо`е негва остра сабя.
Мавна дете змиа да пресичатъ,
не пресече змиа тройногла`а,
тукъ пресече свилени пояси;
ми пропадна въ бунаръ баталиа.
Тога велитъ лудечекъ Секула:
„Айви вие до седумъ крале`и!
Одайте си, мене не чакайте;
остаите моя бърза коня,
како мене змиа ке ме ядить,
така него орли да го ядътъ.”
Си тръгна`е до седумъ крале`и,
остаи`е ного`а бърза коня.
Коня ържите во гора съ слушатъ,
гласъ му о`итъ три деветъ планиня;
томо иматъ до три вити ора;
ора бѣ`а съде Самовилски,
напред бѣше Гюргя Самовила,
до неа Ерина Самовила;
тие му се върни посестрими.
Гласъ ми слушатъ Гюрга Самовила,-
„Негде ържите коня Секуло`а;”
И пуци Ерина Самовила.
Та се свила, како бѣло платно,
ми отиде во гора зелена,
ми викна Ерина Самовила:
„Пуци, пуци змиа тройногла`а,
пуци ми го лудечекъ Секула,
той ми ю мое мило брате;
да не дойдитъ Гюрга Самовила,
да ти сторитъ чудо и големо!”
Тога викатъ змиа тройногла`а
„Бегай, бегай Ерино Самовило!
Сега сумъ съ мясо изнаяла,
т`ва го барафъ и то `а го найдофъ.”
Си съ свила како бѣло платно,
и ми поиде назодъ ке що бѣше,
и ъ велитъ Гюргъ Самовиль:
„Айти тебе моя мила сестро!
Страфъ ми нематъ змиа тройногла`а,
не го пуцатъ наше мило брате.”
Ми съ свила Гюргя Самовила
ми съ свила како бѣло платно,
та ми поиде во гора зелена,
и седна на бунаръ баталиа:-
„Пуци , пуци змиа тройногла`а

Пущи ми го мое мило брате!
Ак`ти влезе надворъ ке т`иста`а,
Ак`ю бунаръ триста съжни глобокъ.”
Змиа велить „не мо`ишъ да влезешъ.”
Ми съ свила кало бълло платно,
Та ъ влезе въ бунаръ баталиа,
Ми го фати лудечекъ Секула
Ми го фати за тонки рамена,
Ми го тръгна надворъ со се змиа.
Тога велить Гюрга Самовила:
„Айти тебе змиа тройногла`а,
Какъ съ ядить мое мило брате!
Му ю сестра Гюрга Самовила,
Му ю сестра Ерина Самовила!”
Ми изва`и сабя дипленица,
Ъ исече змиа тройногла`а...(G.oder B. 147-150)

Св. Георги, както виждаме, е оприличен на богинята Георга или Герга, както е наричана в други песни. Тази самодива Георга или Герга е богинята Хера в гръцката митология. Хера е най-голямата дъщеря на Кронос, съпруга на Зевс и майка на Арес (Марс, Марко). Като майка на Арес, тя винаги му помага, когато той се намира в затруднено положение. В гръцката митология Ирис служи за посланик на Хера, която както видяхме, предупреждава троянците за предстоящата война. Също и в българската митология Ирис, на български Ерина, служи като посланик. Така виждаме, че боговете защитници на троянците, са защитници и на българите. Хера е божество на плодородието, която е сравнена със св. Георги в българските народни песни. Очевидно е, че Херкулес и Хера от троянската епоха, са се превърнали в самовилите Гера, Георга, а тези самовили са се преобразили в обрза на св. Георги, в съвременната епоха.

Тази Георга е толкова почитана от българите, че в модерната епоха е оприличена на християнски светец. Във всички църкви на Балканския полуостров непременно може да бъде намерено изображение, което показва св. Георги, като убиец на змей, въпреки че това дело се описва от троянските легенди. Също и съпругът на Хера-Зевс (Янус или Дианус) се чества, като християнски светец. Той се появява на 25 Декември, т.е. когато денят започва да става по-дълъг и слънцето получава надмошие над влажността и мрака. Символ за появата на това божество-слънцето, е запалването на факли от елхови клони. С културния напредък на човечеството, вместо дърво се палят свещи, които се закрепват на дървото, както сега е обичаят в Германия. В България се поставя дърво в огъня, което се нарича „бъдник”. Тогава децата започват да обикалят града с украсени пръчки в ръка, които символизират старите факли. Те пеят различни песни, посветени на Бога Янус или Дианус. Тези песни започват винаги:

Станение господине
тебе пеием, домакине,

добри сме ти гостъе дошли,
добър сме ти глас донели

Остани, стани, О бог Янус,
о ти банус дан, о ти воеводе Дан!
(О-стани Ине Господ- Ине)

О ти банус Дан, О ти болярино.

О, ти дан, о ти воеводо дан,
О ти братко, мой коледо. (G.oder B. S.121- 122)

Този Янус или Дианус е бащата на Орфей, който в българските народни песни се нарича Уфрен, Орфен и Орпиу.

В по- новите песни Янус е обозначен, като войводата или героят- Янкула, извършил различни геройски дела. Заедно с Янус или Дианус, заслужава да бъде споменат също и Манес. Той е известен, като първия майстор строител, т.е. като първото божество при изграждането на троянската крепост. Тези майстори строители обикновено са братя. Песните започват с думите:

Гради се зграда гуляма,
сос седемдесет маїсторе,
и осемдесет чираци;
Тие иа градат, тиа пада.
Восчудиле се майсторе,
какво да чинат да прават.
Манол майстор продума:
„До седемдесет майсторе,
до осемдесет чираци!
Айдете дома да с идем,
и никой да не обажда,
по дома на невестите,
та кога бъде зарана,
коя си доде най- напред,
та обяд да ни донесе,
нея воф зграда да зградим.”

Съпругата на майстор Манес е (река) Струма, мостът е бил построен върху Струма. Този мост или крепост са се наричали Сминделя или Троя, тъй като там са се намирали олтари на Смин-деос (Аполон). Според индийската митология, Ману е бащата на хората. Тази роля той изпълнява и при българите. На него са наречени фригите, както пише Страбон:

*ἢ τοῖς Ὀθύνων ἐκείνους ὁμωνύμους ἐκείλων τοὺς
οὐκείτας ὡς Λυδὸν καὶ Σύρον, ἢ τοῖς ἐπιπολάζουσιν ἐκεί ἐνόμασι
προσηγόρευον, ὡς Μάρην ἢ Μίδαν τὸν Φρύγα, Τιβριὸν δὲ τὸν
Παφλαγονία. (Caten ed. Bulg. S. 102—120.)*

Фригийците, обаче са троянци. И ако те също са имали името Манус, което се повтаря многократно в българските народни песни, то това доказва, колко тясно са обвързани Троя и България.

Най-обичаният герой от българите и старите скити е Марко (Марс или Арес)-синът на Хера. Той е изобразяван, като символ на смелостта. Марко често се бори с няколко хиляди човека и винаги ги побеждава. Когато вървял, той пристъпвал от планина на планина. Населението показва много често неговите стъпки в планини или камъни. Много построени от римляните наблюдателни постове или кастели са били наричани „замъци на Марко“. Той изпивал едно буре вино на едно хранене. Споменът за него се възпява в няколко стотици песни. Този Марко често показва безхарактерност и коварство, също както старата гръцка митология описва Арес. В часовете на неговата слабост, обикновено при него идва самодивата или самовилата (богиня) Герга (Хера), придружавана от самовила Ерина (Ирис) на помощ.

В българските народни песни са се запазили спомени за девет-годишно пътуване, след разрушаването на Троя. Една такава песен записана в Габрово гласи:

Гимииъ плавъ из муре,
Из муре из бялу муре.
Малку иъ мумче каръши,
Със мьаднъ свиркъъ свиръъши,
Свиркътъ вътри думъши:
Дружинъ въарнъ, згупорнъ,
Девъът гудини кък одим,
Ни сме съ ни сприказвъли,
Кой удде и и кой уткъде и!
Имъ ли нъакуй ут Труян,
Ут Труян, Софъ късъбъ,
Ярмъган шъ си пруводъъ...(G. oder B. S.120)

Както виждаме от всичко това, Троя още живее в спомените на българите и това е най-сигурното доказателство, че българите са наследници на троянците.

Българската митология не е само троянска, но и митология на древните скити или траки. Херодот описва обичаите на скитите по следния начин:

„Те се молят на следните богове- Хестия (Веста, на български невеста) преди всичко, след това на Зевс и земята, и те вярвали, че земята е съпругата на Зевс, след това на Аполон (Дианус), на божествената Афродита (Диана Юно), Херкулес (Георг) и Арес (Марко). В тези богове вярват скитите.“ (IV, 59)

Това са също и българските божества. За обичаите на траките Херодот пише следното:

„От боговете те почитат само следните- Дионисус, Арес и Артемида. Те почитат своите царе особено много, за разлика от обикновенните граждани. Те твърдят, че са потомци на Хермес и се кълнат само в него. Погребенията на богатите се извършват по следния начин- телата престояват три дена, колят се всякакви животни за жертво-приношение, дава се голямо угощение и починалите се оплакват, след което телата се оставят някъде или се изгарят; тогава се насипват камъни (прави се насип) и се провеждат бойни игри от всякакъв вид, раздават се най- големите награди за всякакви двубои; това са погребенията на тракийците.” (V, 7) Същите погребални обичаи имат хуните (скити, българи). Йордан описва царското погребение на хунския владетел Атила по следния начин:

„Тялото беше разположено в средата на полето под копринена палатка. След това се организираха разкошни празненства. Най- добрите ездачи от народа на хуните яздеха около мястото, където той беше положен, както в цирка и възпяха неговите дела в следната песен- „Най великият цар на хуните беше Атила, синът на Мундзук, господар на най- храбрите народи. Той, както никой друг преди, с нечувана сила сам управляваше скити и германи. Атила заплаши да завладее градовете на двете римски империи и тъй като те се страхуваха, че той можеше да ги прибави към своята плячка, те му се примолеха и той прие да му плащат годишен данък. След като той щастливо извърши всичко това, почина без болка и не чрез удар, нападение или атентат, не чрез предателство от свои хора, а в радостно, празнично настроение сред народа си, сред своите хора. Кой би могъл да смята това за смърт, когато не е получил отмъщение.” След като са го оплакали по този начин, на гроба му дали страва (ядене), както те сами са го наричали, с много ястия.”

(Postquam talibus lamentis est defletus, stravam super tumulum ejus, quam appellant ipsi, comessatione concelebrant) Panckouke р. 374 b.

Както виждаме скитските или хунските погребални обичаи от 5 век сл.Хр. са същите, както по времето на Херодот 5 век пр.н.е.

Почти същите погребални обичаи съществуват до ден днешен при българите. Покойният и до ден днешен се оплаква от жените и момичетата сред най- близките му роднини. След като покойният бива заровен, гостите на погребението се събират у дома му на богата трапеза, където ядат и пият, и се молят за опрощението греховете на починалия или изразяват съболезнованията си. Жените сред роднините му приготвят обичайно сладкиши, торти и подобни ястия, и ги раздават на улицата на всеки, който пожелае да си вземе. Тези погребални гощавки се повтарят на 40^{-ят} ден, на половин и една година след кончината на починалия. Смисълът на тези гощавки е покойника да достигне небесата и да се чувства щастлив там. Някои вярват, че храната която човек дава на гладните на земята се яде от покойния на небето. Други вярват, че добрите дела, които човек прави на земята в името на покойния, се зачитат на самия покойник на небето, така че на него му се опрощават греховете. В гроба на покойника се хвърля монета или пари, които трябва да му послужат да се откупи в отвъдното от различни ситуации и положения. Това напомня на заплащането на подземния лодкар Харон. При почитането на погребението в литургията се палят свещи и се четат молитви за

покойника. След като покойникът бива заровен, всеки от присъстващите хвърля пръст в гроба. Това е последният поздрав към починалия.

Сватбените обичаи на българите показват също един пра- стар характер. На български **сватба** означава караница, война. Още самото име показва старинния характер, тъй като човек трябвало да води война, за да се сдобие с жена. В градовете сватбените обичаи са почти, както при другите европейски народи. В селата, обаче на места са се запазили старите обичаи, въпреки че са на изчезване. Водещата личност на една сватба е войводата, предводителят на воините. Той е млад женен мъж, който води сватбата. Войводата носи в ръка стомна, напълнена с ракия или вино, с която кани (калесва) гостите на сватбата. Той се грижи за това всички гости да получат ядене и пиене. Този войвода се придружава от млади неженени момчета, приятели на младоженеца, които се наричат сватове (воини). Те носят знамена. Ако някой по някакъв начин пречи на сватбата, тогава тези момчета са готови да се намесят и да прогонят натрапника. Това е т.н. помощен персонал. Освен тези хора има също и благороднически сватбен персонал. Това е кумът (можеби е свързано с латинската дума кум- патер), също и „старойка” или старисват, и девера (етимологически свързано с индийското дайвар).

Тракийският характер на българите се вижда най- ясно в техните носий, които са тракийски. Българите от Ямбол до Константинопол, на Мраморно и Егейско море до Тесалия, на запад до Скопие, още носят „тиара” или забрадка. Тази забрадка при българите се споменава още от папа Николай (866 г.)- „*ligatura lintei, quam in capite gestates*”. Източно от р.Струма в Тракия българите носят черни дрехи, които са се носели още по времето на Херодот. Херодот нарича тези хора „меланхлени” (чернодрешковци). Живеещите на Охридското езеро, Вардар, на р.Морава и на р.Искър носят бели дрехи и се наричали бели хуни (*Hunni Albi*). Двуколесните троянски колесници още могат да се видят в Македония.

в) Крез и персийската инвазия.

Омир е най- старият гръцки писател, който ни е оставил информация за древните времена. Той обаче е поет, който създава фантастични картини, съдържащи в себе си повече информация за делата на боговете, отколкото за делата на хората. Една чисто човешка история ни е оставил за първи път Херодот (5 в.пр.Хр.). Той също започва своята история с троянските народи- лидийци, фриги и мизийци. Лидийците някога са имали цар на име Кандавл (Kandaules), който е бил убит от своя оръженосец (копиеносец) Гигес. След убийството на своя цар, Гигес сам се е въздигнал за цар. Правнукът на Гигес се е казвал Крез (Кресус, Кросус), синът на Алиат. Крез е подчинил всички народи, които по това време са живеели от тази страна на Халис, именно- лидийци, фригийци, мизийци, мариандийци, траки, тини

и витини, карийци, йонийци, дорийци, еолийци (Aeolians), памфилийци (Herodotus I, 28). Цар Крез се е смятал за най- богатия и най- щастливия човек на земята. Веднъж при него дошъл гръцкият философ и законодател Солон. Кралят му показал всичките си съкровища, надявайки се да бъде възхвален от мъдреца, като най- богатия и щастлив владетел. Солон обаче му показал чрез различни сравнения и метафори, че той счита за щастлив само този човек, който има щастлив край.

Цар Крез имал двама сина. Първият бил глухоням, но вторият Атис бил прекрасен във всяко отношение. Атис бил повикан да окаже помощ на мизийците, живеещи в Олимп, на първия ден от сватбата му в лов на подивял глиган. По време на лова, царският син бил уцелен от злощастно хвърлено копие, от неговите придружители. След тази злополука Атис починал. Нещастieto за цар Крез не свършило с това. Той бил победен в битка от персийския цар Кир, който искал да си отмъсти за нападението на кимбрите (скитите) в Персия. Цар Крез трябвало да бъде осъден, да умре на някакво сметище. Тогава той си припомнил за мъдреца Солон и извикал 3- пъти неговото име. Когато цар Кир чул неговите викове, го накарал да разкаже своята история и го пощадил. Царството на Крез било завладяно от Кир. Персите завладяли не само азиатската част на царството, на Крез, но и Лидия, Фригия, Мизия и Тракия, намиращи се в Европа. По този начин Кир си отмъстил за нахлуването на кимбрите в Персия.

Живеещият в 6 в.сл.Хр. историк и хронолог на готите- Йордан ни разказва малко по- подробно за този поход на Кир срещу мизийците. Тези мизийци обаче са идентични с гетите, древните траки. Тяхната земя се нарича Скития. Той пише:

„Дио - историк и много подробен изследовател на древността, нарекал своята творба „За гетите“. Ние обаче вече доказахме в по- горната глава (V, 40), че *гетите* е идентично с *готите*. Това се потвърждава и от Орозий Павел („Онези гети, които днес наричаме готи.“ I, 16). Този Дио разказва за цар Телеф, син на Херкулес (Херакъл) и Ауге (Авга), съпруг на една от сестрите на цар Приам. Цар Телеф е имал стройна фигура по подобие на Херкулес. Той е бил още по- страшен със силата си, която не отстъпвала на смелостта на баща му. Неговото царство по- рано се наричало Мизия. На изток от тази провинция се намирало устието на р. Дунав, на юг- Македония, на запад- Истрия и на север- отново р. Дунав. Телеф водил война с данайците, при която е убил в битка гръцкия цар Терсандър. След това цар Телеф нападнал Аякс, преследвал Уликсес (Одисей), но конят му се заплел в лоза и той паднал от него на земята. Ахил ранил Телеф в бедрото, като последният не могъл да се излекува от раната си. Въпреки това цар Телеф прогонил гръците от своята земя. След смъртта на Телеф, неговият син Еврипил наследил царството. Този Еврипил бил син на сестрата, на фригийския цар Приам. Той е бил убит веднага след пристигането си, защото от любов към Касандра, взел участие в троянската война, опитвайки се да помогне на своите роднини и своя свекър.

След дълго време, почти 630 г. след троянската война, както свидетелства Трог Помпей, персийският цар Кир повел злополучна за него война срещу гетската царица Томира. Той станал надменен след своите победи в Азия и пожелал да подчини гетите, чиято царица, както по- горе споменахме, е била Томира. Въпреки че царица Томира е можела да го спре при преминаването на неговите войски през р. Абракс (Хебрус, Марица), възползвайки се от предимствата на местността, тя го е оставила да премине реката, защото е предпочела да го победи в открита битка с

оръжие в ръка. Така и станало. Когато Кир дошъл с войските си, в началото на битката, партите имали голям късмет, защото успели да унищожат по-голяма част от нейната войска и да убият сина на царица Томира. При възобновяване на сраженията гетите успели да разбият партите до пълното им унищожение, като се сдобили с богата плячка. Тогава за първи път народът на гетите видял сирийски (копринени) палатки. Чрез тази победа царица Томира станала още по-могъща и се сдобила с богата плячка. Тя се оттеглила в онази част на Мизия, която чрез промяна на името нарекла от Голяма Скития или съответно Мала Скития¹. В тази земя на мизийския бряг, на Понта, тя построила град Томес (Томи²), наречен на нейно име.

По късно персийският цар Дарий, синът на Хистасп, изисква с молби и заплахи дъщерята на готския цар Антир за жена. Готите презрели сродяването с Дарий и изпратили неговите пратеници обратно. Разгневен от отхвърленото му предложение, Дарий потеглил с 700 000 добре въоръжени войници на поход срещу готите за да си отмъсти, за нанесената му обида. Той бързо събрал своята флота, подредил своите кораби от Халкидон до Византион, като мост, свързани един с друг и така потеглил към Мизия, и Тракия.³

Както виждаме, походът на Кир срещу траките или гетите е бил насочен срещу земите и царството на троянския герой Телеф, чието царство се е намирало в Тракия. Това царство се е намирало между устието на р. Дунав, Македония и Истрия. Бащата на Телеф е бил Херкулес и Херодот пише, че Херкулес е родоначалникаът на скитите. Херодот нарича тракийските народи гети (готи)-скити. Той пише относно гореизброените обстоятелства следното:

„Когато Кир се справил с този народ (вавилонците), му се приискало да подчини и масагетите. Те били многоброен, войнствен народ и живеели на изток от (земята, където изгрява слънцето) р. Араксес (Абраксес- Хебрус- Марица) срещу иседонийците. Те са считани също за скитско племе. (I, 201) „

„Дрехите и начинът на живот на масагетите са подобни на скитските. (I, 215)“ „Масагетите имали за царица- жена по име Томира, чийто съпруг бил починал. По това време персийският цар Кир изпратил пратеници да я иска за жена. Томира проумяла неговия замисъл, че той не желае нея, а царството на масагетите и му забранила на отива при нея“ (I, 205).

Кир не е имал щастието да подчини тези народи, защото паднал в битката срещу масагетите. Тази задача оставил на своя наследник- Дарий. Херодот, оставил ни тази информация, нарича мизийците единствено скити.

¹) Скития е част на Мизия, следователно скити и мизи са един и същ народ.

²) Орфанският залив, виж „Goten oder Bulgaren“ стр. 27- 32.

³) Йорданес, История на готите, преведена от Мартин, Стр. IX- X 58- 64.

„След завладяването на Вавилон, се е състоял походът на Дарий срещу скитите.” (IV, 7, 1)- свидетелства Херодот. Дарий тръгва по суша към Халкидон, който се намира на азиатския бряг на Мраморно море, преминава с кораб Мраморно море и слиза на брега в Тракия. След това персийският владетел преминава р.Марица (Абраксес), наречена от Херодот- Истрос и пристига до р.Арда, приток на р.Марица. Херодот пише по този повод:

„Дарий пристига до една друга река- Артескос, която тече през земята на Одрисите”. (IV 92). Река Арда тече през земята на одрисите, от тук Дарий започва своя поход до р.Вардар.

„Когато Дарий пристига в пустоща, той преустановява своя поход и разполага войските си на р. Варус” (IV, 125). В този поход персийският цар има работа със следните скитски племена- агатирси, живеещи в Родопи до р.Марис (Марица), неури, меланхлени, будини или водини, гелони, агриани, добери, одоманти, като всички тези са македонски народи. Имената на тези народи са се запазили в имената на днешните македонски градове, като Неврокоп на Нестос, Мелник на р.Струма, Воден в долината на р.Бистрица, Гелон в днешното с.Наколия (Наколец) на Преспанското езеро. Освен тях са споменати, като скитски още и следните народи- пеонини (Пехчево), серий (Серес), одоманти (Удово), агриани (Охрида) и дебери (Дебер или Дибра). Тези народи Дарий не могъл да подчини, но имало опасност да бъде победен, затова той тайно се върнал обратно през Сестос към Херсон (днес п-в Галиполи). Херодот пише по този повод:

„Дарий преминал през Тракия, през Сестос достигнал до Херсон. От там той с кораб отишъл в Азия, като оставил пълководеца Мегабаз да ръководи армията. Мегабаз е бил персиец по рождение” (IV, 143). Херодот продължава по- нататък:

„Дарий заповядал на Мегабаз да подчини пеоните и да ги откара в плен от техните земи, намиращи се в Европа към Азия.” (V, 12).

„Пеония се намира на Стримон (Струма), Стримон се намира недалеч от Хелеспонт, следователно пеоните са потомци на теукритите, от Троя.” (V, 13).

Под Пеония в древността се е разбирало централна Македония или земята при средна Струма и Вардар. Логично е Дарий да е заповядал на своя пълководец Мегабаз, да завладее северните народи. На Мегабаз вероятно се е отдало да подчини само една част от пеоните. Херодот свидетелства по въпроса:

„Когато Пеонците узнали, че техните градове са завладени, те се разбягали и се върнали обратно в градовете си, като се предали на персийците. От народа на пеоните са били откъснати сиропеоните и пеоплите, както и всички живеещи до езерото Прасиас (Преспа). Те са били отведени в Азия. Тези пеони, които са живеели около планина Пангео, доберите (Дебър), агрианите (Охрида), одомантите (Удово) и тези на Преспанското езеро, не са били завладени от Мегабаз.” (V, 15, 16)

„След като Мегабаз подчинил пеоните, изпратил 7 персийски посланици в Македония- най- видните хора от войската. Те са били изпратени до Аминтас за да поискат храна и вода, за персийската войска. Царството на Аминтас не се е намирало толкова далеч от Преспанското езеро в Македония. Непосредствено до езерото има мина, от която Александър е добивал всеки ден 1 фунт среборо. След мината идва връх Дисорос и когато той бъде преминат, се достига Македония.” (V, 17)

Персийските пратеници нищо не могли да постигнат, защото са били убити от Александър- синът на македонския цар Аминтас. Дарий повикал своя пълководец Мегабаз обратно и изпратил нова експедиция под ръководството на Мардоний. Относно тази военна кампания Херодот пише следното:

„Първоначално се нахвърлили с флота срещу тазийците. Последните въобще не им се възпротивили. След това персийците са поробили освен другите околни народи също и македонци. Всички околни племена до македонците са били победени от персите. (VI, 44) Мардоний и неговата войска били нападнати нощем докато били на лагер в Македония от бригите- тракийски народ, живеещ на р.Черна- приток на р.Вардар, идентичен с фригите и дн. бризаци. Бригите избили голяма част от персийската войска, дори самият Мардоний бил ранен. Бригите, обаче не избегнали поробването от персите, тъй като Мардоний не напуснал тези земи преди да ги е подчинил. Когато Мардоний победил, върнал войските си обратно, защото претърпял големи загуби от бригите и морската сила на Атос. Войските на Мардоний се върнали опозорени в Азия.”(VI, 45)

Персите предприемат още един поход към Европа, но този път срещу гърците, тъй като всички тракийски народи, включително македонците, били вече покорени от персите. Херодот свидетелства, че целият познат свят от Африка, Египет, Азия, Индия, Тракия, Скития и т.н. се вдигнал на поход срещу гърците, което в действителност е невъзможно. Между тези народи, които се изправили срещу гърците е имало също троянци или фриги, пеони, траки, витини, лидийци, мизи и т.н.

Всички тези истории звучат приказно, но във всички тях има нещо сигурно от гледна точка на историческата наука- етносът на гърците се е простирал само до Тесалия. В троянските войни пеласгите от Тесалия заедно с тракийските народи тръгват срещу гърците. В Персийските войни се повтаря същото. Пеласгите, македонците заедно с други тракийски народи се изправят отново срещу гърците, както и в троянската война, което потвърждава предположението, че народите северно от Тесалия не са били с гръцки етнос. По- късно самите гърци заявяват, че Македонците не принадлежат към техния етнос. Това подчертава Демостен в третата си реч срещу македонския цар Филип:

„Не мислете лошо за Филип и това което прави в момента, който не само, че не е елин и няма нищо общо с елините, но не може да бъде наречен дори и варварин от достойна страна, защото той е само един нищожен македонец, от където не може да се купи дори един годин роб.” (III, 31, превод на Фридрих Якоб)

Най- сигурното доказателство, че траките до Тесалия не са били с елински етнос е фактът, че тъкмо тези народи се считат за изчезнали от съвременната наука. В етнографско отношение гърците населяват и днес същата земя, която са притежавали още по времето на Херодот. Те значи не били изчезнали, въпреки че Гърция не е страдала по- малко от инвазий на чужденци отколкото Тракия. (Траките били изчезнали и всичко северно от Тесалия изведнъж станало гръцко, а гърците не изчезнали, като и едните и другите търпели чуждите набези.) Ако старите македонци бяха гърци, те навярно щяха да се съхранят също така добре, както и всички останали гърци. Елините не само са се запазили в Елада, но също така и в старите гръцки колонии на европейския и азиатския бряг, на Черно и Егейско море. Тези брегове са силно заселени с елини и до ден днешен. Как става

така, че гърците са се запазили в Одеса, Варна, Анхиало, Бургас, Синоп и т.н. по същия начин, както и в Елада, но не и в Македония? Албанците, които почти никога не са имали силно национално самосъзнание и винаги са били под чуждо владичество, не са изчезнали и много подобни примери. Само старите траки, включително и македонците, се обявяват за изчезнали по някакъв необясним начин. Отново по някакъв необясним начин по-късно се появяват българи и с математическа точност населяват същите земи, обитавани от трако-македонците. По същия начин както гърците не са изчезнали и продължават да живеят в днешна Гърция, така и трако-македонците не са изчезнали, а живеят в днешните българи.

3. Македонската епоха.

а) Възникването на македонската държава.

След троянската и персийската войни, гърците имат враждебни сблъсъци с македонците. Тези войни са се състояли в древни времена и са от значителна важност за историята. В етническото значение под македонци се обобщава цяла група трако-илирийски племена, като фриги, мизи, витини, агри и т.н. Що се отнася до националността на македонците, ние смятаме за определящо българското име на тяхната столица-Воден. Името **Воден** е по-старо отколкото гръцкото име **Пелла**. **Пелла** е само превод на Воден (воднист, воден), защото **Пелла** етимологически се извежда от море, вода, воден. **Воден**, обаче ни връща етимологически към племето водини. Водините са били споменати още от Херодот. Той разказва:

„Будините (водините) са голям и многоброен народ. Имат руси коси и сини очи. В тяхната страна има дървен град. Градът се нарича Гелон. Стените на града от всяка страна са дървени, високи, дълги по 30 стадий. Гелонците първоначално са били елини. Те са били прогонени от търговските градове и са се заселили сред будините. Езикът им е наполовина скитски, наполовина елински. Населението на Гелон е смесица от будини и елини. Самите елини наричат гелонците-будини, но това не е съвсем вярно. Тяхната страна е гъсто-обрасла със всякакви гори. В най-гъстата гора има голямо езеро и блато. В това блато се ловят видри и бобери (*καστορες*), като от тях се добиват кожи.” (IV, 108, 109)

Това езеро, в което водините са ловили бобри (*kastores*), е дн.езеро-Кастория или Костур, недалеч от гр. Воден. Това доказва, че Воден е свързан с водините.

Дървеният град- Гелон, вероятно се е намирал на езерото Преспа, където днес се намира с.Наколец (на колове). Херодот свидетелства относно похода на Мегабаз срещу тези народи:

„Доберите (дебъри), агрианите (охриди), одомантите (удови) и тези на езерото Прасиас (Преспа¹) никога не са били завладени от Мегабаз. Персийският военачалник се опитал да победи живеещите и в езерото. В средата на това езеро имало построени скелета от високи дървени колове. От тях до сушата имало само един дървен мост. Върху всяко скеле имало издигната къща, обитаема от хора. На скелето имало падаща врата, чрез която можело да се достигне до езерото. Родителите завързвали малките деца за единия крак с въже от страх, че могат да паднат в езерото. Водините хранели с риба конете и домашните си животни. Риба имали в такова голямо изобилие, че когато се отвори падащата врата и се спусне празна кошница с въже в езерото, след като се издърпа обратно била пълна с риба. Рибите са били от два вида- папракс и тилон”. (V, 16)

Това е дървеният град в земята на водините, наричан- Гелон. Няма съмнение, че Гелонос, Колонос (наколния град) са идентични с дн. село Наколец (на колове), защото както виждаме, градът е бил построен върху колове. Това е същият фригийски (бригийски) град, който в посланията на ап.Павел се нарича Колос, както ще видим по- нататък. Будините (водините) са живели на езерото Костур и Преспа. На езерото Костур се намира град Воден. Областта източно от езерото Преспа или около Битоля, на български се нарича- „Морйово” (Морихово, блатна или морска земя). Воден и Морйово са били преведени на гръцки, като Воден е станал Пелла, а Морйово е станал Пелагония, като днес областта Морйово се нарича Битоля. Омир назовава народът живеещ от Тесалия до Лариса- пеласги. В троянските войни пеласгите са първият варварски народ, граничел с гърците. Пеласгите под името македонци, отново са победили гърците. Сърцевината на тогавашна Македония са били областите около Воден, Костур, Преспа и т.н., които са се намирали в централната част на земята, на пеласгите. Ние няма да проследяваме славната история на този героичен народ- македонците, но бихме желали да обърнем повече внимание на македонския цар Филип. Той е роден приблизително 383 г. пр.Хр. Филип е първият европейски цар, успял да основе велика държава чрез благоразумие и смелост, като е подчинил гърците и тракийските племена. Той е бил първият владетел, водил политика с по- висш държавнически начин на мислене. Неговият народ е обитавал земята Македония. По това време гърците са владеели морето и са управлявали колоний по целия бряг на Егейско и Мраморно море, чрез които са господствали над морските пътища и стокообмен. Цялата трако- македонска търговия с външния свят се е извършвала с посредничеството на гърците.

¹) Гръцката дума **πρᾶσις** означава- градинска леха или слой. Българската дума „преспа” означава- нещо натрупано, като градинска леха или навят сняг. Следователно думите- преспа и прасиас, означават едно и също.

Гърците са пречели със своите крайбрежни колонии на трако- македонците в контактите им с външния свят. В интерес на своята държава и народ, Филип, предприема мерки за освобождаване на брега, на своята държава от елините. Той обсажда и превзема гр. Амфиаполис- тракийският град при устието на р. Струма. След това той се изправя срещу гр. Пидна, разположен на западния бряг на залива при Салоники между Олимп и Бистрица, като успява да превземе града. Освен това той превзема гр. Потидея, разположен на тясна ивица суша, издадена напред, като нос, на Халкидическия полуостров отново при залива на Салоники и Кренидес, малко по- западно от дн. Кавала, който от тогава се наричал Филипи. Известно време македонският стратег обръща внимание на областта Тесалия, но след това продължава да прочиства тракийския бряг от гърци. Филип превзема гр. Абдера, разположен източно от Кавала, на брега между устието на р. Места и залива Порто Лагос. Филип превзема град Маронея, който и до ден днешен се нарича така, разположен на изток от залива Порто Лагос и Сестос при тракийския Херсон.

Македонският цар сключва съюзи с другите тракийски крайбрежни колонии, като Византион, Перинт, Кардия. На п-в Халкидики остава непокорен гръцкият град- Олинт, не далеч от залива на Касандра. Този град ръководи съюза между градовете на Халкидики. Олинт сключва съюз с Атина, но през 349 г.пр.Хр. Филип предприема поход срещу Олинт и го превзема. В подкрепа на Олинт, гръцкият оратор и политик Демостен, изнася своите три прочути олинтски речи срещу Филип. Македонският завоевател завладява целия егейски бряг и освобождава достъпа на своята страна към морските търговски пътища. По този начин той влиза в конфликт не само с гръцката страна, но и с някои тракийски племена, които се чувстват заплашени от неговото разрастващо се политическо и военно влияние. Филип започва борба с тези съперници, като резултат на това е пълното подчиняване на Гърция и тези тракийски племена. Той разбива илири, пеони, войските на тракийския цар Котис и завладява Херсон (п-в Галиполи). Войските на македонския стратег преминават р.Хебрус (Марица) и завладяват гр. Платинополис (дн.Пловдив¹), като последният от тогава се нарича Филипополис. Последната решаваща победа над Атиняните и техните съюзници македонците постигат в 338 г.пр.Хр. при Херонея в Беотия. Тази победа се дължи в голяма степен на младия син, на Филип- Александър. През 336 г.пр.Хр. Филип е убит от един млад македонец на име Паусаниас на път за театъра. След смъртта на Филип, поробените от него народи, решили, че е дошло време да се освободят от македонското владичество. Те обаче се заблуждавали сериозно, защото неговият син Александър, най- великият завоевател, който изобщо историята познава, е наследил трона на баща си. Александър скоро овладял положението. Той потушил, както вътрешните безредици в македонското царство, така и тези сред Гърци и Траки. През Есента на 335 г.пр.Хр. той се връща в Македония и възобновява започнатата от неговия баща война срещу персите.

¹) Последното българско наименование на Пловдив се свързва с Пулпудева. Още едно доказателство, че българите имат връзка със старите тракийци.

Персите владели цяла предна Азия, включително и Египет. Като съседи на траките, те често предприемали завоевателни или мародерски походи, навлизайки понякога навътре в територията- чак до Гърция. Без да се разруши персийската заплаха, не би могло да съществува едно тракийско или македонско царство. Това е било разбрано още от Филип, когато през 336 г. пр.Хр., след като е изчистил тракийския бряг от гърци, той изпратил войска под командването на Атал и Парменион в Мала- Азия срещу персите. Тази войска не е успяла да постигне нищо и е трябвало да се оттегли на север. След това Александър взел решение да предприеме и ръководи лично нов поход срещу персите. С малка армия от 30 000 пешаци и 5 000 войници кавалерия¹ през пролетта на 334 г. той пресича Хелеспонт, необезпокояван от персите. При Грамикос (май или юни 334 г. пр.Хр.) Александър извоюва първата си победа, като завладява целия западен бряг на Мала Азия. Сардис и Ефес се предават. До средата на зимата същата година, той завладява почти цяла Мала Азия. По същото време Дарий събира войска във Вавилон. Предполага се, че персийската армия наброявала около 600 000 души. Ноември 333 г. пр. н.е. при Исос (Issos) се състои сражението, при което персите биват разгромени. Майката и съпругата на Дарий заедно с богата плячка попадат в ръцете на Александър. От тук македонският завоевател продължава към Финикия, Палестина и Египет. Той увековечава своето име с построяването на град Александрия близо до канобийското устие на р.Нил. След това той се връща обратно във Финикия и от там поема към Вавилон, преследвайки Дарий, когото разбива напълно при Гавгамела на 1^{-ви} Октомври 331 г. пр.Хр. По този начин Александър Велики унищожава напълно съпротивата на персите. След като Дарий е бил убит от сатрапа Бесос, от Бактрия, Александър счита себе си за пълновластен господар на персийската империя и се опитва чрез смесени бракове между перси, гърци и македонци да създаде нова нация

¹⁾ В своята книга „Ключ българского языка“ Стр. 146 Г. С. Раковски включва данни на гръцки историци, описващи военната сила на Александър. Според тези източници войската се състояла от пешаци- македонци (13 000), съюзници без име (7 000), странни наемнати (5 000), удричи, трибели и илирци (5 000), агрияни (полянци 1000) и конница- македонци (1 800), тесалци (1800), елени (600), траки и пеяни (900). Всички воители са разбирали македонската реч на Александър освен елините, на които той отделно обяснявал на елински език. Раковски настоява, че македонският език на Александър Велики е стар тракийски или българо- словенски език, който са разбирали и говорили сродните народи по това време, населяващи Балканите. Отново ползвайки стари гръцки историци Стр. 50- 51 Раковски споменава, че пеяните са старо пелазгическо племе, споменато още от Омир, живеещо по българските земи, известно със своите победоносни песни, които пеело преди и след битки. От старо време българите имали този обичай и посрещали войските си с венци и песни, т.е. пеяните са българско племе. Стари истории разказвали, че пеяните не били покорени от Александър Македонски, но били негови съюзници в походите му, в Азия. Според Раковски прозвището *славян* произхождало от *пеян* (пея победоносно, прославен, славен), който носел името си от Александър Велики („славни народом съвоювавшим“). Името *славян* за първи път се отдава на македонските българи, откъдето и свето- българския църковен език е наречен славянски език. Името *българин* в своето старинно значение (*бългуръ, блъгуръ, булгуръ*) означавало човек сеещ жито, орач, благороден, човек с постоянен дом и закони.

В Согдиана на р. Оксус той сам се оженва за Роксана, дъщеря от някаква местна династия. Александър Македонски навлиза с войските си до р.Индус, пресича я и въпреки, че не вижда пречки да продължи, се връща обратно. Причината да се върне назад е в неговите войници, които отказват да продължат, повалени от сериозни болести и възспрени от тежките препятствия на тези нездравословни райони. Александър се връща обратно във Вавилон през 323 г.пр.Хр., където умира от треска месец юни същата година. Македонският завоевател не е оставил наследник и неговите пълководци разделят империята помежду си.

Пердикас получава Вавилон и се определя, като представител на цялата империя. Антипатер, след Кратерос, получава Македония и Гърция. Птолемей става сатрап на Ефипет. Евмен- писарят на Александър и единственият грък от обкръжението му, получава Кападокия и Пафлагония. Антигон получава Голяма Фригия, а Лизимах- Тракия. Тези държавници започват броба за надмощие помежду си, докато един нов народ- римляните се появява за да победи и пороби империята на Александър Велики. Кратко време след разделянето на Александровото царство, Македония и Тракия са нападнати от галите под водителството на трима братя- Керетрий, Болгий и Брен. Дали тези гали са келтско или трако- илирийско племе, науката тепърва ще установява. Галите са били изключително жестоки, защото до ден днешен българите пазят такъв спомен за тях. Една българска народна песен напомня за нападението на това племе. Тя гласи следното:

Не пий, Драганке, таз вода,
тази вода ѝе галатска,
галатска ѝоще мрътвешка!
Снощи галати минаха,
мъртво галатче носеха, (кървава глава носеха)
в тази го вода къпаха,
люти му рани мияха,
леняни кърпи перяха¹. (G. oder B. S. 180)

Тази песен показва, какъв народ е живеел в Тракия и Македония, по време на македонското царство. Това е същият този народ, който и до ден днешен живее там и е в състояние да си припомни всичко!

Брен и Акихориус са завладели Пеония, а Болг- Македония и Илирия, като победил досегашния сатрап- Птолемей. Не е изключено името **Българи** да е свързано с името на Болгий. Тези гали нахлули в Гърция, ограбили са Делфи, но загубили своя водач и са се върнали обратно. Една част от тях се насочва към Мала Азия, а друга се заселва в Тракия, по точно при притоците на Дунав и Сава, и се нарекли скордиси (река Скордиска). (Justin XXXII, 3)

¹⁾ В своята книга „Ключ болгарского языка” Г. С. Раковски разказва, че галатите преднамерено тровели кладенците за да подчинят българите. След като не успели да реализират своите намерения, галатите се съюзили с българите и нападнали гърците, като ограбили съкровището в Дефли. В тази песен, според Раковски, овчарчето подслушало разговора на галатите, което доказва, че галатите и българите говорили един език.

Галите- преминали в Азия, завладяли Кападокия и Пафлагония. Те основавали своя собствена държава- Галатия със столица Анкира (днешна Ангора, Анкара). Галският народ е бил поробен от Римляните 25 г.пр.Хр. От тази Кападокия се предполага, че произхожда Улфила, съчинил писменост за гетите при р.Дунав и превел Библията на гетски език.

б) Завладяването на Македония от римляните.

През 4 век пр.н.е. или по времето на Филип, Рим води войни за завладяването на съседната област Кампания. Това става през 387- 338 г.пр.Хр. По- късно Рим воюва за подчиняването на Италия 338- 216 г.пр.Хр. След завладяването на Италия, Рим се стреми на първо място да разпространи властта си над средиземноморските области, след което се състоят Пуническите войни. В 241 година пр.н.е. Сицилия става първа римска провинция. По- късно римляните преминават Средиземно море към Африка и завладяват Картаген през 201 г.пр.Хр. След подчиняването на Сицилия, Рим се насочва към адриатическия бряг на Илирия. Римските войски завладяват Керкира (Корфу) и Епидамн (Драч). [229]

Римските победи в Илирия са били подпомогнати от гърците, които желаели да се освободят от властта на македонците. Елис, Спарта, Месения, атонците и по-късно ахейците са били на страната на Рим, докато Македония е била в съюз с Картаген. В резултат на съюза между гръцкия свят и Рим през 197 г. пр.Хр. консулт Квинций Фламинин е успял да победи македонците при Киноскефала в Тесалия. Македонското царство загубва не само властта си над гръцките земи, но и своята самостоятелност. Македония е била задължена да освободи гърците в Европа и Азия, да заплаща военен данък, както и да предаде цялата си флота. Наложено ѝ е да не увеличава армията си за определен период от време и да не води войни без разрешението на Рим. Чрез римската власт гърците са успели да се освободят от македонците, като са се надявали и на подкрепа, на цар Антиох от Сирия. Докато македонците са водили война с римляните, Антиох се е стремил да разшири своето царство и да постигне пълно единовластие. Той повел война с Египет и успял да извоюва много изгодни за него мирни условия. След тази война Антиох се отправя към западния бряг на Азия, с намерението да нахлуе в Тракия. По тази причина той започва да осъществява връзки с враговете на Рим. Ханибал се свързва с него. Същите гръцки народи, които досега са били съюзници на Рим срещу Македония, след това встъпват в съюз с Антиохия. През пролетта на 191 г.пр.Хр. войските на цар Антиох са разбити от римляните при Термопили, като са принудени да се върнат в Азия. През 190 г.пр.Хр. военната сила на Антиох е окончателно смазана при Магнезия. Сирия загубва своята флота и притежаваните от нея земи в тази част на Таурус. Намиращите се в тези земи гръцки градове, стават от части независими, от части подчинени на пергамското царство.

Филип от Македония пожелал още веднъж да опита късмета си срещу римляните, но умира през 179 г.пр.Хр., преди да успее, да изпълни своя план. Синът на Филип- Персей се опитал да продължи делото на своя баща, но е предаден от царя на Пергамон- Евмен на римския сенат. Всички гърци по това време отново застават на страната на Рим. Емилий Павел разбива персийските войски през 168 г.пр.Хр. при Пидна, след което ги отвежда триумфално като роби в Рим. По този начин окончателно настъпва краят на македонското царство. През 148 г.пр.Хр. в Македония се появява „лъжлив” Филип, който възбужда въстание срещу римската власт. Това въстание е кърваво потушено от Метелий и Македония се превръща в провинция.

Римляните продължават своята завоевателна политика, като подчиняват предна Азия и Египет. По този начин римската империя става пълновластен господар на цялото македонско царство. По времето на император Август Рим завладява разположените на р.Дунав земи- Реция, Норикум и Панония. Между 12- 9 години пр.Хр. под хегемонията на Рим падат гетите и бастарните по долното течение на р. Дунав. В земите между р. Дунав, северната част на Илирия, Македония и Тракия, римските държавници създават провинция Мизия. От този момент под названието *Мизия* се разбира земята между р.Дунав, планина Хемус (Балкан), на запад до р. Дрин , която се влива в р. Сава и на изток до Черно море т.е. Сърбия (до Балканските войни) и северна България. Преди това под *Мизия* се е разбирало цяла Тракия до Олимп.

Римската власт на Балканския полуостров е утвърдена първоначално от император Траян. Той побеждава първо царя на Даките- Децебал (105 г.пр.Хр.), след което продължава на юг през Дунав, най- вероятно между Свищов и устието на р. Янтра, за да подчини сарматите (скитите), жителите на Мизия. За увековечаване победата си над сарматите, Траян основава град на р.Янтра (Nicomolis ad Jatrum). Археолозите смятат, че това е днешното село Никюп, южно от Росица и източно от Янтра, но не лежи на Янтра. Предполага се, че освен този град, отново на реката, Траян е построил още един град- Марцианополис, който е считан за най- значимия град в Мизия. Марцианопол е най- вероятно дн. Марно-поле, лежащ непосредствено до Търново.

Йордан разказва следната история за основаването на този град:

„Този град е построен, както разправят, от император Траян по следния повод: една слугиня на сестра му Марция, като се миела на реката, наречена Потамос, която има извънредно бистра и вкусна вода и извира wśród града, като поискала да гребна вода от там, случайно изпуснала в дълбоката вода златния съд, който носила. Той поради тежестта на метала потънал, но дълго време след това изплувал из дълбините. Наистина не било нещо обикновено един празен съд да потъне и след като веднъж е потънал, вълните да го изхвърлят да изплува. Когато Траян узнал с учудване това, помислил, че в извора има някакво божество и основал град, който нарекъл на името на сестра си Марцианопол” (XVVI, 92, 93)

Това е една измислена история, която погрешно свързва троянската легенда за дъщерята на троянския цар Мария с император Траян. От тази приказка узнаваме единствено, че градът Марцианопол се намирал на река, близо до лагера на император Траян. Според положението си, този град вероятно е Търново, който е съкращение на Траяново. Така император Траян укрепва римската власт в Мизия,

която продължава да властва в продължение на няколко столетия. През 4 в.сл.Хр. жителите на тази провинция- готите, както сега са наричани, се надигат срещу римската власт, превземат първо Марцианопол. Същият град под името Търново след 12 век е столица на българските царе. За жителите на този Никополис, Улфила през 4 век създава писменост и превежда библията.

Както македонската, така и римската власт са били от изключително голяма полза за гърците. Македонците и римляните са гледали на гърците не като на по-нисш, но като на равен, дори по-добър от тях народ, чийто език, литература и изкуство те подкрепяли. Чрез македонците гръцката култура се разпространява в Азия и Египет. Македонците са били храбри воители, но не са имали, нито собствена писменост, нито собствена литература. Техните дела са описани на гръцки, паметниците им са изписани на гръцки, затова мнозина считат, че македонците може да са били гърци.¹ Римляните са били благосклонно настроени към гръцката нация. Те почитали гръцкото изкуство, наука и литература. В резултат на това източната римска империя става гръцка. Ако македонците са пренесли гръцката култура в Азия и Египет, то римляните са разпространили същата на север в същинския Балкански полуостров.

¹) Български учени доказаха съществуването на древна тракийска писменост, която може да бъде отнесена и към македонския народ, тъй като в миналото траки и македонци са били един и същ народ, с общи корени.

Част втора.

Българското Християнство.

1. Възникване.

а) Апостол Павел, Климент и Тимотей.

В Мизия, Ликия и Фригия започва както политическия живот на тракийските народи, така и българското християнство. Старите легенди описват мизиеца Климент, като първият епископ на българите. В неговото гръцко житие или легенда Охридска за него се казва следното:

„Този наш велик баща и просветител на България произхожда от европейските мизийци, които се считат от мнозина за българи.”

*Ἰπὸ μὲν γένος εἶλθεν ἐκ τῶν Εὐρωπαίων Μουσῶν
οὗς καὶ Βουλγάρους ὃ καλεῖται οὕτως ἀνθρώπος).*

В стари времена те са били прогонени от Александър Велики, от областта Олимп, Пруса (Преспа)¹ към северния океан и Черно море. След известно време те преминават Истер с многобройна войска и превземат съседните страни- Панония, Далмация, Тракия, Илирия, цяла Македония и Тесалия. Задачата на Климент е била да научи мизийците на православната вяра.² (τῇ δὲ ὁρθοδόξῳ πίστει τῶν Μουσῶν ἰδόναι). Следователно Климент произхожда от народа на древните мизийци, където е и проповядвал християнската вяра. Областта, в която той се е трудил за разпространението на православната вяра, обхваща- Илирия, Тесалия и Македония, от Охрид до Валона. Българският цар Михаил е подарил на Климент три хубави къщи на р.Девол, принадлежали на семейството, на комес (висш чиновник), където Климент е имал място за почивка в Охрид и Главеница (при Валона). (L.Bulg.XVII)

¹) Най- вероятно дн. планина Перистери между Преспанското езеро и Битоля. Гръцката дума „перистери” означава гълъб, на латински е „Columba”, на български- голуб, галанб. В други легенди тази планина се нарича Улимб, което е етимологично свързано с галауб (Перистери)

²) Билбосов, Кирил и Методий II, 301- 302

Мястото, където Климент е живял, е било Охрид. Градът Охрид в стари времена се е наричал Лихнидос. Този Лихнидос в старобългарските легенди е наричан Ликия. В успението на св. Кирил, който е посочен като учител на Климент, се твърди, че един от учениците на Кирил- Климент е бил епископ в Ликия.(Bilb II,245) Климент произхожда от Мизия и е епископ в Ликия. Мизия и Ликия, обаче са земите на троянците, следователно Климент е бил епископ на троянците.

Християнството в тези земи е започнало от ап. Павел, който е проповядвал християнската вяра в Македония. Спомените за Павловите поучения в Македония са се запазили до ден днешен при българите в село Косенец (на река Девол, област Костур). Българските жители на тези села и до ден днешен пазят дървен кръст извън селото, където ап. Павел е просветлявал българския народ с божията животворна светлина. Този дървен кръст е мил спомен за Павловите проповеди. В своите трудове апостолът е бил подпомаган от Климент. Ап. Павел лично споменава Климент в своето послание до Филипяни:

„Затова, възлюбени и много- желани мои братя, моя радост и мой венец, стойте така твърдо в Господа, възлюбени мои. Моля Евдокия, моля Синтихия, да бъдат единомислени в Господа. Да! И тебе умолявам, искрени ми сътруднико, помагай на тия жени, защото се трудиха в делото на благовестието заедно с мене, и с Климента, и с другите ми съработници, чийто имена са в книгата на живота.” Фил. 4:1-3.

Павел проповядва в областта на р.Девол и Климент е бил епископ в тази област. Дейността на двамата християнски просветители е свързана. Климент вероятно е продължил това, което ап.Павел е започнал.

Между другите другари на ап.Павел в Македония, следва да се спомене и Тимотей. Той е бил епископ в Колоса. В една стара българска хроника за него се говори следното:

„Дойдоха изпратени от Бога трима мъдри епископи- Дионисиус и Ерутеус от Атина и Тимотей от град Колосия в Македония.” (Goten oder Bulgaren s. 67)

В църковната история Колосия е известна, като център на една българска епархия. Тя често се идентифицира, като Прима Юстиниана (Охрид).

Писателите от 8 век, като патриарх Герман от Константинопол (Mansi, coll. conc. XIII, p.105), хронографът Теофан (Ed.de Boor II. 402), назовават този град със съвсем ясна българска дума „Наколия” и това е днешното Наколец на Преспанското езеро. Колоса е фригийски град и Фригия в етнографско отношение е била македонска (българска) земя. Павел е написал две писма до Тимотей в Колоса. Във второто послание към Тимотей апостолът пише:

„Когато дойдеш, донеси япунджака, който съм оставил в Троада при Карп, и книгите, а особено пергаментите” 2 Послание към Тимотей 4:13.

Същият Карп е бил епископ на Берое, Македония. Ако епископът на Колоса Тимотей е трябвало да вземе мантията на ап.Павел от епископа на Берое Карп, става ясно, че Павловата Колоса е съседен град на македонския Берое. Градът Колоса е обозначен, като фригийски град. Фригите или Бригите са живеели на р.Черна, западен приток на р.Вардар и на езерата Преспа и Охрид. По този начин се вижда, че българското християнство е християнството на троянците.

б) Кирил и Методий.

Освен Климент и др., се споменават също имената на двама братя- Кирил и Методий, като първите християнски просветители на българите. Тяхната история е неясна, защото легендите, оставили ни информация за тях, си противоречат. Кирил е наричан ту „философ“, с името Константин, ту „християнският учител“ по име Кирил. Кирил е описан, като учител на Климент. Последният е бил епископ в Ликия и ученик на ап.Павел. В този случай под *Кирил* явно се разбира ап.Павел. Последното е очевидно от написаното, от него житие. Така според Солунската легенда той е казал:

„Аз съм роден в Кападокия и съм ходил на училище в Дамаск. Когато един ден бях в църквата на великия патриарх от Александрия, чух глас от олтара, който ми каза- „Отиди в голямата страна на славянския народ, който се нарича Българи. Бог ти заповядва да ги научиш и да им дадеш закони.“ Аз съжалявах много, защото незнаех къде е земята на българите и отидох в Кипър. Тъй като не разбрах, къде е българската земя, исках да се върна, но се страхувах да не ме сполети съдбата на пророк Йона, затова отидох в Крит. Тук ми казаха- „Отиди в Салоники“. Аз отидох там и се представих на митрополита (управителя) Йоан. Когато му разказах за моята мисия, той ми разпореда, като ми каза...”(Bilb. II, s.217)

Това е точно биографията на Павел. Ап. Павел е изминал същия път, когато е отишъл в Солун. От всичко това се разбира, че Кирил е бил учител на Климент*, като последният е бил ученик и на ап. Павел, следователно Кирил и Павел са една и съща личност.

Константин и Методий са троянци. Те са родени в Солун и произхождат от същия народ, от който е и Климент. Панонската легенда разказва за тях, че цар Михаил е дал на Методий да управлява княжество. След много години служба, Методий напуска княжеството и се преселва в Алимб, където живеят светите отци. Той се подстригва за монах и слага монашеско расо. След известно време при него идва брат му Константин. (L. rap. § 2, 3) Олимп или Алимб, обаче се намира в троянска Мизия, която е обърната към християнството от Павел и неговите другари. В Олимп се намира земята, от която произхожда Климент. Следователно Кирил и Методий са се трудили при същия народ, при който са проповядвали Павел, Тимотей, Климент и др. Дейността на Кирил и Методий се свързва с тази на апостолите. От това, че Алимб (Олимп) лежи на Пруса (Преспа)- днешната планина Перистери, може лесно да се разбере, откъде идва името на града Манастир или Битоля, лежащ в обятията на същата планина.

* Според съвременната история учениците на Кирил и Методий са били Климент, Наум, Сава, Ангеларий и Горазд. Историците от по- старо време смятат, че св. Климент е само една личност, съработник и последовател на ап. Павел. Според д-р Ганчо Ценов, двамата братя просветители Константин и Методий са били преки наследници на ап. Павел и ап. Андроник в трако-македонските земя, а не в дн. Чехия.

В Панонската легенда се разказва също, че Методий е застанал епископ на престола на св. Андроник. (§ 8) Хронографът Нестор пише относно това, че княз Коцел е назначил Методий за епископ на Панония, на престола, на св. Андроник. Нестор продължава по-нататък:

„Ап. Андроник е бил също в Моравия, където е проповядвал и ап. Павел...който е поставил след себе си за епископ и викарий на славянския народ Андроник.”(XX)

Методий е третият епископ на този народ, който е бил обърнат към християнската вяра, от самия апостол Павел. Следователно Константин, който е наричан Кирил и неговият брат Методий, са живели след Павел и Климент. Според легендата на S. Ludomila Константин и Методий са живели 4 век по времето на св. Августин. Кирил казва:

„Temporibus magnifici doctoris beatissimi Augustini, sanctus Cyrillus graecis et latinis apicibus sufficientissime instructus, postquam Bulgariam ad Fidem Jesu boni convertisset, in nomine sanctae Trinitatis et individuae unitatis Moraviam est ingressus.

„По времето на нашия възвишен учител- блаженият Августин, св. Кирил, обучен изключително добре в гръцките и латинските науки, след като обърна българите към вярата в живия Иисус, в името на неделимото единство, на Пре- Светата Троица, замина за Моравия.”

На този Кирил се преписва създаването на българската (славянската) азбука, докато на неговия брат- Методий, създаването на готската писменост.

(dicebant enim Gothicas litteras a quodam Methodio haeretico iuisse repertas; Bibl. I 156—157).

Националните противоречия между гърци и българи са били причината за мисионерската дейност на Константин и Методий. Тези противоречия са били описани още от ап. Павел, когато той споменава в посланията си, че не трябва да се прави разлика между гърци и скити (българи).

„Но сега отхвърлете и вие всичко това: гняв, ярост, злоба, хулене, срамно говорене с устата си. Не се лъжете един друг, понеже сте съблекли вече стария човек с делата му, и сте се облекли в новия, който се подновява в познание по образа на Този, Който го е създал; гдето не може да им грък и юдеин, обрязани и необрязани, варварин, скит, роб, свободен, но Христос е всичко и във всичко. И тъй, като Божий избрани, свети и възлюбени, облечете се с милосърдие, благодат, смирение, кротост, дълготърпение.”

Послание към Колосяни 3:8-12 (или послание на ап. Павел до жителите на с. Наколец)

Тъй като скитите или българите от Моравия (дн. Морйово, Морихово или Пелагония, област Битоля в Македония) и Преслав (Прилеп в Македония) с

времето не са могли да понасят гръцкото отношение, то те изпратили посланици до цар Михаил в Солоники (Солун), с молба да им изпрати християнски учители, които говорят техния език, защото те не разбирали гръцки и латински. В резултат на тяхната молба, цар Михаил им изпратил философа Константин и неговия брат Методий, които съставили за тази цел българската азбука и превели библията на български език. В Солунската легенда (Легенда Тесалоника) Кирил, във връзка със своята дейност, разказва сам за себе си следното:

„Аз изнамерих 35 (букви), скрих ги в своята риза и ги занесох на митрополита (княза). Буквите се скриха в мен (моето тяло) и аз унищожих (забравих) гръцкия език. Когато митрополита ме повика до масата, аз замлъкнах, не разбирах, какво говореха гърците. Дойдоха всички солунци, като ми се чудеха и ме търсеха. Когато българите чуха за мен, по-точно моравският княз Десимир, преславският княз Радивой и всичките български князе, дойдоха заедно в Солун и водеха 3 години война със Солун. Проливайки своята кръв, казваха- „Дайте ни го, Бог ни го е изпратил.” След това те (гърците) ме дадоха. Българите ме приеха с голяма радост, заведоха ме в град Равен на река Брегалница и аз им написах 35 символа.” (Bilb. 217- 219)

Река Брегалница е източен приток на Вардар, тече покрай град Щиб (Астибус). От р. Брегалница Константин преминава през Вардар към Морйово или Морова.

(Postquam Bulgariam ad Fidem Jesu boni
convertissent . . . in Moraviam est ingressus. Siehe S. 45).

Моравският княз по това време е Коцел или Хацен, който в легендите е обозначен, като **кнез блатски**. Думата блато означава тресавище, море, както и думата мурйе, мориово, моравия; **кнез блатски** означава княз на Моравия. Също така, той бива наричан **кнез лешки** т.е. княз на ликийците или лихидите. В тази **блатска** или моравска страна, братът на Константин- Методий остава епископ. Моравия или Морйово е земята около Манастир, където се намира планината Перистери- Алимб. Методий следователно е епископ на тази страна, където по-рано е бил монах. От Моравия или Битоля братята Константин и Методий са разширили своята дейност в земята на угрите или охридци и пеоните. В земята на угрите Константин е открил мощите на св. Климент и ги е погребал в църквата на столицата.

в) Улфила.

Заедно с Кирил и Методий, като християнски учител на траките в 4 в.сл.Хр., се посочва и Улфила. Неговата биография има много общи черти с живота на Кирил, така че човек би могъл да ги вземе за една и съща личност. Улфила е родом от

Кападокия, както и Кирил. За него се смята, че е изнамерил писмени знаци и е превел библията за готите, освен книгите на царете. За Методий се твърди, че е превел светото писание без книгата на макавеите. Докато нашите познания за Кирил и Методий не са толкова ясни, тъй като са базирани на противоречиви легенди, то за Улфила са свидетелствали историци от 5 и 6 век, на които може да се има доверие. Улфила до ден днешен не е разглеждан от българската църковна история, защото се е считало, че готите са германски, близък до скандинавците народ. Счита се също, че Улфила съчинил писменост за германските и скандинавските народи, и превел библията за тях. Това мнение, обаче почива на заблуждение, защото готите както видяхме, са подобно на българите скитски народ. Дали е имало германски готи на Балтийско море, това не знаем, но дори и да е имало такива, това не ни засяга. Ние разглеждаме историята на тракийските готи, които са живели в Тракия още по времето на троянските войни. За тези готи или гети Улфила е изнамерил азбука и е превел библията, както разказват историците от 5 и 6 век. Така например готският историк Йордан пише:

„Имаше и други готи, т.н. малки готи, един неизброим народ. Техният свещеник и архиепископ беше Улфила, който им е съчинил азбука. Днес (550г) те живеят в Мизия, в областите на Никополис при подножието на Емимонтус (Хемус, днес Балкан).” (L.1)

За обитателите на Мизия, т.е. мизийците Улфила е измислил азбуката. Както Климент и Константин, Улфила също е работел сред мизийци. Българите имаха два вида азбуки, едната се е казвала кирилица, вероятно наречена по името на Кирил, а другата се е казвала глаголица, вероятно измислена от Улфила.

2. Борбата за независима българска църква.

а) Появата на българите.

Посятото от ап. Павел семе на християнската вяра израснало сред тракийските народи през 2 и 3 век. Тези житни зърна на вяра през 4 век придобили сила, с която всички е трябвало да се съобразяват. Това принудило император Диоклециан да издаде едикт през 303 г, според който християните са били затваряни в общи къщи, имуществото на общините им се отнемало, отказвани им са граждански права и почести. В резултат на тези преследвания много християни претърпели мъченическа смърт. Убеждение, което засяга вътрешната същност на човека, неможе да бъде преборено с едикти. Скоро след това (305г) император Диоклециан и Максимиан абдикират и на тяхно място Галерий и Констанций заемат

императорската власт. През 306 г. Констанций умира в Британия и войската провъзгласява неговия най-голям син Константин за Цезар. В римската империя започва вътрешна борба за власт. Константин обединява сили с неговия девер Лициний. През 313 г. Максимиан Дая е победен при Адрианополис, Лициний и Константин стават императори, а техните синове-цезари. През 313 г. Константин и Лициний издават известния едикт в Милано и Никомидия, признаващ християнството, като равнопоставено на старите държавни религии. От този момент започва свободния живот на отдавна покръстените тракийски народи. Константинополския патриарх (починал 818 г.) пише следното за българите:

„Още от старата история и книги се говори за т.н. хуни и българи. При меотийските блатата на река Кофина се намира т.н. Стара Велика България и там живеят близките, сродни племена-котрагите. По времето на Константин, на запад е починал някой си Кубрат, който е бил владетел на тези племена. Той е имал пет сина, които са разделили царството на баща си и са се разпръснали.

(ἐν δὲ τοῖς Κωνσταντίνου χρόνοις
ὅς κατὰ τὴν δούσιν ἐτελεύτα Κουβράτος τις τοῦνομα πατριος γνησιότητος
τῶν φύλων τούτων. τὸν βίον μεταλλάξας πάντα καταλιπὼν υἱοῦ.)

Петият син се установил в Равенския Пентполис¹ и започнал да плаща данъци на римляните.

По-горе споменатите котраги, са живели на Преспанското езеро, тъй като писателите, които са живели по времето на патриарх Никифор, са идентифицирали Котрагия с Наколия, на езерото Преспа. Така например патриарх Герман (785 г.) е написал писмо до епископ Константин от Наколия: *Κωνσταντῖνον ἐπισκοπον Νακωλείας* - (Mansi Coll. Conc.XIII, p.105). Този Константин е участвал в 7-ят вселенски събор в Никея (787). Анастасий Библиотекар го нарича епископ на Котрагия:

ἰὴν Bischof von Kotragia: Constantinus sanctissimus episcopus
Cotragii.

В описаните на гръцки език чудеса на св. Димитър Солунски, записани приблизително 300 години преди да се роди патриарх Никифор, се свидетелства, че българският цар Кубер (Кубрат) е водил война пред (за) Солун.

(περὶ τοῦ μελετηθέντος κρυπτικῆς ἐμφυλίου πολέμου κατὰ τῆς
πόλεως (Saloniki) παρὰ τοῦ Μαύρου καὶ Κούβερ τῶν Βουλγάρων).

Този Кубер, който според писанията е водил война срещу сродни нему племена (*ἐμφυλίου*), е наречен от по-късно живели книжовници, като Симеон Магистър от 10 век-Гобор. Същият Гобор е водил война срещу цар Михаил.

(Ἰσακτοράντης Μιχαήλ, ἄντ' Καίσαρι
διὰ τῆ γῆς καὶ θαλάσσης κατὰ Ἰόβορι ἄρχοντι Βουλγάρων. G. ed.
B. S. 202.)

По-късните историци, като наследника на Теофан-Кедрин, в резултат на една езикова метатеза, наричат този Гобор-Богор и още по-късно с гръцко окончание-Богорис. Накрая Богорис било съкратено на Борис.

По време на своя поход Кубер бил ту в съюз, ту във война със своя другар по произход (племе)- Хацон (*Χάτζονος*), царят на абарите (аварите), коитоса владеели илири, панонци, даки, дарданци, мизи, Превала, Родопи и Тракия до Византион. По това време чрез смесени бракове се е извършвало сродяването на аварите с българите. (Goten oder Bulgaren, s. 193)

Този Хацон е бил по-нататък наричан Коцил или Коцел, с титла *кнез блатски*, *кнез моравски*, *кнез панонски*, *кнез франски* (княз на Фригия), чийто имена, както беше споменато по-горе, имат едно и също значение-цар на Морйово (Битоля). Народите на Хацон и Кубер са воювали също и за светите изображения (икони?) (Успенски, История на Атон III, 311), за които както ще видим по-нататък, се е борил и св. Константин. По този начин българите се появяват в съвременната история.

¹⁾ Равен е дн. град Кюприя на Морава. Мого вероятно е 5-ят син да се е установил там със своите хора.

б) Появата на готите.

За появата на готите пише живелият през 4 век Филострогий по извадки от Фотий:

„Той (Филострогий) казва, че Урфила е водил голям брой хора, които по религиозни причини били прогонени от своите места, да се заселят на римска земя. Те са дошли от Сктия, от север, от Истер и по-рано са се наричали гети. Тук обаче са по-известни под името готи.

Този Урфила е бил следователно водачът на тези богобоязливи хора, които са дошли от земята на готите и е станал техен първи епископ. Той е бил изпратен от княза на готите, като посланик в двора на император Константин, защото варварските племена в тези области са били подчинени на императора¹. Урфила е бил посветен от Евсевий и др. прелати (висши духовници) за епископ на християните, които са били с него. Тогава той полага големи усилия и заедно с другите му дела, той съставя азбука на техния език. Урфила превежда на техния варварски език всички книги от светото писание без книгите на царете, които оставил, защото са разглеждали чисто военни въпроси, а готските племена обичали особено много войната. Той считал за по-необходимо да успокоява войнствените им страсти, отколкото да ги насърчава. Това множество от покръстени е било заселено от императора в различни части на Мизия. Императорът уважавал Урфила толкова много, че говорил за него, като за Мойсей на своето време.” (II, 5)

Така се появяват гетите или готите в модерната история. Тези народи започват да се разместват. Император Константин е бил милостив към тях и със своя едикт от 313 г. им разрешил свободно да изповядват християнската си вяра. Следователно те не са дошли от изток варварски народи, а са стари тракийски племена, които са получили на това място свобода.

Няма съмнение, че появата на готите и българите е едно и също събитие, само че се говори ту за готи, ту за българи.

Готите се вдигнали, нападнали Мизия, Марцианополис- столицата на тази страна. Те разделили войската си и Фритигерн потеглил към Тесалия, Епир и Ахайя за да ги опожари. Алатей и Сафракс с останалите войски потеглили към Панония. (Jord XXI, 92; XXXII, 140)

¹⁾ Говори се за жителите на Мизия със столица Никополис или Търново, на р.Янтра, които са били подчинени от император Траян.

Други хронографи приписват това дело на Българите. Така Равенският Космограф свидетелства (краят на VI век):

„В Тракия или Македония и долна Мизия живеят само българи, които са дошли от гореспоменатите големи (велики) скити, тъй като Марцианополис принадлежи на долна Мизия¹, както ми заяви често- споменаваият космограф Йордан.” (Berol. 1860, p.185)

В житието на св. Климент, както показахме по- рано, се свидетелства, че мизите или българите са живели някога на Олимп и са били прогонени от Александър на север. От там след известно време преминават Истер и завладяват земите на Панония, Далмация, Илирия, Македония и Тесалия.

Българите следователно са направили същото, както и готите. Арменският космограф Мойсей от Херонея преписва горното дело на славяните, като казва:

„След като славяните преминали Дунав, завладели други земи в Тракия и Македония, и налетели на Ахайя, и Далмация.”

Тези славяни са гети, както изрично подчертава Теофилакт Симоката (VII век)- *Γετίκων ταύτων δ' εἰπεῖν αἱ τῶν Σκλαβηνῶν ἀγέλαι*. Ордите от славяни са наречени гетски. Готите превземат гореспоменатите страни през IV век. По същото време тези страни са превзети от Българите, както разказва римският библиотекар Анастасий (8 век), който може да се счита за достоверен източник. Той описва споровете между Рим и Константинопол, възникнали през 9 век, по въпроса, дали българите принадлежат към римската или византийската църква, по отношение на вярата си. Той също подчертава, че българите са дошли още през 4 век в гореописаните земи.

Cum beatus papa videatur dicere Innocentius (402 bis 417) ad Alexandrum Antiochenum inter alia scribens: Non ergo visum est ad mobilitatem necessitatum mundanarum, Dei Ecclesiam commutari, honores aut divisiones perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit imperator (Konstantin), sed his nec ipsi diu fruuntur, siquidem jam memorata Vulgarorum gens protinus irrui et universa circa Danubium occupat (Goten oder Bulgaren S. 195).

(В написаното от св.Отец Инокентий (Innocenz 402- 417) той казва на Александър от Антиохия следното- „ Изглежда не е необходимо при промяна в светските дела, да се променя нещо в църквата, като места за поклонение или да се извършва разделение, които император Константин предприе да извърши в свой интерес. Дори тези няма да се радват на това дълго, защото скоро след това гореспоменатото племе на българите нахлу и превзе цялата област при Дунав.”)

¹⁾ Според писателите от 6 век Марцианополис или Търново е бил български град в 4 век.

Областта, която в този случай българите са превзели, е включвала двата Епира, Дардания, Тесалия. Така Анастасий пише по-нататък:

„Sedes apostolica, juxta quod decretalibus sanctissimorum Romanorum praesulum doceri poteritis, utramque Epirum, novam videlicet veteremque, Thessaliam atque Dardaniam, in qua et Dardania civitas hodie demonstratur, cujus nunc patria ab his Bulgaris Bulgaria nuncupatur, antiquitus canonica ordinavit.“ (G. od. B., S. 257).

[Апостолическият престол, както е видно от декретите на св. римски Папи, определя, коя страна днес българите наричат България в 2^{-та} Епира, именно старият и новият, в цяла Тесалия и Дардания, където се намира днес град Дардания, от най-стари времена (там се ръкополагаха епископи), което се вижда от декретите на св. римски Папи.]

Като последен римски папа, който е взел някакви мерки по отношение на тези области, се посочва папа Дамас (366- 384):

„Sicut diversae pontificum Romanorum a Damaso papa per easdem provincias missae testantur epistolae“ (G. od. B. S, 259).

След това, към края на IV век, българите стават владетели на споменатите провинции по същото време, по което и готите са ги владели. Споменатите провинции са съседни земи на Македония и Мизия. Българите следователно са превзели до тогава не- българските територии- Тесалия, Епир и Далмация. Така се вижда, че по- късните писатели наричат българи този народ, който е бил наричан гети и готи от по- ранните хронографи.

в) Преследването на скитската църква от гърци и римляни.

Гърците и римляните не са могли да понасят пробуждането на тракийските народи, както и държавно- призната им, самостоятелна църковна институция. Гърците и римляните започнали яростна борба срещу траките, като наклеветили тракийското християнство, че е еретическо, арианско и са принудили император Константин да свика църковен събор в Никея (324 г.), където арианското учение било осъдено. Българите също са наричани манихейци, а тяхното християнство- манихейско. Следователно тяхната поява се обозначава, като поява на манихейците. Така църковният историк Сократ (IV век) пише, че по времето на

император Константин, са се появили манихейци, вместо както казват други писатели- българи или готи.

„По този начин, т.е. кратко преди времето на Константин (323) е възникнало движението на манихейците” -

Ὅπως μὲν οὖν
μικρὸν ἔμπροσθεν τοῦ Κωνσταντίνου χρόνου ἡ Μανιχαίων παρὰ τῶν
ἑρμηνεία εἰρήται) (G. od. B. S. 188—189).

Под манихейство досега се разбира християнско движение, което се разпространило от Персия до Европа, но ние под манихейци разбираме скитски или фригийски народ, чиято религия е била наричана манихейството. Тази религия е била арианска, защото на събора в Никея е била осъдена арианска, а не манихейска секта¹. Религията на манихейците се е различавала от гръцката и римската с това, че смесвала вярванията на старите траки и скити с християнството.

Херодот разказва, че траките са имали мъдрец на име Залмоксис, който е разпространявал сред тях питагорейското учение. Той пише по-нататък:

„Както научих от елините, живеещи на Хелеспонт и Понт, този Залмоксис е служил, като роб на о-в Самос, на Питагор- синът на Мнесарх (финикийски търговец от град Тир). Той бил освободен и придобил големи богатства, с които се върнал в своята родина. Тъй като траките са водели много тежък и суров живот, този Залмоксис издигнал зала, в която канел най- видните граждани. Той познавал йонийския начин на живот, по- изтънчени обичаи отколкото са познавали тракийците, защото общувал с елините и разговарял с първия мъдрец на елините- Питагор. (G.oder B.S.184)²

Сократ от 5 век, най- старият църковен историк, който ни дава информация за възникването на манихейството, описва неговото появяване по следния начин:

„Един скит на име Саракинос се е оженил за робиня от Горна Тива и живял в Египет. След като се запознал с египетската наука и се изучил, той е смесил учението на Емпедокъл и Питагор с християнството...

¹⁾ Вероятно за арианство на българите става въпрос за клевета. Присъдени са чужди грехове на българите, а след това са ги осъдили за тях или всичко е твърде преувеличено, за да има виновник.

²⁾ Какво добро могат да разкажат елините на Херодот за траките и техния учител?

Един ученик на този скит станал Буда, който по-рано се казвал Теребинтос. Той отишъл във Вавилон, населен от персите...Когато веднъж се опитал да изнесе представление на „мистерий“, той е бил хвърлен в пропаст от духа и така загинал. Една жена, при която той живял, го погребала, взела неговото богатство и откупила момче на 7 годишна възраст по име Кубрикус. Тя освободила това момче, научила го да чете и пише. Скоро след това тя починала, като му оставила всичко, което принадлежало на Теребинтос заедно с книгите, които Теребинтос бил събрал, учейки при скитът (Саракинос). Освободеният Кубрикус взел книгите и отишъл с тях в Персия. Той променил името си, като се нарекъл Манос. Кубрикус представил книгите на Буда и Теребинтос пред своите ученици за свои собствени. Съдържанието на книгите според външния вид е християнско, а според учението-елинско. Тъй като Манихеус е бил безбожник, той е подтиквал хората да почитат много богове и да се молят на слънцето. Въвел е вярването за предопределеността на съдбата и е учел, че е възможно прехвърлянето на душата от едно тяло в друго, което е според учението на Емпедокъл, Питагор и египтяните.” (G.oder B. S.188-189)

Така е възникнало манихейството. От тази история може да се вземе под внимание един сигурен факт- манихейството е скитско учение, създадено от скит и това скитско учение е стъпило на тракийското учение, на Питагор. Кубрикус е нарекъл себе си Манос, защото е искал да каже, че е фригиец, тъй като фригийците са били наричани по името на Манос. Следователно имаме скитско учение, пренесено в Персия, а не персийско учение, пренесено в Скития, както погрешно се вярва. Тъй като манихейците са скити, които по времето на император Константин са получили религиозна свобода, затова се твърди, че същата скитска религия е възникнала в този период. Те са били ариани. (Ако скитите са приели християнската вяра от ап.Павел и са били верни християни, е трудно да се твърди, че са ариани. По-скоро това са обвиненията на техните противници- гърците.)

През IV век една част от скитите (готи, вандалите) преминават към Галия (южна Франция), Испания и Африка. По тези места пренасят със себе си и манихейството, както твърди германският учен Долинггер в свята книга „История на религиите“ (1890, S.52-53)

“Манихейците, които са били особено многобройни в северна Африка, по времето на проникването на вандалите, са нахлули в Италия и Испания, като още по времето на св. Августин 4 век, мнозина то тях са живеели, макар и скрити в Галия. Борбата на арианците с католиците в Африка, която затихнала от времето на вандалското господство, била по-успешна за арианците. Мнозина от манихейците се обърнали и приели различаващото се учение на арианството.¹” (G.oder B. S. 216-218)

Тези ариански манихеи в Галия са наречени българи от по-късните писатели.

„Haereticos quos Bulgaros vocant“

. . . . „Les Bougres en Aubigeois“ (bei Toulouse) u. dglm.

(G. oder B. S.218- 225)

Не е изключено Кубрикус, основателят на религията на манихейците, да има връзка с българския княз Кубер или Кубрат. Както и да стоят нещата, Кубрикус е фригиец, разпространяващ скитско учение. Срещу това скитско учение гърците са се борели още по времето на ап. Павел, както показахме по-горе.

Съборът в Никея бил неуспешен, защото пра-стари, древни вярвания не могат да бъдат премахнати от събори. Тогава се наложило да се свика друг събор в Сердика (София) срещу арианците през 347г. На този събор епископите на Сердика (София), Наисус (Ниш), Хераклия в Тракия, Сирмиум (Белград), Мурса (Драва), Кесария, Иринополис, Ефес, Лаодикия, Антиохия т.е. местностите, обитавани предимно от трако-илири, са били обявени за арианци.

През 359 г. се свиква трети църковен събор в Римини, който е имал същата цел и е осъдил епископите на Сингидон (Белград), Мурса (Аграм), Милано, Германика в Кападокия, Берое в Македония, Сирмиум (Митровица на р.Сава) и София. Този събор е бил последван от събора в Аквилея (381). Този път са били отхвърлени епископите на Доростол (Силистра), Ратария (Арчар до Видин, на Дунав), Берое (Македония) и епископите Максим, Сен-Адриан, Улфила. Тракийските епископи, водени от Улфила, отиват в Константинопол, за да свикат друг събор, но императорът им забранява. През същата година 381, Улфила умира в Константинопол.

Както виждаме, цялата борба се води основно срещу църквата на Балканския полуостров. Всичките четири събора са били насочени срещу нея. Тъй като с тези събори не е постигнато нищо, а траките или сктите са запазили своята вяра, започва пропаганда сред самото население. Тази пропаганда става най-яръстна в края на IV век, водена от известния константинополски патриарх Йоан Хрисостомос (398-404). Църковният историк от 5 век пише следното:

„Когато той (Хрисостомос) забеляза, че скитските племена са попаднали в безбожната примка на арианството, той се опитал да ги освободи от нея. Избрал няколко помощника, които познавали техния език. Осветил ги, някои като свещеници, други- дякони, трети- четци. Той им определил църква и мнозина от готите били покръстени в това погрешно вярване. Често той посещавал църквата и проповядвал на народа с помоща на преводач. Убеждавал всички, които имали нужната сила на духа, да се посветят в неговата служба. Чрез тези средства той освободил мнозина от гражданите на града (Константинопол), от примката, в която били попаднали и ги посветил в апостолическата вяра” (G.oder B. S.239- 240)

¹⁾ Тук се разграничава манихейството от арианство.

Българският философ и апостол Константин се противопоставил на тази пропаганда, както е описано в успението на св. Кирил, макар и да са добавени по-късни елементи:

„Живял някога константинополски патриарх Йоан, който започнал еретическото обругаване на светите изображения (икони?) и заради това е бил отстранен от престола, от светия синод. Когато философ Константин дошъл при него, той го укорил и премахнал тази злощастна ерес. След това Константин отишъл на р.Брегалница, където намерил някои от славяните (българите) кръстени. Той ги покръстил и ги върнал в ортодоксалната вяра. Написал им книги на славянски (български) език.” (Bilb. II, 239- 240)

Борбата между траки и гърци е била повече между народи, отколкото между религии. Религията е била предтекст за да се скрият други намерения. Тази борба възниква по време, когато римската империя е била разделена, като източната римска част е била гръцка. Източните римляни или гърците започват да погръчват траките. За да постигнат това те си служат с преиначаване на фактите. Ако до този момент са твърдели, че траките или скитите са арианци, които трябвало да бъдат покръстени в православната вяра, то от тук нататък започват да твърдят, че скитите са еретици, неверници, които тепърва трябва да бъдат покръстени в християнството от гърците. Теодорет пише по този повод:

„Когато епископът (Йоан Хрисостомос) узнал, че някои номадски племена в Скития разположили палатките си на брега на Истер, жадували за живата, целебна вода на просвещението, но нямало кой да отиде при тях, той потърсил човек, склонен да повтори делото на апостол, за да го изпрати при тези хора. Аз прочетох някои от неговите писма до Леонтий- епископът на Анкира, в които той пише за покръстването на скитите и го моли да му изпрати способен човек, който да им покаже пътя на спасението. (V. 31)

Ако човек чете това само за себе си, би могъл да си помисли, че гърците са покръстили живеещите на Дунав еретици или езичници- скити. Това обаче не е така, тъй като Скития е била покръстена още по времето на апостол Павел. Хрисостомос е бил патриарх 398- 404г. По това време живеещите по р.Дунав са имали свои собствени епископи. Не е необходимо да припомним, че съборите от Никея, Сердика, Римини, Аквилея (Aquila) са се занимавали именно с епископите на тези провинции. Така например по време на събора в Аквилея през 381г. са били отлъчени епископи, които са служили в земите на р.Дунав. Освен това, църковният историк Созомен (V век) свидетелства, че скитите са имали свои високо-уважавани епископи по същото време, когато Хрисостомос е бил патриарх.

„През 396 г. църквите в Томи и в други части на Скития, са управлявани от скита Теотим, който е бил изучен във философията. Поради неговата благочестивост, високо нравствен живот и добродетели той бил високо уважаван, и наричан от живеещите на Истрос варварски хуни и романи- бог”. (G. oder B. S.203)

Гъркът Хрисостомос започва борба срещу подръжниците на тези епископи, като ги нарича езичници и еретици независимо, че те са по- стари християни отколкото византийците. Едва сега можем да разберем, защо ап.Павел е бил принуден да пише до колюсяните- „...няма грък, няма скит, но Христос е всичко във всички”.

За да стане по- ясно трябва да се спомене факта, че император Валенс (364- 378) е бил илириец и арианец, както неговите сънародници. Следователно по времето на

неговото управление, състоянието на трако- илирите не е било толкова лошо. Скоро след него император става роденият в Испания (346)- Флавий Теодосий (379- 395), който е голям противник на арианците и трако- илирите. Той издава едикт през 380г. в Стоби- Македония, с който забранява събиранията на арианите. Малко по- късно на 26 Ноември изпраща запитване до константинополския патриарх Демофил, назначен за патриарх от Валенс, с питане, дали епископът ще се отрече от арианството. Демофил предпочел да се откаже от положението си в Константинопол, вместо да смени вярата си и отива в Берое- Тракия, където по- рано е бил епископ. Епископ на Константинопол станал Грегориус. Император Теодосий издава на 16 Януари 381 г. закон, в който забранява всички секти, като позволявал публичното вероизповедание единствено на никейското кредо. Той е човекът, който забранил на скитските епископи, водени от Улфила, да проведат своя църковен събор в Константинопол през 381 г. След смъртта на императора неговият син Аркадий (385- 408) обявил Хрисостомос за епископ на Константинопол, който благодарение на голямата си ораторска дарба, бил наречен Хрисостомос (златоуст). Този епископ е трябвало да погърчи скитите и траките. Това, обаче не било никак лесно, тъй като скитите не само, че не отдавали голямо внимание на проповедите, на Хрисостомос, но дори се надигнали и поискали обратно техните църкви в Константинопол. Начело на това движение застанал пълководецът и главнокомандващият имперската армия, скитът или готът- Гайна. Когато императорът се уплашил за властта си и решил да отстъпи, епископът Йоан се изправил срещу него и го посъветвал да не се предава, защото самият той бил в състояние „да запуши устата” на Гайна. На молбата на Гайна да му се отстъпи сграда за молитви, Йоан отговорил, че всички църкви са отворени за молитви. На това Гайна отговорил, че той принадлежи на друго вероизповедание (нация) и иска църква за себе си, и своите хора.

„Службата, която съм отслужил във всичките войни на империята, ми дава право на моята молба да бъде обърнато внимание.”- заявил Гайна. Желанието на имперския военачалник не било удовлетворено, поради което той събрал войска в Тракия и издигнал знаме на предизвикателство. Созомен (V век) пише, че Гайна възнамерявал да превземе и трона на императора.

„С това негово намерение той призовал своите сънародници готите, да нахлуят в римската империя, при което на мнозина верни нему военачалници обещал високи постове в имперската армия. Един от тях Трибилгилд, който е командвал голяма войска във Фригия се надигнал...” (VIII, 4) Гайна накрая постигнал това, което искал.

Така ние виждаме, че фригите или българите, които са били покръстени в християнската вяра още от ап. Павел, са били потискани в религиозно отношение от гърците и са били принудени да се надигнат на бунт. Преследването на тракийците зависело от това, дали на трона в Константинопол е тракиец или не. Тъй като през 5 век императорите са били основно траки, на Балканския полуостров имало относително спокойствие, което обаче било нарушено от родения в Епидаврус император Анастасий (491- 518). Както пише неговият съвременник Комес Марцелин, Анастасий изпраща на заточение тракийските епископи, по конкретно- епископ Лаврентий (Laurentius) от Лихнидум (Охрид), Домнио от Сердика (София), Алцисус от Никополис (Валона), Гаян от Наисус

(Ниш) и Евангел от Пауталия (Кюстендил). (G.oder B. S.249) След тези събития българите се надигат на бунт под водачеството на императорския магистър милитум Виталиан*, за което гръцкият хронограф Йоан Малала пише:

„По времето на този император (Анастасий), тракиецът Виталиан започнал да увеличава властта си (военната сила). Като претекст на това, той посочва заточването на епископите. Начело на много хуни и българи той превзема Тракия, Скития и Мизия до Одесос и Анхиало.” (G.oder B. S.246) При описанието на тези събития Малала използва названието „българи” вместо „готи” и обратно. На други места той свидетелства, че Виталиан е бил начело на готи и хуни, след това дори начело на готи, хуни и скити.

(Γότθων καὶ Οὐννων καὶ Σκυθῶν τετακτομένων — G. oder B. S. 247).

По-късно името „българи” става общо за всички скитски народи. Живелият през 7 век сирийски хронограф Йоан от Никиу, описва земята, в която Виталиан е водил битки- България.

„Le general Cyrille se rendit dans une ville appelée Odysseus et y demeura, et Vitalien dans la province de Bulgarie”. (Zontenberg, S. 378—379).

Измежду преследваните от Анастасий свещеници, се намирали и роднини на Виталиан, както дякон Диакор пише в писмо до папа Хормисдас (Хормизд) през 519г.:

„Монаси от Скития, които са сродници на магистър милитум Виталиан, чужди на всякаква християнска богобоязливост...тези монаси, между които се намира и Леонтий, който твърди, че е роднина на милитума, отиват в Рим с надеждата да се утвърдят (признаят или осветят) няколко глави (на книга) от Ваша Светлост. (G.oder B. S. 250)

Във второто писмо пише, че тези монаси са предприели да избягат вместо да се предадат:

„Monachi vero cum similiter ad concordiam quaererentur, fuga lapsi maluerunt de civitate discedere, quam ad concordiam pervenire”.

Така виждаме, че борбата между гърците и скитите (траките) е продължила и през 6 век. Тези взаимоотношения между траките или българите и гърците са продължили и през 9 век. Смята се, че в 866г. една група посланици са отишли при папа Николай в Рим, за да бъдат просветени по отношение на различни църковни въпроси. Папата е дал стотици отговори на българите, от които особено внимание заслужава следният:

*Малала свидетелства, че Виталиан е застанал начело на хуни и българи, докато Евагрий пише, че Виталиан е водил само хуни. Теофан разказва, че в 505 г. Виталиан е повел голяма войска православни християни от Скития и Мизия. Зонара разказва, че император Анастасий е построил стена за да отблъсва нападенията на мизийците, т.е. българите. Теофан нарича българите православни, противно на византийските обвинения, че българите са еретици. Трако- македонците извеждат своята християнска вяра от ап. Павел и ап. Андрей. За повече информация виж статията „Българите са по-стари заселници на Тракия и Македония от славяните” 1908 г. д-р Ганчо Ценов.

„De libris profanis, quos a Saracenis vos abstulisse ac apud vos habere perhibitis, quid faciendum sit inquiritis . . . sed utpote, nosii et blasphemii igni tradendi“ (G. od. B. S. 235).

(„Вие питате какво трябва да направите с еретическите книги, които сте получили от сарацините и притежавате. Тъй като те са вредни и богохулни, трябва да бъдат изгорени.”)

Изразът *сарацини* очевидно е неразбиране (грешка на езика) за името *Сарацинус, Саракинус*, защото както видяхме, саракинските скити са били тези, които са полагали усилия да бъдат разрешени техните книги.

Междувременно гръцката църква продължава своята яростна битка срещу българската църква. Константинополският патриарх от 9 век- Фотий нарича българите манихейци, които са посяли семето на манихейството. (G.oder B. 190) След това Фотий се обръща срещу българските епископи:

„Тази безбожност беше посята от тези епископи на мрака всред българския народ, който няма закони. Те сами себе си наричат епископи.”

(Ταύτην τὴν ἀσέβειαν οἱ τοῦ σκότους ἐκείνοι ἐπίσκοποι
(ἐπισκοποὺς γὰρ ἑαυτοὺς ἐπεφώνουν) μετὰ τῶν ἄλλων ἀθεμίτων
Βουλγάρων ἔθνος ἐνέσπειραν) — (G. oder B. 254).

Както виждаме Фотий продължава започнатата от Хрисостомос борба срещу българската църква. Когато българите падат под византийско робство XI век, което унищожава българските духовници, тогава назначеният за архиепископ на Охрид-гъркът Теофилакт пише, че българите са освободени от скитската заблуда.

(τῆς σκυθικῆς πλάνης τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἀπαλαγν.

Leg. bulg. § 4).

Въпреки че скитите са по-стари християни от гърците, в модерната наука се е вкоренила лъжата, че българите са били просветени от еретици (езичници) в християнската вяра, от патриарх Фотий и гърците едва в 9 век. Това е твърдение, което се базира на изопачаване и фалшифициране на фактите. То е създадено за тази цел, за да се обоснове научно и оправдае църковното поробване на българите от страна, на гърците.

г) Разликата в църковната догма между българи и гърци.

Интересно е да се научи, каква е разликата в догмата между българската и гръцката църква. Българите са били манихейци и арианци, защото са вярвали, че Бог Отец е по- възвишен от Бога Син. Според тяхното учение Пре-Святият Божий Дух е произхождал само от Бог Отец. (Това са свещени имена и Три- единният Бог е превъзвишен над всичко и всички. Неговата сила и царство нямат край или начало. Да бъде благословено Неговото величествено Име от сега и завинаги. След споменаване на тези имена не подхожда имената на хора да бъдат записвани с главни букви.) Така например църковният историк Созомен (5 век) пише, че съвета от Ариминум (359 г.) осъжда арианците, защото въвели учението, че съществува разлика между Божият Син и Пре- Святият Божий Дух. След това Созомен превежда писмо на Папа Дамас, вероятно от година 369 до илирийските епископи срещу учението на арианците, което писмо гласи следното:

„Тази противоотрова (срещу арианството) се състои във вярването, че Бог Отец и Бог Син са божественото начало и върховни владетели, притежаващи сила и мъдрост. Затова трябва да се вярва, че Пре- Святият Божествен Дух е от същото естество (материя), както Бог Отец и Бог Син.” (Sozom VI, 23)

От тук става ясно, че траките или българите, срещу които е насочено това писмо, са гледали под различен ъгъл относно вярата в Пре- Светите образи на Бог Отец, Бог Син и Божествения Дух, владетелите и създателите на световите. Те не са ги поставяли на едно ниво, както прави римската църква.

Изглежда решението на съветите не са имали влияние върху готите или българите, защото те съхраняват своето вярване. В резултат на това през 587 г. се свиква още един събор на галските епископи срещу тях. Съвременникът Исидор разказва за това:

„В третата година от управлението на Мавриций (586) след смъртта на Леовигилд, на трона се възкачи неговият син- Рекаред, богобоязлив човек и съвсем различен от баща си, който беше напълно безбожен и голям воин. Този беше верен на вярата и мирен човек. Онзи с изкуството на меча беше увеличил царството си, а синът въздигна народа, чрез победоносния знак на вярата. Веднага в началото на своето управление. Веднага в началото на своето управление се обърна в католическата вяра и накара целия готски народ да се отърси от чумата на израсналите погрешни вярвания, и да се обърне към правилната вяра. След това той събра синод от различните провинции на Галия и Испания (587 г.), който да анатемоса арианската ерес. Този богу- боязлив княз подкрепял синода със своето присъствие, с подписите си давал сила на техните решения, като с всички свои приближени отричал фалшивата религия, която до тогава била изповядвана от готския народ според учението на Арий. Той се обявил съвсем категорично за това, че трите личности в Бога са едно и Синът е единосъщ „*consubstantialiter*” с Отец, и

Пре- Светият Дух е неделим от Отец и Сина, които са един дух, както в действителност са.”

Испанските готи от тук приемат вярването, че Пре- Светият Божествен Дух произтича едновременно от Отца и Сина, което досега са отричали.

(*Trium personarum unitatem in Deum, Filium a Patre consubstantialiter genitum esse, Spiritum sanctum inseparabiliter a Patre Filioque procedere et esse amborum unum Spiritum unde et unum sunt*)

Тези готски вярвания българите в Тракия запазват и в IX век, както свидетелстват различни български легенди. Тези легенди подробно обсъждат защитните речи на българските епископи, ученици на Константин, срещу техните врагове, които след смъртта на Методий са искали да им натрапят учението, че Пре- Светият Божий Дух произхожда едновременно от Отца и Сина. Така например според Панонската легенда (*Legenda Pannonica*) Божият Син Исус Христос е казал- „Аз съм в Отца и Отец е в мен”. От Бог Отец произхожда Пре-Светият Божий Дух, както сам е казал Божият Син в евангелското слово- „Истинският Дух, който произлиза от Отца”. (*Bilbassoff II. S.250*)

В написаната на гръцки език- българска легенда (*Legenda Bulgarica*) се споменава, че след смъртта на Методий на неговите ученици е било казано- „Защо още се подчинявате на думите на Методий, който вече е изглял (починал) и не е останало нищо от него? Защо не се свържете с живия архиепископ и не признаете, че Божият Син е роден от Бог Отец и Пре- Светият Дух произхожда от Сина?” Учениците на Методий отговорили- „Ние вярваме в Духа на Божия Син, също както вярваме в Духа на живота и справедливостта- това е Божият Син. (*Johann XIV, 6*) Ние признаваме Духа на Христа, но да признаем, че Той произлиза от

Божия Син, това нито сме приели, нито ще приемем.” (§XIII) Малко по- нататък учениците продължават- „Никога няма да считаме за християнин този, който отрича евангелието, защото в него Божият Син Исус Христос, третото Божие Лице от Пре- Светата Троица, сам е казал- „...Истинският Дух, който произхожда от Отца.” Тези хора твърдят, че Пре- Светият Дух произхожда от Сина” (§IX)

Това е било българското учение. Това учение обаче е учението на траките и готите, срещу което са проведени толкова много събори през IV век. Българското вероизповедание по- късно е било прието и от константинополската църква. През 843 г. императрица Теодора свиква синода, който потвърждава почитането на иконите, като по- късно се приема и българското учение за Светата Троица. През 9 век Рим и Константинопол са били на едно мнение относно църковните догми. Първите разцепления между Рим и Константинопол възникват не поради разлики в църковните догми, но поради претенциите на Рим да бъде най- висша християнска институция на земята и да се меси, като арбитър в делата на константинополската църква. Назначеният за патриарх Игнатий през 847 г. е бил свален през 858 г. и заместен от учения Фотий. Папата приема при себе си Игнатий, което подтиква Фотий да се обърне срещу римското превъзходство. Той застава начело на

движение, борещо се за църковна самостоятелност от Рим по най- решителен начин. Император Василий (867- 887), опитвайки се да върне мира с Рим, заточва Фотий и връща обратно прогонения Игнатий (867). Националната партия успява да се наложи и Игнатий още веднъж бива прокуден (877), като Фотий отново се завръща на патриаршеския трон (877- 886). Счита се, че той е освободил гръцката църква от римското господство. Обаче се вижда, че след църковното управление на Фотий, Рим и Константинопол запазват своите връзки и общи дела. През 10 век Рим още веднъж се намесва в църковните дела на Византия, когато папа Сергий III (904- 911) признава 4^{-ят} брак на император Лъв, който е бил анатемосан от патриарх Николай. През 923 г. патриарх Николай се съгласява да признае брака и така са „на един ум и едно сърце” с папата, както патриархът сам пише в писмо (28). Бихме могли да се запитаме какво учение са изповядвали гръцките патриарси, след като са били „на един ум и едно сърце” с римския папа. Могат ли да бъдат „на един ум и едно сърце”, ако са били на различно мнение относно учението за Светата Троица?

През 1014 г. византийците завладяват България, премахват българското духовенство и унищожават българските църковни книги. Гърците налагат гръцки духовници по българските земи и въвеждат гръцкия език в българската църковна литургия. През 1054, 40 г. по- късно гръцката църква се отделя от римската, при което приема българското учение, че Пре- Светият Дух произхожда само от Бог Отец, вероятно с цел да направят един народ от гърци и българи. Българите са били духовно подтиснати до такава степен, че забравили своята собствена история и корен. В по- нови времена, тъй като не се е знаело какво представляват българите, чужди учени налагат мнението си, че българите са чужд народ, който е дошъл на Балканския полуостров едва през 7 век. Като по- късни пришълци, българите се представят за по- късни християни. Нашият народ бил дошъл във земята на византийската империя и следователно бил покръстен в християнството от гърците. Австрийските и немско- католическите учени считат, че българите били приели християнството от Рим. Кирил и Методий са били в Рим и са получили благословение от папата, като св. Климент е погребан в Рим. В една римска църква е открита икона, изобразяваща византийски духовници. Тези духовници вероятно са били Кирил и Методий. Има реални доказателства, че Кирил и Методий са посетили Рим. Руските учени не остават назад с техните противоречиви доказателства. Те се опитват да докажат още по- убедително, че Константинопол е покръстил българите. Двете течения са единни в това, че Кирил и Методий били чисти гърци, които говорили български така гладко, защото били свети мъже, родени в Солун. Тези преиначавания на фактите, водени от политически интереси, следва да бъдат противопоставени на истината. Фотий, както показахме, е водил яростна борба срещу българските епископи. Кой обаче са тези български епископи? Това са така наречените последователи на Кирил и Методий. В своето ругателство срещу епископите Фотий твърди, че те са посяли сред българите семената на манихейството:

Τῆς Μανοῦ Γεωργίου ἐν αὐτοῖς τὰ σκληρὰ κατὰστροφόντες
(G.oder B.190)

Последователите на Методий отговарят:

Εἰ μὲν ὡς Μανιχαῖοι τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, οὕτως ὑμεῖς ἄλλο προενεγκὴν ἔχετε τῇ τοιαύτῃ περὶ τοῦ πνεύματος διδασκαλίαν εἰσηγησάμενος, δείξατε τοῦτο κανονισμένοι καὶ σιωπήσομεν — Leg. bulg. § 8).

(„Ако имате да покажете друго евангелие, което проповядва за Святия Божествен Дух, както манихейците показват евангелието на Тома, покажете ни го, докажете, че то е канонично и ние ще замълчим.”)

Следователно учениците на Методий защитават религията на манихейството, която Фотий критикува силно. Предвид тези факти, кой би могъл да твърди, че Кирил, Методий и техните последователи са били гърци? Как може да се твърди, че са били пратеници на гръцката църква и че са разпространявали сред българите гръцката религия. Учениците на Методий, както виждаме не са имали нищо общо с гръцката църква и са изповядвали вярванията на манихейците (траките). Те не са учили български, не защото са били умни, но са говорили български, защото са били българи.

Част трета.

1. Българите в средновековието.

а) Състоянието на българите в Римската империя.

Римското господство не е унищожило националната същност на трако-илирийските народи. Те запазили своята народност и под владичеството на римляните, но не могли да основат своя собствена държава, докато римската власт е била в разцвета си. Към средата на трети век римската империя преживява сериозен упадък и разпад. Императорите загубили необходимото уважение. Всеки отличил се пълководец можел да бъде провъзгласен от войниците си за император. Така изтъкнатият генерал Максим Тракиец е бил избран за император след Александър Север през 235 г. Такива претенденти от варварски произход се появили много. Появили се мнозина императори, много от които не задържали тази титла дори и месец. Измежду многобройните псевдо-императори по времето на Максимин, Гордиан III е бил печелившият (238). Последният обаче е бил убит от перфекта на охраната Юлий Филип (244), който сам е станал император. Неговият пълководец Деций е бил издигнат за император от войската (249) и т.н.

По времето на тези вътрешни междусобици в управлението на римската империя III век се появяват готите, които предприемали грабителски походи в Гърция. Няма никакво съмнение, че жителите на Балканския полуостров използвали слабостта в римското управление за да се отдадат на инстинкта си за свобода. Римската империя е била пред разпад, който император Диоклециан (285- 305) е искал да спре, като раздели управлението. Той провъзгласил своя приятел и сънародник М. Аврелий Валерий Максим, като съуправляващ. Първо го въздигнал за цезар, след това за август. След няколко години (303) Диоклециан продължил с разделянето на управлението, като приел правилото- всеки от двамата императори да може да си провъзгласи собствен цезар. По този начин римската империя е била управлявана от четирима регенти. Диоклециан е смятал, че 4^{-та} регенти ще бъдат в състояние да овладеят безредиците всред подчинените народи. По същата причина император Константин скоро след това премества столицата на империята във Византия, в Тракия на босфора. Тези мерки не спасили римската империя. Скитските народи придобивали все по- голяма самостоятелност, като желали да основат своя собствена империя.

б) Хуни.

Ако през III век е ставало дума за малки плячкосващи групи всред скитските народи, то през IV век се говори за голяма скитска или хунска държава, която е заплашвала съществуването на Римската империя. Хуните и готите са първите скитски народи, които през IV и V век създали работа на римската империя. Хуните първо подчинили своите съседи остроготите, като след това и останалите скитски народи. Те основали своя голяма държава на Дунава, която обхващала Скития и Германия. Империята на скитите се разрастнала най- много по времето на цар Атила. (435- 453) Атила е наследил управлението от баща си Валамир. Той е бил най- значимата личност в скитската история, която би могла да се сравни с Александър Велики. По- късните гръцки писатели описват със зверска омраза и завист него и неговите хуни, като чудовища с противна външност, следващи своите груби инстинкти. Така Йорданес описва външността на хуните по следния начин:

„Един нелицеприятен, противен, дребен, почти не приличащ на човек народ, не говорещ никакъв език освен нещо, което би могло да прилича на човешка реч.”

Въз основа на такива описания хуните са били считани за монголски народ. Тези описания обаче, не са нищо друго освен измислици, които се разпростират върху тракийските скити и водят началото си чак от Херодот. Херодот описва скитите, които са се отделили от царските скити по следния начин:

„В подножието на високи планини живеят хора, които от деца са с голи глави. Мъжете и жените им имат сплескани носове и говорят на собствен език. Дрехите им обаче не са скитски.” (G.oder B. S. 56- 58)

Пълна клевета е също да се описва Атила, като дивак без образование. Византийският пратеник Приск, който е бил изпратен при Атила, за да прекара известно време всред неговия народ, описва Атила съвсем в друга светлина. Той свидетелства, че Атила се е хранел от дървена чиния, докато пред неговите гости са били сервирани сребърни съдове. Чашата, от която пиел Атила, била направена от дърво, докато на гостите давали златни и сребърни чаши. Неговите дрехи били без украшения, но чисти, спретнати и с вкус. Нито мечът му, нито връзките на обувките му или конските принадлежности били украсени със злато и благородни камъни, както на другите скити. (Ed.Bonn. p.253)

Описаните по-горе обичаи са стари тракийски обичаи. Диодор (I век пр.Хр.) пише, че тракийският цар Дромихет е дал угощение на победения от него македонски цар Лизимах, на което били поднесени два вида ястия. На пленника поднесли ястия в сребърни съдове, той пил от златни и сребърни чаши. Определената за тракиеця храна от месо и зеленчуци била поднесена на дървени плочи. Траките пили според гетските обичаи от дървени чаши и чаши от рог. (XXI.Eхс.V) От това ясно се вижда, че Атила и неговите хуни са имали тракийски обичаи. Само човек с изключителни душевни качества би могъл да бъде владетел на толкова много народи и да бъде почитан от германския свят. Атила е възпят в песента на Нибелунгите, като Етцел и в скандинавските, и исландски предания, като Атил.

Около година 437 той победил Гунтер, царят на Бургундите, които са живеели на левия бряг на среден Рейн. Атила завладял земята и богатствата на Гунтер. Според поетичните предания това се случило по следните причини: Бургундите убили крал Зигфрид и ограбили съкровището на нибелунгите. Съпругата на Зигфрид- Хилдико се оженила за Атила, за да си отмъсти чрез него за убийството на своя съпруг, както и станало. Така властта на Атила се разпространила и на запад от Рейн. През 451 г. той нахлува в Галия и води голяма битка срещу своя сънародник Аеций на Каталунското поле между Шалон и Троа. Когато битката достига до решителния момент Атила се оттегля, защото за него било по- важно да завладее Италия и Рим. Хонория- сестрата на тогавашния римски император Валентиниан III (423- 455), му изпратила тайно своя пръстен, като след това Атила я считал за своя годеница. Той поема поход (452 г.) срещу Рим за да вземе своята годеница и половината от царството, като зестра. Чрез молби и подаръци папа Лъв успява да убеди хунския владетел да се върне обратно. Атила се оттеглил от Рим със заплахата, че отново ще се върне, ако не му се даде обещаното. Той не успял да изпълни заканите си, защото починал следващата година (453). Ако Атила беше постигнал целта си да се ожени за Хонория и да получи половин Италия като зестра, щеше да му се отдаде възможността да стане владетел и на римската империя. Това би опазило римската държава от разпад, защото Атила е бил единствената личност по това време, която е можела да обедини и управлява римската империя по това време. Колко на юг се е простирало неговото царство за сметка на византийската империя, не бихме могли да кажем със сигурност. Сирмиум, Ниш, София са били под негово управление, чрез негови посланници. Има информация, че и други тракийци са му се подчинявали включително и Херсон (п-в Галиполи). След неговата смърт подчинените от Атила народи се разбунтуват срещу неговите синове, защото неговите стари, блестящи пълководци не приемат да бъдат управлявани от младите

му синове. На река Недао (езерото Недея в Румъния, недалеч от Дунав срещу Ряхово) се състояла битката, в която хуните били разбити, а техния крал Елак- най-старият син на Атила, погубен. Победените хуни трябвало да отстъпят земята на победителите и да се върнат обратно в своята стара родина южно от Дунав. Йордан пише:

„Саурматите, които ние наричаме сармати, получиха Кемандерен (Cemanderen) и части от земите, обитавани от хуни, които те притежават в Илирия при град Кастра Мартис (Кула, област Видин на Дунав). Скитите, садрагите и някои алани, с техния предводител Кандак получиха малка Скития и долна Мизия. Ругите и някои други племена поискаха разрешение да се заселят в Бизис (Виза в източна Тракия, източно от Люлебургас) и Аркадиопол (Люлебургас). Хернак, по- малкият син на Атила, избра за място, за живеене на своите хора най- външните части на малка Скития. Неговите братовчеди Емнекур и Улциндур получиха в долна Дакия градовете- Утус, Хискус и Алмус¹. Много хуни се отправиха натам и се подчиниха под тяхното ръководство, като получиха свое място за живеене в Румъния.” (L. II 66) Хуните са произлезли от Траките и са се върнали в Тракия.

в) Готи.

Заедно с хуните, готите също са били посочени, като втори скитски народ на Балканския полуостров. Историкът на готите Йорданес пише, че някога готите са тръгнали от остров Сканза. Под това название „скандза” се е подразбирало Скандинавския полуостров и от там е възникнало мнението, че готите са германски народ. Това е очевидна заблуда, тъй като Сканза не е Скандинавия и Йордан не е описвал историята на не е описвал историята на скандинавски народи, а на тракийски. Неговата история за пътуването на готите от Сканза до Меотидското блато не е нищо повече от повторение на Херодотовата история за странстването на скитите. Така Херодот пише:

„Когато елините воювали срещу амазонките, елините победили в битката при Термодон, натоварили всичко останало живо всред амазонките на 3 кораба и отпътували. По време на буря амазонките вдигнали ръка срещу мъжете и ги избили. Те обаче нямали кораби и не умеели да използват руля. След като убили мъжете, се оставили на вятъра и течението да ги носи. Стигнали до „Кремньо” на езерото Меотис. Този Кремньо се намирал в земята на свободните скити.”

След това Херодот разказва, че скитите изпратили млади момчета при амазонките за да се оженят за тях. Тъй като амазонките не искали да живеят със скитските жени, техните мъже ги убедили да пресекат река Танаис и да се установят там.

¹⁾ На устието на трите притока на Дунав- Вит, Искър и Лом.

„Когато се мине Танаис, там вече не е скитско. Първите земи там принадлежат на сауроматите, които обитават земята на ъгъла, на езерото Меотис.” (IV. 21)

Следователно скитите и амазонките някога са дошли отвън и са се установили на Кремнйо на този ъгъл на меотийското езеро от другата страна на река Танаис. Йорданес повтаря тази история, като обаче я отнася към готите. Той пише:

„От този остров Скандза, като от една работилница (утроба) за народи или майка на наций¹, са дошли готите със своя цар Бериг (Берих)...Когато броят на народите все повече нараствал и по времето, когато 5-ят по ред владетел след Берих бил на власт, по име Филимер, син на Гадерих, този Филимер решил да поеме на въоръжен поход с жени и деца. Когато търсел подходящо място за живеене, той достигнал Скития, което на нейния език се нарича „Диум” (Ойум).

„Диум” е българска дума и означава било, връх на земята, най- висока част или Кремнйо. Готите стигнали до това място, до което според Херодот, женените за амазонки- скити са дошли. След това Йордан обяснява, кои са тези готи, като пише:

„Някога, както е разказвано, Весосис (египетски цар) подхванал злополучна за него война срещу скитите, именно тези скити, които древността описва, като мъже на амазонките...Ние следователно сме категорично на мнението, че той някога е воювал с готите, защото знаем със сигурност, че е воювал срещу съпрузите на амазонките. Те някога са живели в областта на Бористен, чийто обитатели са се наричали Данапери до Танаис, около ъгъла на меотийското блато...”; „Когато готите са живели тук, когато Танаузис е бил на царския престол, Весосис-египетският цар тръгна срещу тях на поход...” (V,VI,44-47)

Така виждаме, че Йордан под готско преселване и заселване на Диум (Кремнйо), на ъгъла на меотийското блато, разбира скитско преселване. Тези събития обаче, са се случили в митични времена, когато тракийските гети или скити са водели война. По- късните историци отнасят тези истории за българите. Според константинополския патриарх Никифор и хронографа Теофан, тези които са живеели на Кремнйо, на ъгъла при меотийските блата са били българи. (G. oder B. S.45- 51) По тези места съседи на готите са били хуните. Една стара легенда гласи, че един ден млади хунски пастири преследвали сърна или крава през блатото и така стигнали до другата страна на това блато, в земята, където живеели остроготите. Това вероятно е областта на езерото Острово. Хуните харесали плодородната земя на готите и предприели грабителски набези срещу тях, докато ги поробили. Очевидно това са приказки, които нямат особена историческа стойност. По-вероятно звучи това, което разказва по- късният писател (IV век) Орозий. Той пише, че хуните са живеели между недостъпни планини и са нападнали готите, като са ги прогонили от техните земи, които са усвоили за себе си.

(*Siquidem gens Hunnorum diu inaccessis seclusa montibus
repentina rabie percita exarsit in Gothos: eosque sparsim conturbatos ab antiquis sedibus expulit — III, 33.*)

¹⁾ Това не е Скандинавия.

Каквото и да се е случило, хуните победили остроготите, съединили се с тях и са основали голяма скитска държава, в която остроготите са играели основна роля. Царете на остроготите- Тиудимир, Валамир и Видимир са дясната ръка на Атила, в неговите внушителни военни кампании. Преди да се обединят остроготите и хуните, едно внушително пълчище визиготи, под командването на Аларих, преминава през Илирия към Италия, а по- късно и към Галия (южна Франция) и Испания, като основава голяма държава. Тези готи са били на страната на Аеций в борбата срещу Атила на Каталунското поле. Остроготите не са се чувствали нещастни след разрушаването на атиловата империя, заради мирния живот, който водели в нея, но силно им липсвали грабителските военни походи. Те изискали от своя крал Тиудимир да тръгне на война в коя да е посока. Той взел решение неговият брат Видимир да потегли към Италия, а той по-силният, да се изправи срещу по- могъщата империя т.е. срещу източната римска империя. Видимир бил разубеден в Италия да се завърне при своите съплеменници визиготите в Галия и Испания, което и направил. Там неговите готи се претопили в народа на визиготите, като станали един народ. Тиудимир потеглил със своите войски през река Сава и заплашил саурматите и римските полкове с окупация, ако се опитат да му попречат. Когато Тиудимир видял, че всички събития се стичат в негова полза, той напада Наисус (Ниш)- първият град на илирите, изпратил графове Астат и Инвилия заедно със своя син Теодорих през Каструм Херкулис (Kastrum Herculis) срещу Улпиана (Кюстендил). Когато те пристигат, градът се предава, както и Стоби (град на Вардар, южно от Велес). Хераклеа и Лариса в Тесалия биват първо нападани с цел грабеж, а след това завладяни според военното право. Когато цар Тиудимир вижда своите собствени успехи, както и успехите на своя син, напуска Наисус, където оставя малко доверени хора за охрана и се отправя към Тесалоники. Предводителят на ромеите- Хелариус, за да отклони готите, доброволно им предава няколко области, именно Цереус (днешно село Цер, област Крушево, северно от Охрид), Пелла (Воден), Европа, Медиана, Петина, Бер (Верия на Бистрица) и Сиум (Sium). Не много дълго след това цар Тиудомир умира в град Цер. Цар на остроготите става синът му Теодорих. Така виждаме, че по- голямата част от остроготите се завръща на Балканския полуостров.

г) Траки.

Хунско- готската държава е била самостоятелна империя, намираща се до римската и е обхващала най- вече скитски народи, които са живеели извън римската империя. В тази част на Балканския полуостров, която е била под непосредственото влияние на римската власт, са живеели други тракийски или скитски народи. Тези народи са били верни на римската империя, като са били нейна опора на Балканския полуостров. Сигурно е, че след като Константин

премества столицата на империята във Византия, в тракийската област, Тракия става център на великата римска империя и нейна основна опора. Римската войска се попълва основно от жителите на Тракия. Отличилите се в битки войници ставали генерали, а най-изтъкнатите генерали-императори. Така виждаме, че през четвъртото столетие повечето римски пълководци и императори са тракийци. Тези тракийски войници на римска военна служба са воювали срещу своите съплеменници, които се изправяли срещу римското владичество. Самият Аеций е бил мизиец или скит, роден в Доростол на р. Дунав. Йордан ни дава следното описание на Аеций и неговите войници:

„Малко след като Валия (готски крал в южна Франция) починал, водейки злополучна война срещу Галите, носещият спасение и щастлив Теодорих поел управлението. Той бил много умерен и разумен човек, изключително почитен и превъзходен във физическо и духовно отношение. Ромеите нарушили мира с него при консулството на Теодосий и Фест (439), свързали се с хунски спомагателни войски и нахлули в Галия...Тогава войските са били командвани от патриция Аеций, който е произхождал от храбрния народ на мизите, роден в град Доростол (Силистра), син на Гауденций. Кален в трудностите на войната, той е бил роден за да сломи надменността на суавите и грубостта на франките, чрез пълното им поражение да ги подчини на римската империя. Предоставени са му хунските спомагателни войски под командването на Литорий в услуга на ромеите срещу готите.” (XXXIV)

Мизиецът или скитът Аеций защитава с помощта на хуните (скитите) римската империя срещу готите в Галия, суевите, франките и др. По-късно той взема на своя страна и галските готи, като застава начело на хуни и готи срещу съставените отново от хуни и готи войски на Атила при битката на каталунското поле.

Аеций не е единственият в това отношение високопоставен пълководец в римската империя. Около края на 4 век главнокомандващият имперската армия-готът или скитът Гайна, се разбунтувал (400 г.) срещу централното управление в Константинопол. Причината за това била, че му е било забранено неговите готи или скити в Тракия да имат собствена църква.

След Гайна, други известни пълководци от източната римска империя са готът или тракиецът Ардабур и неговият син Аспар (400- 471). Аспар е най-могъщата и влиятелна личност в източната римска империя по това време. През периода от 450 г. до 457 г. тракиецът Марциан, съпругът на Пулхерия е бил император на източната римска империя. След него готът Аспар издигнал своя слуга тракиец Лъв (457- 471) за император, защото той е бил арианец и не е желал да бъде император. Плановите на Аспар са били да ожени своя син за дъщерята на Лъв и неговият син да заеме императорския престол, тъй като Лъв не е имал синове. Синът на Аспар се казвал Флавий Юлий Патриций и е бил обявен за цезар. Император Лъв не удържал на думата си, което породило търкания между него и Аспар. Лъв обявил за престолонаследник другия си зет-исавриецът Тарасикодиса, женен за по-голямата му дъщеря Ариадне. Този Тарасикодиса променил името си на Зенон. Траките силно негодували срещу тези събития.

Когато Зенон в 470 г. пребивавал в Сердика (София), бил нападен и за малко да бъде убит. След това Лъв решава чрез подло убийство на Аспар и неговите синове да се освободи от своя противник. При една визита на Аспар и синовете му в

Константинопол, като гости на императора в двореца, били нападнати и убити. Йорданес пише следното по този повод:

„През това време (471 г.) в двореца умряха посечени от меч- Аспар, първият патриций от благороден готски произход с неговите синове Ардабур и Патрициолус (Флавий Патриций). Първият от синовете му беше някогашен патриций, а вторият цезар и зет на Лъв.” (XLV, 239)

При това нападение загинали само Аспар и по- големият му син Ардабур, докато по- малкият Патрициолус успял да избяга, макар и ранен на много места. Тъй като Зенон не успял да го намери и да му отнеме всякаква надежда да се ожени за Леонция, той оженил нея за Маркиан- синът на императора, на западната римска империя- Антемий. Патрициолус се оженил за друга жена, която му родила син на име Виралиан. Този Виталиан изиграл важна роля в политическия живот на римската империя. Третият син на Аспар- Херманрих (Ерменерик), избягал в Исаурия. Смъртта на Аспар не минала без последици и отмъщение. Готите в Тракия се надигнали на бунт. Първо въстанал оръженосеца на Аспар, готът- Острис. Той нападнал двореца, като му се отдало да спаси една от наложниците на Аспар, известна със своята красота.

(*Εἰς Πόνθον τῶν διαφέρόντων τῷ αὐτῷ Ἀσπαρ, θυγάτηρ Ὀστρίδης, κόρης. — Malalas II. S. 79.*)

Освен Острис се разбунтувал и друг гот в Тракия, кралят Теодорих „Кривогледа”. Той пожелал да придобие за себе си наследството на Аспар, да живее в близост до Константинопол и да стане пълководец на тези войски, които Аспар командвал. Когато не успял да постигне тези свои намерения, потеглил на военен поход срещу Константинопол. За да спаси столицата Зенон му обещал всичко, което поискал- 2000 фунта злато годишен данък и освобождаване на живите роднини, на Аспар. За да спечели на своя страна Теодорих, синът на Тиудимир и да го настрои срещу Теодорих, синът на Триар, Зенон поканил тиудимировия син в Константинопол, като го приел с големи почести в царския дворец. След известно време Зенон повикал Теодорих, синът на Тиудимир, за да го издигне в длъжност на оръженосец и със свои средства императорът му осигурил триумфално шествие в града. Теодорих е бил назначен за редовен консул. Тази титла се е считала за много голяма почест, оказвана в империята. Императорът Зенон наредил да бъде изградена статуя и поставена пред императорския дворец в чест на един такъв велик човек. (Jord LVII) От Теодорих се е изисквало да се покаже достоен за всички тези почести единствено, като нападне врагът на империята, което поръчение Теодорих изпълнил. Двата военачалници с име Теодорих са воювали известно време помежду си и когато проумели играта на Зенон, се договорили да поемат на военен поход срещу Константинопол. Обаче междувременно Теодорих Кривогледа починал и Зенон убедил Теодорих „Амалецът” да поеме към Италия срещу Одоакър, което и направил с някои от своите готи. Той победил Одоакър и станал крал на Италия, където благодарение на своето мъдро управление получил прякора „великия”.

Готите Теодорих Кривогледа и Аспар, за които Улфила превел светото писание на готски език, останали в историята на Тракия. За готите се чува отново едва в 505

година, когато са се вдигнали на бунт, предвождани от магистър милитум Виталиан срещу император Анастасий в защита на прокудените тракийски епископи.

Виталиан е бил син на Патрицуолус и внук на Аспар. Неговият дядо не е успял да стане император, защото като гот или трак е бил арианец. Какво обаче може да се каже за Виталиан? Той се е борил в защита на прокудените тракийски епископи т.е. отново поради религиозни различия. Тъй като неговият дядо е бил тракийски арианец, ясно е, че Виталиан също е споделял тази тракийска религия и я е защитавал. Ние виждаме, че положението в Тракия е останало същото, каквото е било през IV век по времето на пълководеца Гайна и V век по времето на Аспар. Разликата е била само в това, че авторите от VI век дават на този тракийски народ освен името скити, хуни, готи, така също и името българи. От този момент нататък това име измества всички други имена и остава единствено наименование на всички тракийски народи. През 518 г. Юстин Тракиец (518- 527) е избран за император. Той успява чрез имама да премахне Виталиан. Юстин е наследен от неговия известен племенник Юстиниан (527- 565), роден в Тауресиум (при Кюстендил). Неговият главен военачалник е бил известният Белизарий (Велизарий), роден в Германия (днешната Сапаревска Баня при Дупница в България). Подкрепен от своите сънародници Юстиниан е искал да издигне още веднъж великата римска империя, но не му се е отдало. По времето на управлението на Юстиниан не виждаме никакви религиозни войни между траки и гърци, като може да се предположи, че е имало помирение. Императорът позволил да се изгради по една църква в Сердика (София), Охрид и Константинопол. Тези църкви до ден днешен са известни на Балканския полуостров. Всички тези храмове са наречени с едно и също име- София. На името на църквата „св. София” е бил наречен и самият град по- късно „София”. В построената църква св. София императорът разрешил да се построи съркофаг за епископ Домнион или Богомил, който е бил между прокудените български епископи по времето на император Анастасий, за когото българите са се вдигнали на въоръжена борба под ръководството на Виталиан. Тези обстоятелства показват, че вероятно Юстиниан е останал верен на вярванията, на своите сънародници.

Наименованието на тези три църкви- София (премъдрост Божия) има своето значение. София се явила веднъж в съня на свети Константин, откъдето той придобил способността да създаде писмени знаци за българите и да преведе на български светото писание. Юстиниан е построил най- вероятно първата църква в Охрид, тъй като охридската църква се наричала „Първа Юстиниана”.

Justinianam primam quae vulgo hodie dicitur Acreda - (Wilhelm Tyrens; I, XX, 4, от година 1186). Архиепископите на Охрид са имали титлата- благословеният епископ на цяла България и Първа Юстиниана на Охридци.

Μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς πᾶσης Βουλγαρίας καὶ πρώτης Ὀυστιμανίης Ἀχρίδων — der glückselige Erzbischof des ganzen

Стилът на църквите в Охрид и Сердика прилича повече на оформлението на римските базилики, отколкото на византийските църкви, което доказва, че те са построени преди налагането на византийския стил. От друга страна е известно, колко много е направил Юстиниан за римската империя. Той е бил човекът, събрал всички римски закони в един кодекс. За да не бъде считан от ромейските поданици за варварин, той променил името си от Управда на латинското име Юстиниан, както пише неговият учител Теофил. Също така жената на чичо му Юстин-Луципина, след като станала императрица, променила името си на Евфемия или Елия Марция.

Бащата на Юстиниан е носил чисто българското име Исток, а неговата майка се е казвала Бигленица. Тези имена са били променени на Сабатиус и Вигиланция. Навярно от това време произхожда обичаят, когато българинът придобие по-висок сан, да си променя името на гръцко, римско или библейско. Наскоро споминалият се екзарх е имал рождено име Лазар, което е било променено на Йосиф при провъзгласяването му за архимандрит. Следователно от там идва модата да се сменят българските имена, както днешните епископи са с имена-Партениус, Басилиус (Василиус), Синесиус, Макариус, Теосиус, Кирилус, Йосифус, Антимус, Никодимус. По този начин българите са били боядисани с гръцки бои. Хората четат за някакви Партениус, Теодосиус, Никодимус... и заради имената им ги считат за гърци, въпреки че те са синове на български селяни, които не са разбирали нито дума гръцки. Така една част от траките бива елинизирана, като тяхната територия по-късно става ядро на византийската империя.

д) Авари.

Царството на Атила се е въздигнало още веднъж под управлението на Баян-царят на абари (авари). Не е била достатъчна измислицата, че хуните дошли на тези земи от изток, като „градушка” в римската империя, но също била измислена и втора, според която след смъртта на Атила, хуните отново се завърнали на изток. Фактите обаче не доказват тази история. Царството на Атила било разрушено, но образуващите го народи останали на Балканския полуостров. Така например откриваме, че синът на Атила-Динцик (Денгизик), чието седалище е било в Сердика, още веднъж е водил война срещу готите при град Басиана в Панония на Сава. (Jord. LIII, 272)

През 467 или 470 г. Динцик изпраща пратеници до император Лъв с молба да забрави старите вражди и да се възстановят търговските връзки между хуни и ромеи. (Prisc., Ed. Bonn. S.44) Византийците не приели тази мирна покана. Тогава Динцик нападнал римската империя за да покаже, че е син на Атила. Срещу него се изправили готите и хуните, които живеели в Тракия и са чувствали своята принадлежност към римската империя. Римските войски са били предвождани от траките-Басилий (Василий), Острис и Ардабур (син на Аспар). В тази битка

Динчик е паднал убит на река Вит. Това доказва, че хуните дори след смъртта на Атила са имали политически живот, но им е липсвала силна, обединяваща личност. Тази личност се появява след смъртта на Юстиниан в лицето на аварския княз Баян.

За абарите също съществуват всякакви приказни истории. Знаем обаче, че абарите са някогашните кимбри и са идентични с хуните, които са живеели от край време на Дунав. (абари= омбри= кимбри= кимери= хуни)

Прокоп пише, че кимбрите или хуните са се делили на утургури и кутургури. Начело на тези народи застанал Баян. Той изпратил пратеници (568) в двора на византийския император Юстин II (565- 578), изисквайки да му се заплаща годишен данък, както и да му бъде отстъпен град Сирмиум. Този годишен данък император Юстиниан изплащал на утургури и кутургури. Тъй като утургурите и кутургурите са хуни, ясно е че Баян е хунски владетел и е командвал същите хуни, на които Атила е бил цар. В географско отношение царството на Баян се припокрива с царството на Атила. Баян превзема столицата на Панония- Сирмиум и разширява границите по царството си почти наравно със старата атилова империя. Това царство се е разпростирало на югоизток до Черно море, Византия и Солун, на север до Карпатите и на запад до германските народи. Аварите се разглеждат от историците в периода VI- IX век, след което се считат за изчезнали или унищожени.

е) Българи.

Държавата на абарите продължила да съществува, но под българско име. Абари и българи са обозначени от историците, като един и същ народ, както Генезий (Ed.Bonnj. S.85) пише:

*ὁ δὲ ἀρχηγὸς Βουλγαρίας οἷς τὸ γένος
ἐξ Ἀβάρων τε καὶ Χαζάρων ἀπὸ Βουλγαρίου καὶ οὐνομίστου*

Българите произхождат от абари и хазари, като са наречени по името на цар Булгарос. В началото на 9 век ние слушаме само за българи в Панония, където до тогава се е говорело за хуни и абари. Българите са тези, които са граничили с германската нация в римската империя. С българи водят преговори от тогава германските императори по отношение на граници, произшествия по границите и т.н. Като първи български цар, изпратил през 824 г. посланици за мирни преговори, е посочен Омбритаг. Името на този цар ни дава ключа за връзката между българи и абари, тъй като Омбритаг означава господар или повелител на омбрите (абарите); омбри= абари и *παγός*= повелител.

Българите при среден Дунав в Панония са също омбри, обри, абари, а абарите са хуни. Хуните са някогашните кимерийци или кимбри, а кимбрите са древните обитатели на Дунав, които във втори век пр.Хр. отиват от Панония в Италия и Испания.

Властта на българите в Панония не е възникнала, като резултат от някаква инвазия на един или друг владетел, а в продължение на властването, на скитите. Българите са наричани по своето име още от министъра на Теодорих велики-Касиодор и от хронографът, съвременник на Теодорих- Енодий. Касиодор пише по този повод:

**„Hoc Cos. (504) virtute D. N. regis Theodorici victis Bulgaribus Syrmium
recepit Italia**

[„По това време (504 г.), след като чрез смелостта на нашия цар Теодорих, българите бяха победени, Италия получи Сирмиум обратно.”]

Сирмиум- столицата на Панония, преди това е принадлежала на хуните, които на това място са били наречени българи. Енодий пише в своята творба по адрес на Теодорих следното:

„Haec est natio (die Bulgaren) cuius ante te fuit omne quod voluit

(„Това е един народ, на когото преди теб всичко му принадлежеше, каквото си поискаше.”) Този народ Теодорих е трябвало да разбие, за да може да присъедини Панония към Италия.

Теодорих навярно е присъединил Сирмиум към Италия, но Панония остава в народностно отношение българска, както ни свидетелстват германските хронисти от 9 век. Така например в хрониките от Фулда (Annales Fuldenses) за година 828 се говори следното:

**„Bulgari navibus per Dravum Flavium venientes quasdam villas
nostrorum flumini vicinas incenderunt.**

(„Българите дойдоха на лодки през река Драва и запалиха няколко от нашите села в близост до реката.”) За година 892 се говори:(Rex Franc.) **missos etiam suos inde ad Bulgaros et regem eorum Laodomir ad renovandam pristinam pacem cum muneribus mense Septembrio transmisit et, ne coemptio salis inde Maravanis daretur, exposcit. Missi autem per fluvium Odagra usque ad Gulpam (Kulpa), dein per fluentia Savi fluminis navigio in Bulgaria perducti.**»

[За възстановяване на предишния мир (кралят на франките) изпрати през месец септември посланици с подаръци до българите и техния крал Владимир, като помоли да се забрани на мерийците покупката на сол. Посланиците минаха през река Одагра до р. Кулпа (южен приток на р. Сава в Хърватско) и след това с кораби по р.Сава до България.”] (G. oder B. S.232-233)

Както виждаме от това, българите и през 9 век са обитавали Панония, включително и Карпатите, където е имало солни мини. Старата сръбска Далмация

се е намирала извън България, защото е трябвало да се остави след себе си далматийската р.Кулпа, за да се стигне до България. Къде са днес тези българи? На р.Сава и р.Драва, където до 10 век са живели българи, сега живеят кровати, които описват крал Кроват, като техен първи цар и основоположник на техния род и политически живот.

Живеещите в Панония българи са попаднали под влиянието на римската власт и германската нация именно през 9 век, и са били принудени да преминат към римската църква. Така ние четем в Annales Bertiniani под 864 г. следното:

„Hludwicus rex Germaniae hostiliter obviam Bulgarorum cagano . . .
nomine, qui se Christianum fieri velle promiserat, pergit.

(„Немският крал Лудвиг предприел поход срещу краля на българите по име... който бил обещал да стане християнин.”)

В фулденските хроники (Fuldaer Annalen) под 867 г. пише:

„Rex Hludowicus
Vulgarum petitionibus annuens Ermenrichum episcopum cum
presbyteris ac diaconibus ad propagandum fidem catholicam
praefatae genti destinavit. Sed cum illuc pervenissent, episcopi
a pontifice Romano missi totam illam terram praedicando et bapti-
zando iam tunc repleverunt; quapropter isti accepta a rege licentia
redierunt in sua.

(„Крал Лудвиг одобри молбата на българите. Той определи епископ Ерменрих със свещеници и дякони за разпространяване на католическата вяра всред споменатия народ. Когато те пристигнаха там, проповядваха и кръщаваха изпратените от римския папа епископи в цялата тази страна. В резултат на това, те се върнаха обратно с разрешение на императора.”)

След като българите в Панония са били обърнати към католицизма, царят на българите изпратил своя син и мнозина благородници при папа Николай в Рим. Българският цар е искал да даде в дар своето оръжие на св. Петър, с което до тогава е триумфирал над враговете си. Враговете, които до тогава е побеждавал, са били предимно управлявани от германския император италианци. Тези врагове получават неговото оръжие, както пише Хинкмар в Annales Bertiniani:

„Hludwicus vero Italiae imperator hoc audiens ad Nicolaum
papam misit, iubens, ut arma et alia quae rex Bulgarorum sancto
Petro miscrat ei dirigeret.

(„Когато Лудвиг, императорът на Италия узнал това, издал заповед до папа Николай да му изпрати оръжието и другите дарове, които царят на българите дарувал на св. Петър.”)

От този момент оръжието се носело от римския император, докато царят на българите станел богобоязлив подчинен на римската църква християнин. Българите след това посещават намиращия се в съседство до Панония- римски манастир Чивидале (Фриули). В един манастир в Чивидале е открито евангелие, в което са записани имената на различни българи, които са посещавали манастира. Първият българин посетил този манастир е бил Сондоке.

(de Bulgaria qui
primus venit in isto monasterio, nomen eius Sondoke usw.)

След това се открива и следната забележка:

„hic sunt nomina de
Bulgaria: imprimis rex illorum Georg et frater eius Dox, et alius
frater eius Gabriel . . . Michael usw.

(„Това са имената от България. Първо техния цар- Георг и неговия брат Докс, и един друг брат Габриел...Михаил и т.н.”)

Вместо меч в планините, царят на българите държал кръст в манастирите. Българите предават на римската църква не само своето оръжие, но и своите дотогавашни имена. От това време нататък или от края на 9 век обитателите на земите на р.Сава и р.Драва повече не се наричат българи, а хървати и словенци. Дори старата българска литература се нарича словенска литература. Под името България, от тогава се разбира само тази част на България, която запазва своята първоначална вяра. По този начин Рим успява да подчини и обезвреди панонската част от българите. По- късно понятията „българи” и „България” се разбъркват. Под „българи” се разбира само жителите на Балканския полуостров южно от Белград и се счита, че царят на българите, който през 9 век се обърнал към папа Николай, е цар на тези тракийски българи. Обаче тези българи (тракийските) не са от римокатолическата религия. Затова се твърди, че българите скоро отново са се отвърнали от Рим и са се върнали към Константинопол. Това не е вярно. Тези българи, които са преминали към римската църква, са останали верни на римокатолическата вяра.¹ Също и измислиците, че Кирил и Методий са били в Рим, че са занесли мощите на св. Климент и са ги погребали там, че са получили от папата благословение на техния славянски превод, на светото писание, че Кирил е починал в Рим, а Методий е бил издигнат за епископ от папа Адриан, са се появили едва по- късно и се базират на объркването, на панонските българи с тракийските. Нейната несъдържателност се вижда от това, че папата е трябвало да премахне готските книги за да въведе латински. Готските книги, които до тогава са се използвали в църковните служения, в Панония и Далмация, е трябвало да се преведат на латински.

¹) Д-р Ценов показва, че покръстените българи в 9 век са панонските, а не тракийските. Тракийските българи запазили своята вяра, посята от ап. Павел чак до падането под византийско владичество, затова са запазили и името си- българи, за разлика от панонските.

Така четем в хрониките на един средновековен свещеник от Диоклея следното:

„Ut libellum

Gothorum, quod Latine Sclavorum dicitur regnum, quo omnia gesta ac bella eorum scripta sunt, ex Sclavonica littera verterem in Latinam. . . (G. oder B. S. 231.)

(„За да превода книгата на готите от славянски на латински език, чиято земя латинците наричат славянска държава, в която се описва тяхната история и техните войни.”) Готското писмо е съставено от Улфила за готите на р.Янтра в Мизия. След това една част от готите преминават в Панония и Далмация, като пренасят там готския превод на библията и църковната служба. Латинската църква се възпротивява изключително яростно срещу готската, като организира няколко църковни съвета. Както на съвета в Сердика (347), така и на съвета в Римини (359), наред с другите готски или трако- илирийски епископи е осъден и епископът на Мурса в Панония по долното течение на р. Драва. През 381 г. същите епископи са осъдени още веднъж на събора в Аквилея. Тези епископи, под водителството на Улфила тръгват заедно към Константинопол (новият Рим), където Улфила умира. Тази борба, която по погрешка се описва ту в 9 век, ту в 14 век, намира своя край. Така римския архидякон Тома пише, че Методий е съставил готската писменост и че с този славянски език са написани много погрешни неща срещу католическата църква. По това време свещеник на име Улфус (Улфила) пристигнал в Хърватия.

(quidam sacerdos advena, Ulfus nomine, ad Chroatie partes accederat).

Тъй като готските църкви в Хърватия са били затворени от римляните и на готските свещеници е било забранено извършването на служби, то Улфила е бил изпратен с подаръци в Рим, за да моли за възстановяването на тогавашните служби.

(Eundem Ulfum pres-

biterum cum suis munusculis Romam mittunt. Mox presbiter arrepto itinere Romam venit; munuscula Chroatorum cum eorum petitionibus ad pedes domini pape detulit, eumque suppliciter rogavit, ut statum ecclesiarum et clericorum in regno Sclavonico in morem pristinum revocaret).

Папата обаче заявил, че готският събор бил незаконен и не пожелал да изслуша Улфила. Улфила се завърнал при своите готи, които са го изпратили- (ad Gothos, qui eum miserant) . Вместо да им предаде решението на папата, той им съобщил, че е получил разрешение от папата за всичко и че техните църкви са отворени, като старите им свещеници са възстановени на предишните служби.

(quicquid voluistis a domino papa impetravi, nam ecclesie vestre aperte sunt, sacerdotibus vestris officia restituta sunt).

(G.oder B.S.227-228) Когато готите чули за това, те се зарадвали много.

(quod audientes Gothi multum leti effecti sunt — G. oder B. S. 227—228).

Фактът, че българското християнство е по-старо и от римското, може да се види от обстоятелството, че румънците са признавали българската църква и са изповядвали нейната вяра.

Румънците извеждат своя произход от войските на император Траян. Когато Траян в началото на втори век поробва сарматите или жителите на Мизия, последните вече са били християни. Техният първи християнски учител е бил апостол Андрей.

(quantum narrat historia: Bartholomeus in Indos . . . vero Andreas Scythas predicatione mollivit
Instructio ad. Salon. lib. II; Migne 50, S. 809.)

Тъй като римляните отначало са били езичници, те преследвали тези християни, по-късно ги подтискали, защото те самите били приели друга форма на християнството. В началото на 4 век тези измъчени християни били принудени да се вдигнат на въстание. Начело на тези християни застанал Улфила, когото споменахме по-рано. Останалите в Дакия романи, се размесили със старите даки и гети (готи), като приели тяхната религия и писменост. Тази религия и писменост е българската вяра и писменост. Румънците са водели своите меси на български език и са ползвали българската писменост, която е била премахната едва по времето на княз Карл I. Румънският език е смесица, която е възникнала от романски и български елементи. Географските имена във Влахия, като Черна, Горши (горна земя), Долши (долна земя), Яломица, Дъмбовица (Думбовица), Предел, Крайова (Крайово) и т.н. са български. Политическите и църковни титли, като господар, боляр, поп (пастир), свентия (свещец) и т.н. също са български. Румънската църква е била подчинена на българския патриарх. По-старите румънски свидетелства са били написани на български език. Едва в по-ново време румънският език излиза на преден план, като литературен. Ако е било така, както твърдят тези, които объркаха историята от римската църква, то би трябвало румънците да са ромеи-католици, занесли в Дакия латинския език и служба, и да са ги запазили. Това обаче изобщо не е така. Тъй като румънците са заварили по тези места българската църква и език, ясно е, че българското християнство е по-старо и Улфила е превел светото писание на български език. Всичко, което се е писало по тези въпроси, са средновековни истории, имащи за цел да обосноват теоретично превъзходството на римската църква.

Така св. Климент, който като другар на ап. Павел е разпространявал спасителната вест сред охридчани, е починал по тези места. Вместо това той е посочен за римски папа, въпреки че по това време изобщо не е имало римски папи. Легенда Италика (Legenda Italica) съобщава, че Константин намерил мощите на св. Климент в областта Георгия (Хераклея или Манастир) и ги е занесъл в столицата на тази област, където е бил приет с големи почести от княза на същата област-Никифор. Поддръжниците на римската църква превеждат на латински език името на

Никифорус, като Николаус и твърдят, че Константин е занесъл мощите при папа Николай.

Първият апостол при скитите е Андрей, а първият епископ в Морава е св. Андроник, който е обявил Методий за свой наследник. Това е било променено по следния начин: папа Адриан (9век), уж бил изпратил християнски учители при гореспоменатите народи.

През 9 век на българска земя не се е случвало обръщане на езичници към християнската вяра, а отказване от българската църква, въвеждане на латински меси, вместо готски или български, политическо подчиняване на българите в Панония под римска власт.

В Тракия политическата ситуация се развива също така неблагоприятно за българите. Императорите на източната империя водят яростни войни за подчиняването на българите, които са се отбранявали храбро. През 499 г. българите разбиват римския пълководец Арист на р.Цурта (дн.Сурдулица, източен приток на р.Морава), в 506 г. разбиват римския предводител Сабиниан при Хореа- Марга (Кюприя) на р.Морава, през 535 г. разбиват патриция Зита на р.Янтра. (Marcellinus).

Като символ на отношенията на между българите и източната римска империя, трябва да се изтъкне, че император Анастасий заповядал да се построи стена от Селимврия на Мараморно море до Деркон, на Черно море срещу мизийците или българите. (Зонара¹)

Може да се каже, че за Византия е останала само земята на изток от тази стена, докато в останалите части на Балканския полуостров, българите са били фактически независими. Тези отношения са били нарушени от император Юстиниан. Той решава да спечели българите на своя страна и с тяхна помощ да воюва срещу готите в Италия. (Marcell.Chron.J.548) Император Юстиниан е последният римски император, не само в политически, но и в културния смисъл на думата. Той е бил римлянин, като неговият служебен език е бил латински. След него източната римска империя се гърцизира. По късните императори се наричат римляни и империята- римска, но това е само по име. Фактически от този момент византийската империя е гръцка държава и официалният език- гръцки.

¹) Данните на древния писател, че българите са мизийци т.е. някогашни траки, не се взимат под внимание от някои филолози. Те вярват, че могат филологически да обосноват, че имената на българските царе са турски, на хунските царе- монголски и на готските- германски. За да мога да влея разум на тези филолози и да се извлече нещо разумно от филологията, бих искал да обърна внимание, че бащата на Атила се е казвал Валамир. Първият цар на остrogотите се е казвал Валамир, а един от българските царе се е казвал Маламир или Валамир. Също при един предполагаем „монголски, германски или турски” народ ние намираме същото име. Имената на готските царе, като Аларих, Теодорих, Видерих били уж германски имена, защото завършвали на „рих”. Имената на българските царе- Тразерих, Есперих, Телерих завършват също на „рих”. Ние виждаме, че филологията се проваля тук, защото от имената (в този случай) не може да се докаже произхода на народа. От тези примери се вижда, че между хуни, готи или българи не е имало никаква езикова разлика.

От един поробен народ, чрез своята култура гърците незабележимо се превръщат във властващ народ, без да пролеят и капка кръв. Ние можем да проучим внимателно историята и няма да намерим войници, войски и императори от Спарта, Атина или Крит и др., които да са воювали за римската империя на Византия. Войниците и пълководците, като Аеций, Белизарий (Велизарий), Аспар, Гайна, Виталиан и др., мнозинството от императорите, които са воювали за благоденствието на римската империя, са родом от Тракия и въпреки всичко това, Тракия изпада под гръцко владичество.

Първият византийски император, който поема на поход срещу тракийските българи след Юстиниан- император Константин Погонат (668- 685; rogīnatos- дълговрат), не постига нищо. Той бива победен. Неговият син- Юстиниан II (685- 695 и 705- 711) иска да отмъсти за баща си и при Солун тръгва на въоразена борба срещу българите, но бива разбит на п-в Галиполи, като се принуждава да избяга в Азия.

Най- големи врагове българите намират в лицето на императорите от сирийски произход. Константин V Копроним (копроним=боклук; 741- 775), един от най-значимите византийски императори, е първият, постигнал успех срещу българите. През 751 г. навлиза в България и достига до Берегава (Люлебургас).

(ἐπεστράτευσεν τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἔλθων εἰς Βερέγαβαν)

През 756 г. императорът повтаря своето нахлуване, като достига до р. Тунджа, която при Адрианопол се влива в р. Марица.

(εἰς ἧλθεν εἰς Βουλγαρίαν ἕως Τυντζας - (Theoph.Chr.S.664,674)

По- нататъчното навлизане на Константин Копроним в България бива преустановено от цар Телерих през 775 г.

Това доказва, че гърците през 8 век са разбирали под България- Тракия, северозападно от стената, построена от император Анастасий. По този повод, като български царе или князе, които водят българите срещу гърците, са посочени: Тервел, Кормес, Телец, Угаин, Сабин, Баян, Телерих. Тези имена, както виждаме, са чисто тракийски. (По- нататък също от Goten oder Bulgaren S.267-279)

След смъртта на Константин V Копроним, ковчежникът Никифор I (799-811) заема трона. Веднага след това той поел на военен поход срещу българите и превзел Адрианопол.

(Τούτῳ τῷ ἔτει (799) ἐπεστράτευσεν Νικηφόρος κατὰ Βουλγάρων, καὶ καταλάβων τὴν Ἀδριανούπολιν - Theoph.749)

След завладяването на Адрианопол, Никифор продължил своя военен поход по-навътре в българските земи и достигнал Балкана (Хемус). На това място срещу него се изправил могъщия български цар Крум, като българският владетел напълно разбил войските на Никифор в един тесен проход на Стара планина, където византийският император загубил живота си (811г). Цар Крум продължил борбата срещу византийците и на 22 Юли 813 г. победил войските на император Михаил I

Рангаве (811-813) в близост до Адрианопол, като след това българският цар достигнал до Константинопол (златният рог). Скоро след това Крум починал от сърдечен удар, както и Атила (навярно отровен) (април 815). Така византийците са победени и както преди цяла Тракия до босфора става българска. Гърчещите се регенти на източната римска империя трябвало да се задоволят с Константинопол и със старите гръцки колонии на тракийския бряг. Следователно не са българите тези, които нахлуват във Византия, на византийците нахлуват в България, за да поробят българите.

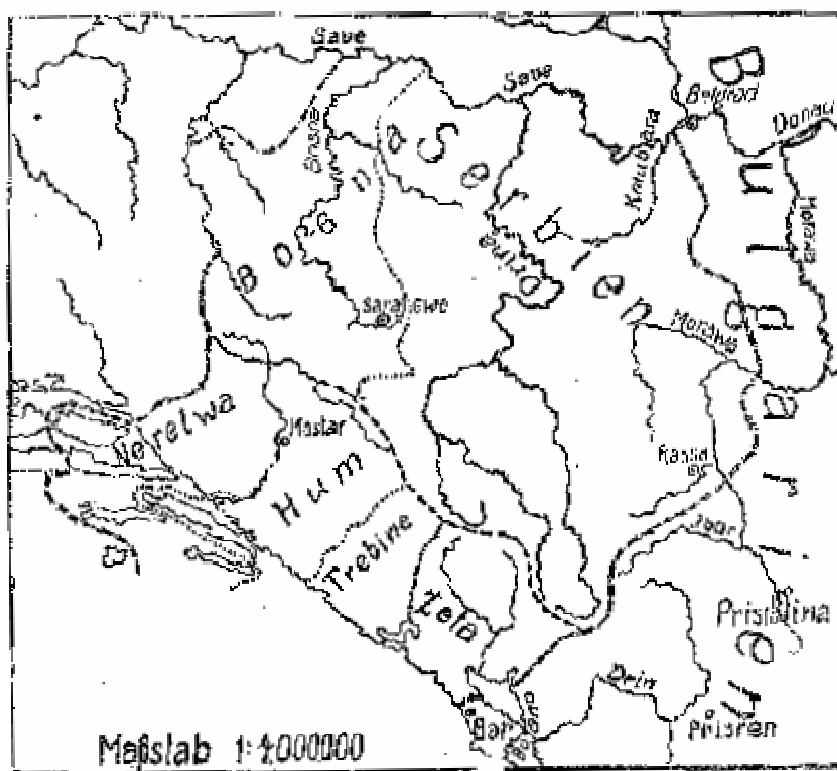
Под върховното командване на Крум се намирала цяла Дакия до Карпатите и цяла Панония. Неговото царство се припокривало с царството на Баян и Атила.

Император Рангаве бил последван от слаби императори, които не дръзнали да се надигнат срещу българите. След Крум, като могъщ български цар се споменава Омбритаг и Лаодомир или Владимир, чийто държави стигнали на запад до днешен Грац.

Отношенията между българи и византийци започват да се влошават отново по времето на византийския император Лъв VI (886-911), който заради своите научни творби е наречен философ. По същото време царувал българският архонт (цар) Симеон (868-927), който също е бил учен и книжовник. Симеон е бил силна личност, образован във Византия и много добре изучен в гръцката наука. Той се е стремил да завладее императорския престол в Константинопол. Цар Симеон разбил, изпратените срещу българите от Византия маджари, като ги отблъснал отвъд Карпатите. Симеон продължил войната с Византия, като разгромил византийските войски в Тракия при Булгарофиги (Булгарофигон, Бабаески, не далеч от Люлебургас) и така защитава българската територия от набезите на византийците. През 9 и началото на 10 век Византия трябва да се задоволи с Константинопол и гръцките колонии на Черно, Мраморно и Егейско море. Под владичеството на Симеон е целият Балкански полуостров заедно с Тесалия, Панония и Румъния. Тъй като Симеон не успял да принуди византийците да го направят император, той обявил сам себе си за „цар на българите и автократор на ромеите по Божията воля”. От тогава нататък тази титла се носи от българските владетели. Освен това Симеон създава българска патриаршия, чрез която равнопоставя българската църква с византийската и римската. По този начин се създава една самостоятелна тракийска империя. От тогава траките или българите са се считали за част от римската империя. За съжаление Симеон умира през 927 г. и неговият слаб син Петър сключва мир с Византия, като се оженва за Мария, внучката на император Роман. Като зет на Роман, той позволява царството му да попадне под византийско влияние. От това не останали доволни всички българи, но с помощта на император Роман били потиснати всички въстания. Единствено сръбските племена под водачеството на Чеслав (931-960), който е живял в българския царски дворец, успели да се обявят за независими и да основат собствена сръбска държава на запад от Ибър. Това сръбско царство било разположено приблизително в пределите на днешна Черна гора, Херцеговина една част от днешна Босна и Сърбия. Сръбският университетски професор Станоевич поставя в своя учебник по сръбска история „Istoria Srba”- 1910, посочената карта на царството, на Чеслав.

Приказни истории се разказват също и за създаването на Сърбия, на които ние няма да се спираме в тази книга. Сърбите са далматинско племе, което се появява, като сръбска нация едва през 931 г. Когато българското царство попада под византийско влияние, Чеслав използва тази удобна възможност за да основе самостоятелно княжество. В това свое намерение той бил насърчен и подкрепен от Византия, като византийците искали по този начин да отслабят и завладеят българите.

През 963 г. слабият император Роман II (959- 963), син на Константин VII Порфирогенет умира и неговият пълководец Никифор II Фока (963- 968), обичан от народа, се оженва за императорската вдовица Теофана, като по този начин става император. Българите от Македония използват тези вътрешни слабости във византийското царство, за да въстанат под водачеството на княз Шишман и тримата му синове (963 г.) срещу управляващия под византийско влияние цар Петър, и да създадат в западна България самостоятелно българско царство.

Tschaslaws Reich (931-960)

Войнственият император Никифор е искал да отхвърли данъка, който Византия изплащала от времето на Атила и Баян на скитите, както той нарича българите и да подчини българския народ. За тази цел той се обръща към русите за помощ срещу българите. Русите заемат една част от дунавска България (969 г., когато умира и цар Петър) и отказват да я напуснат. Наследникът на Фока- византийският император Йоан I Цимиски (Johannes I Tzimiskes) (969-976) се заема с задачата да прогони русите. Той отвоюва обратно от руснаците Преслав и крепостта Дръстър

(Силистра) през 971 г., но само за да ги задържи под свое владение, докато българският цар Борис, синът на Петър, се налага да се задоволи с титлата магистър в Константинопол.

За първи път Византия налага своето господство над източната част на Балканския полуостров. След това погледът на византийските императори се насочва към западните български земи. Столицата на западното българско царство е била Воден- старата столица на Македония. Това царство обхващало земите на Тесалия, Епир, Албания, долината на р. Морава и достигало до Видин и София. Най- голям разцвет това българско царство достигнало при царуването на Шишмановия син- Самуил (997- 1014). Самуил разширява границите на своите владения до Атика. Поробените източни българи се надигат на бунт, прогонват византийските чиновници и се присъединяват към самуиловото царство. Самуил става владетел на почти целия български народ. Столицата на това царство първоначално е била на езерото Преспа. По- късно тя е преместена в Охрид, където и до ден днешен могат да се видят руините на неговия замък, разположен на хълма на Охридското езеро. Самуил намира опасен враг в лицето на византийския император Василий II (976- 1025). Между българите и византийците избухва десет годишна война, която свидетелства за храбростта и мъдростта на Самуил. Силата и храбростта на стария македонец отново се събудили, но трябвало да отстъпят пред превъзходящия го враг. В близост до Струмица българите са били победени на 29.07.1014 г., а Самуил едва успял да се спаси в Прилеп. Византийският император извършва ужасяващо отмъщение срещу българите. Той ослепил 15 000 пленници, като на всеки 100 войника, оставил по един едноок за водач и ги изпратил при Самуил. В резултат на тази жестокост Василий получил прозвището „Bulgaroktonos” (българоубиец). Когато Самуил научил за тази жестокост, припаднал на земята и след два дена починал от сърдечен удар (15.09.1014). Войната продължила още 4 години, докато не бил победен и последният наследник от шишмановата династия при обсадата на Дирахиум (Дурацо). Василий заграбва голямото златно съкровище в българската столица Ахрида (Охрид). От там той се отправя към Атина да благодари за победата на пантеона, построен на Панагия. След това той триумфално се завръща, минавайки през Портата Ауреа (Златната порта) в своята столица, водейки царица Мария и дъщерите на Самуил. Благородните боляри са били откарани в Константинопол, където са влезли в тесни семейни отношения с византийските големци. Така завършват борбите между византийците и българите.

Веднага след това започва гърцизирането на българския народ, чрез преселване на българските първенци в Константинопол и премахване на българското духовенство. Синовете на Самуил получават висши постове в Константинопол и Азия. Фружин става водач на кралската стража на букеларите. Неговият брат Арон заема поста на стратег в Асприкания- Армения. Братът на Самуил- Алусиан е назначен за стратег в Теодосуполис (Ерзурум). Патриархът на Охрид Давид е свален и на негово място е назначен абат Йоан от Дебър с титла архиепископ. По това време на охридския патриарх са били подчинени 30 епархий. Към тези епархий спадат- Охрида (с. Преспа), Кастория, Мъглен, Битоля (с Прилеп и Велес), Скопие, Сървия, Берое, Струмица, Морозвизд, Велбължд, Кюстендил, София, Ниш, Бдин (Видин), Призрен, Раса (Нови Пазар), Липлян, Белград, Браничево

(Пожаревац), Срем и Главница в Албания (при Валона), Орея и други шест, в Тесалия- Стаг (Stag) и Петца (Petca).

Счита се, че архиепископът Йоан е бил българин, но заелите след него църковния пост гърци в качеството им на български архиепископи, като Теофилакт (1085- 1107), са гледали с голямо презрение на своите български енориаши. По този начин се подготвя края на българската църква. Едва сега българи и гърци принадлежали към една и съща религия. Вероятно за да се претопят българите с гърците, византийците приемат вярването на българите, че Пре- Светият Божий Дух произлиза от Отца и прекъсват връзките си с Рим (1054 г.). Резултатът от това заробване на българската църква от гръцката е унищожаването на българската интелигенция. Българите остават само необразовани селски труженици. След смъртта на Василий, българите се опитват при управлението на сина, на Габриел (Гавриил)- Петър Делян, да се освободят (1040г.), но това не им се отдава. Около 1073 г. българските големци определят сина на сръбския цар Михаил (1053- 1084)- Константин Бодин за свой цар, което доказва, че по това време сърби и българи са се считали още за един народ. Българите са се опитвали под негово управление да се освободят от гърците, но това и този път не им се отдава. С времето обаче обстоятелствата са се променили в полза на българите.

През втората половина на 12 век, византийската империя е била нападана от различни врагове. Сръбските неманци разширяват границата на своята държава до Щип, Кюстендил и София. От северозапад унгарците под управлението на цар Бела, нахлуват в подчинените на Византия български земи. През лятото на 1185 г. голяма норманска войска акустира в Дурацо и т.н. Тези обстоятелства се използват от българите в Мизия за да се вдигнат на въстание срещу Византия (1186 г.). Начело на българското освободително движение са двамата братя Петър (Теодор) и Асен (Белгун) от Търново на р. Янтра, подкрепени от търновският епископ Василий. Асен повежда българската войска и в няколко сблъсъка разбива византийските пълчища. По- голямата част от България става свободна. Търново на р.Янтра, като древен географски център на гетите или готите, за които Улфила превежда светото писание, става столица на България. На същото това място готите през 4 век въстанали срещу римляните, отново в Търново българите въстават срещу византийците. Старият дух на народа още не е бил угаснал от вековното потисничество. Обаче българският велможа Иванко застанал начело на недоволните от Асеновото управление- български боляри. С цел да отстрани Асен, Иванко влиза в тайни преговори с тъста на византийския император Исак Комнин, който по това време е български пленник. Той пробужда Асен с меч си и бяга в Константинопол (1195). Скоро след това (1196) другият брат Петър също е погубен от меч на коварен убиец, от същите заговорници. Цар на българите става най-малкият брат- Калоян (1195- 1207), който е и най- доблесният. До 1201г. той води войни с Византия и почти успява да възстанови Симеоновото царство. Неговото царство обхващало земите от устието на р.Дунав до р.Вардар, долината на р. Морава, включително Белград на Дунав. Калоян е водил продължителни войни с латинците, т.е. кръстоносците, които са завладели Константинопол и земите на Византия, на Балканския полуостров. Той изисква от папата да му бъде призната титлата император, а на неговия епископ Василий- титлата патриарх. Папата вероятно му е дал титлата крал (rex), а на Василий- титлата primas, но Калоян се

A black and white map of Central Europe, showing the borders of the German Reich (1939) and the Soviet Union. The map includes labels for various cities and regions, such as Berlin, Warsaw, Leningrad, and Moscow. The map is oriented with North at the top.

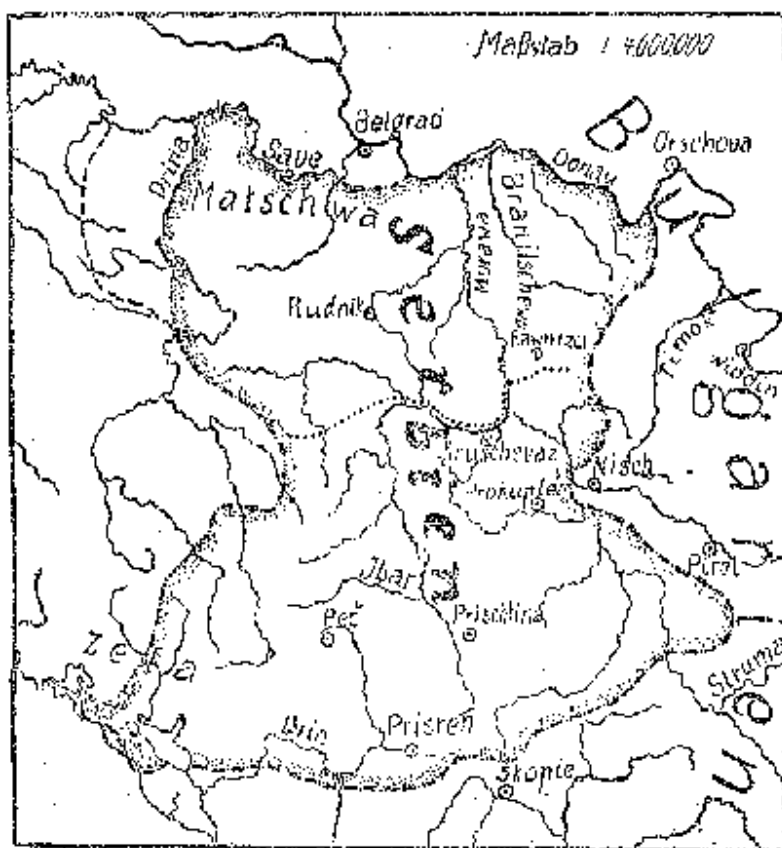
Serbien unter Stefan dem Erstgekrönten (1192—1222).

Второто българско царство не успява да достигне старите български граници на запад. В панонските земи се установяват маджарите, като основават могъща държава. Основаното в Далмация през 931 г. сръбско княжество се съхранява и разширява за сметка на българските земи. Сръбският професор Станоевич съчинява в своята сръбска история следната карта на царството на първия сръбски цар Стефан (1196-1222).

Два века след основаването си, сръбската държава се разпростира на изток до Морава без Белград; на юг към нея спада Печ- седалището на една от българските епархий, църковно подчинена на охридския патриарх. Сръбското царство постига особено забележим разцвет по времето на управлението, на Стефан Душан (1331-1355). Той успял да подчини под своя власт територията от р.Сава на юг до Атина. Неговото царство обхващало почти цялата западна част на Балканския полуостров- Албания, Епир, Тесалия, Атон и на изток долината на р. Струма. Той бил коронован през 1348 г. в Скопие, като цар на сърби, гърци, българи и албанци. Това доказва, че той е гледал на Македония, като на българска земя, на Албания, като албанска, на Гърция- гръцка. Освен това Душан назначава архиепископа Йоаким за сръбски патриарх с покрепата на българския патриарх от Търново и Охрид. Тази държава обаче не е нещо повече от творение на една значима личност и по тази причина тя е просъществувала само докато Стефан Душан е бил жив. След неговата смърт сръбското царство се върнало в своите стари граници. Сръбската държава се е разпаднала на малки княжества и когато турците започват да завладяват Балканския полуостров, не е имало сила, която да им се противопостави. През 1354 г. византийският император Йоан VI Кантакузин (1341-1355) моли турците да му осигурят военна подкрепа срещу българите, като ги „поканва” в Европа. Турските орди заемат Галиполи и никога повече не напускат Европа. Турските войски са последвани от създаването на турски колонии, които служат, като опора на султаните в техните имперски интереси за завладяването на Балканския полуостров.

Докато турците се подготвят за велики завоевания, в балканските царства се наблюдава голямо противопоставяне едно на друго и липса на съгласие. След смъртта на българския цар Йоан Александър неговите двама сина Йоан Шишман III- цар на Търново и Йоан Страцимир- цар на Видин, се карат по- между си. На брега на Черно море се установява Деспот Добротич, като самостоятелен владетел, а на неговото име земята се нарича Добруджа. При тези обстоятелства за турските пълчища не е представлявала сериозна трудност да завладеят българските земи. Забележителна роля, обаче изиграва в тези събития константинополският патриарх, който във всяко отношение е на страната на турските завоеватели. Когато турците надвиват над видинското царство на Страцимир около 1381 г., константинополският патриарх веднага изгонва българския митрополит от Видин, като на негово място поставя йеромонах Касиян. Константинополският патриарх си позволява да се намеси грубо във вътрешните дела на българската църква, въпреки че до тогава България е била самостоятелна държава и в църковно отношение е била независима от гръцката църква. На 13.06.1389г. турските орди побеждават борещите се под сръбско водачество сърби и българи на Косово поле, като по този начин стават господари на Балканския полуостров. През 1393 г. султан Баязид влиза в Търново, приет от патриарх Евтимий. Българските боляри са били събрани

в църквата и обезглавени, а патриархът изпратен на заточение. Скоро след това (Август 1394 г.) константинополският патриарх определя митрополита на Черна Гора да изпълнява длъжността на епископ в Търново, като последният се премества в българската столица. От 1402 г. Търново има митрополит, подчинен на константинополския патриарх. Така българите изпадат едновременно под политическото владичество на турците и църковно на гърците. Сърбите също падат под турска власт 62 години по-късно. Професор Станоевич е създал следната карта за държавата на последния сръбски цар Георги Бранкович (1427-1456).

От тази карта се вижда, че последното сръбско царство не е включвало Ниш и Белград. Тъй като Бранкович е владеел и една част от България на Морава, българският хронограф го нарича „благочестивия цар на българите“. Всички сръбски царе са били титулувани по същият начин, когато са придобивали български земи. Сръбският крал Стефан Урош (1243-1276) е бил наречен от западни хронографи „пълководец и цар на българите“ (Dux et rex Bulgarorum), защото е владеел българските градове Липлян и Призрен. Цар Милутин е бил обозначен, като „цар на българите“ (rex Bulgarie). Душан, който завладял Македония, се наричал цар на българите. Белград се казвал Alba Bulgarica, Bulgariae oppidum. Царството на маджарите първоначално е граничело с България, а не със Сърбия: *per fluentia Savae fluminis in Bulgaria perducti*. Албертус

Каноникус Акуенсис (1096) пише, че е пристигнал в град Малвила при устието на Сава, където се намирала границата на българското царство „ubi terminatur finis regni Bulgarorum“, а за Ниш пише, че е богат град, намиращ се в центъра на българската държава. {Niczli civitas dilissima in medio Bulgarorum regno}. Мелхиор Безолт (1584) пише, че Морава разделя Сърбия от България. [„При водата (на Ягодна) се разделят двете земи- Сърбия и България“]. Фридрих Зайдел пише в своята творба „Забележителната делегация до високата порта“ от 1595 г. „Когато пристигнахме в Ниш, в чест на турския султан стотици отсечени свежи човешки глави на български християни- всички бедни селяни в унгарски или кробоатски дрехи, бяха наредени от двете страни на пътя една до друга до двете порти, водещи към полето. Тази картина изглеждаше трогателно. Турците обясниха, че те са се били надигнали на бунт срещу турския султан.*”

Така ние виждаме, че долината на Морава винаги е била смятана за българска земя.

Част четвърта .

Турското робство и гръцкото потисничество.

а) Турците.

Турците завладяват Балканския полуостров, но са били твърде малобройни за да управляват толкова много народи. Затова турците прибегват до други средства- вземат силни, здрави и хубави български момчета на възраст 10- 12 г., възпитават ги в мохамеданската религия, като по този начин създават известните еничерски войски. С тези войски султан Мохамед II през 1453 г. завладява Константинопол. Еничерите не са имали право да се женят. Те единствено са служели във войската, като са били най- добрите войници в турската империя. Освен еничери султан Мурад (1362-1379) набира войници и сред християните. Някои български области, като Панагюрище, Копривчица, Котел, Ямбол, Сливен, областите при Родопите и Балкана е трябвало да снабдяват с войници турската армия. Тези области са се радвали на относителна самостоятелност и са били управлявани от воеводи и князе.

*Вероятно от тези глави на български бойци за свобода е построена известната „кула от човешки черепи“ при Ниш, което се счита погрешно за резултат от сръбското въстание 1809 г., като се титулува за „памятник на сръбския героизъм“ (Гопчевич, „Русия и Сърбия“, Мюнхен 1916 г.) Малко вероятно е турците да извършат такава безумна жестокост на едно и също място два-пъти.

Жителите на тези области почти не плащали данъци и са имали право да носят дрехи в ярки цветове (зелени, червени), което на другите българи било забранено. По този начин турците са успели да набавят войници за своите орди от българското население, чрез които те потискали самите християни и заплашвали централна Европа.

С времето чрез промяна на вярата, на една част от българите в Родопите, Македония, сърбите в Босна и албанците към исляма, както и чрез преселването на турци в България, ислямският елемент на балканите се засилил толкова много, че Султан Мурад IV през 1638 г. прекратява набирането на християнски деца за еничари. От тогава започва разпадането на турската империя. Живеещите в безбрачие и строга дисциплина, лоялни на султана еничери, се заменят с турски еничери без дисциплина и военен дух, но с големи претенции.

Турчинът се различавал в много отношения от поробените християни. Той бил господарят, който управлявал. Християните били рая (стада), които били задължени да работят за господаря. Християните не са били обръщани към исляма, защото е бил необходим работещ или служещ народ да изхранва мислюлманина. Султанът, пашата, бейт, агата и т.н. са използвали за създаването на своите блага християнски работници без да им се заплаща. Освен това на християните се налагали големи данъци, които всеки християнин е трябвало да заплаща от 14 годишна възраст. Данъци не се заплащало само на султана и държавата, но и на пашите, бейовете и т.н. За българина почти не е оставало и една десета от това, което е заработвал. Може да се предположи, че турският господар при свободата, която е притежавал би се отдал на изкуство или наука, или да занимава духа си по някакъв начин. Нищо подобно не се е случило. Той единствено се наслаждавал на лесния си живот, като деградирал душевно и морално. Предишната дисциплина и религиозна благопристойност вече не съществували. Вместо да изпълняват волята на султана си, еничарите го критикували и се бунтували срещу него. С напредването на времето тези обстоятелства в турската империя се влошили повече. В теократичната държава на турците народи от различни земи с различаващи се нагласи, вярвания и обичаи е трябвало да работят заедно, което било много трудно. Не е имало духовно единство и между ислямизираният сърби, албанци и българи на Балканския полуостров, също и между християни и мислюлмани, а и различните народи са имали различни стари обичаи. Не е било възможно също да има единство между балканските народи и живеещите в съвсем различно положение араби, кюрди, черкези, татари и др. Не е била налице една обща любов към отечеството за да обедини всички тези народи. С това може да се обясни неподчинението и противопоставянето на пашите от Албания, Босна и България. Подкрепени от своята национална идентичност, култура, език и традиции тези народи се стремели да създадат свои собствени държави, независими от високата порта. Тези процеси до такава степен отслабили турската империя, че тя не била в състояние да се противопостави на завоевателните стремежи на руската империя и хабсбургската монархия.

Първият опит за изгонване на турците от българските земи са направили през 1594 г. живеещите в Карпатите князе- Зигмунд Батори от Зибенбюрген заедно с Михаел Витесул- владетелят на Влахия и владетелят на Молдова- Аарон. Те били подкрепени от папата и мнозина се присъединили към тях. Предводител на

унгарските наемници е бил зибенбюргският княз Алберт Кирали. По времето на студената зима 1594- 1595 г. Михаил и Кирали преминали Дунава. Те плечкосали градовете Измаил, Силистра, Тутракан, Русчук, Свищов, Никопол, Оряхово, Бабадаг, Разград и се върнали с богата плячка обратно през Дунава. Следващата година (1595) Синан паша преминал Дунава при Гюргево и преследвал войската на Михаил до Карпатите. Зигмунд е трябвало да му се притече на помощ, за да отблъснат турските войски обратно през Дунава.

Втори опит да се отхвърли турското робство е направен през 1630 г. Стремешът за свобода се е зародил в сърцата на римокатолическите българи във Войводство (Херцогство) Чипровец (сега село до Берковица на Балкана). Начело на борците за свобода е стоял владетелят на Влашко- Матей Бесараб (1633-1654).

Интересът на влашките владетелели към освобождаването на България може да се обясни с това, че румънците и българите в по- стари времена са били едно царство и са имали една обща църква. Тази държава и църква се е наричала българска. За румънска държава и църква в средновековието не се е чувало нищо. Влажките князе от 14 и 15 век, като Мирчо, Радул са имали не само български имена, но са писали и говорили на български. Следователно те са били българи. Румънците все още са смятали своята страна за част от България, затова се опитвали да помогнат на поробените си братя. Всички тези опити за освобождаване на България били безуспешни, докато турската империя е била на върха на своята мощ. През 1683 г. турците обсаждат Виена, но са победени от австрийци и поляци. Австрийците завладяват на свой ред изненадващо бързо Унгария и скоро след това Белград (1688). Лудвиг от Баден побеждава турските войски през 1689 г. при Ниш и превзема Видин. Българите от Чипровец се надигат на въстание в областта Кутловица (дн. Фердинанд), но са разпръснати от турците и са принудени да се присъединят към войската на Лудвиг от Баден. Граф Пиколомини превзема Прищина и Скопие, но скоро през 1690 същите градове, както Ниш и Видин се налага да бъдат отново отстъпени. По това време започват походите на Петър Велики срещу срещу Турция (1711). Балканските християни залагат големи надежди на православна Русия. След 28 години австрийците отново нахлуват в турската империя и чрез мирния договор от Пожаревац (1718) получават част от Сърбия и България на долното течение на р.Морава заедно с Белград, и южно до Крагуевац, и Равница. Тези области запазват само до 1739 г. В периода 1788- 1791 г. австрийците подновяват своите военни походи в тези области, но без голям резултат.

Руснаците по това време не знаят почти нищо за български народ на балканите. За тях Балканският полуостров е населен от гърци и румънци, към чието освобождение те се стремят. Чрез сключения мир с турците в Кючук Кайнарджи (1774) русите получават покровителство над Молдова, Влахия и гръцките християни в Турция. През 1782 г. Екатерина II и Йосиф II се споразумяват да прогонят турците от Европа и да изградят нова византийска империя под управлението на внука, на Екатерина- великият княз Константин. Австрия е трябвало да получи Босна и Сърбия, а Русия- Крим и Очаков. По силата на това споразумение Влахия и Молдова е трябвало да останат самостоятелни държави под управлението на православен владетел. Последващият военен поход е бил

злощастен за австрийците, но поради успехите на русите във Влахия, Високата порта сключва мир с австрийците в Свищов (1791) и с руснаците в Яш (1792).

По това време турската империя се намира в сериозен вътрешен упадък и разпад. Султан Селим III желаел да модернизира войската и флота, но се сблъскал с непреодолимата съпротива на еничарите. Той заплатил реформите с живота си. Високата порта загубила всякакъв престиж и уважение. По това време започнали разбойничествата на кърджалий (по пътищата) и на даалите (в планините) по цяла България, която е била жестоко опустошена. Тези разбойнически групи са наброявали до няколко десетки хиляди души и са се състояли от разбойници, от различни племена (народности). Те са били свързани единствено от желанието си за плечкосване. С времето тези разбойници придобили такава военна сила, че под управлението на Пазвантоглу, който станал самостоятелен владетел на Видин, планирали да завладеят Константинопол. Тези мародери не само ограбвали от българите всичко, което намирали, но им налагали различни данъци. Измежду тези данъци бил и налудническият „дишпараси“ или „дишхакаси“ (зъбен данък), като българите са били задължени да плащат на мъчителите си пари за това, че последните си похабявали зъбите, докато поглъщали ограбеното. Пуквил (I. III. 163) пише, че докато е пътувал от Прищина към Македония (1808), жестокият Малик паша за да може да преследва военните групи на кърджалиите, заповядал да се изгорят съедните гори. Тези гори повече не били залесени и тези части от Македония и до ден днешен приличат на пустиня.

Тъй като човечният паша на Белград- Хаджи Мустафа не разполагал с достатъчно войска да победи Пазвантоглу, той разрешил на християните да се въоръжат. Всички тези християни, които са участвали в австрийския поход срещу турската империя, се изправили срещу Пазвантоглу. След това те насочили оръжията си срещу далиите в тяхната страна, а по- късно и срещу самите турци. Така започва сръбското освободително движение и борбата срещу поробителя (1804). Предводителят на това движение е бил хайдутинът Кара- Георги, защото другите благородни хора са се страхували да поведат четите. През 1806 г. сръбите разбиват слабите турски войски при Шабац, през декември същата година превземат Белград, а през 1807 г. предвождани от Милош Обренович, който до тогава е бил свинар, побеждават при Ушица. Към тези сръбски въстаници от местностите Рудник и Подрине в западна Сърбия на Дрин, се присъединяват и една част от българите на Морава. Съвременниците на тези събития свидетелстват, че когато Белград бил превзет, българите Милослав и поп Радослав дошли с молба при Кара- Георги да ги снабди с барут и оръжия, и да успокои намиращите се сред неговите въстаници българи, тъй като населението в тяхната родна земя на река Църна искало да се вдигне на бунт. Към тях е трябвало да се присъедини войводата Велко, който е бил техен земляк. (Гласник 1883. 54; Стр.216-217) Известният сръбски философ и историк от това време Вук Караджич описва това участие на българите по следния начин:

„В началото на 1807 г., след като Сърбия превзе Белград, Велко помоли сръбския съвет да му позволи да премине от областта Парачин към Криви вир, за да организира въстание в земята на Църна река или Малък Тимок и да освободи населението от турците. Тогавашните сръбски съветници нито са знаели къде е Криви вир и река Църна, нито са били чували тези имена. Заради това те отначало

отговорили отрицателно, но като им омръзнали всекидневните му молби, Младен-най- старият участник в съвета казал- „Добре, нека го пратим, щом толкова настоява. Ако Бог му помогне нещо да освободи, ние ще разширим нашата страна. Ако той плати с живота си, ние нищо не можем да направим, защото той не иска да стои мирно, ще тръгне и без наше разрешение.” (Даница 1828 г.) Този Велко е бил убит при защитата на Неготин.

През 1828 г. Русия започва война срещу турската империя за освобождаване на Гърция. Руската армия под командването на Дибич завзема източна България- Добруджа, Варна, Шумен, Айтос, Ямбол, Сливен, Бургас, Адрианопол, Люле-Бургас и Енос на егейско море, след това Ряхово на Дунав, Враца и Искърското дефиле. Българите приели руските войски с голям възторг, надявайки се, че е дошъл часа за тяхното освобождение, но очакванията им не се сбъднали. България бива само ужасно опустошена. Руснаците сключват премирие в Адрианопол с турците (13.09.1829 г.) и се изтеглят от България. Няколко десетки хиляди българи бягат в Русия и Румъния поради страха от завръщането на турските войски.

През 1841 г. се разбунтуват българите в граничните със Сърбия Ниш, Враня, Лясковец, Прокупашка и Берковица. Тъй като тези градове в най- модерната история се наричат сръбски, ние искаме да подчертаем, че в 1841 г. турците, руснаците, австрийците и сърбите са ги наричали български градове. Щюрмер-австрийският посланик в Константинопол (internuntios), пише до княз Метерних във Виена 30.04.1841 г.- „В подкрепа на проучване причините за това въстание, австрийският консул в Белград изпраща своя служител Борисев в Алексинац, който му докладва от там следното:

„Да осведомя Ваше превъзходителство за началото на въстанието в България и за досегашните последици от същото, за които в Алексинац чух от няколко надеждни лица, на сръбската граница от устата на спасилите се с бягство българи, и дори по пътя за Ниш от срещнатите на улицата преследвани християни, които, загубили поради ужасен удар на съдбата своите семейства и имущество, живееха в горите и планините.

Два месеца преди въстанието на християнското население в областите Ниш, Лесковац, Пирот, Враня, Прокупашка и Берковац, най- видните българи, начело с Милой и Гавра са идвали по различно време на сръбската граница , именно в Алексинац Контумац, за да се оплакват при тамошния началник, Петър Радойкович и областния капитан Младен Вукоманович от потисничеството на турците и т.н.”

Тази част на България, обаче по времето на Берлинския конгрес, се дава на Сърбия, както и Добруджа на Румъния.

б) Гърци.

Турците и гърците вървят заедно „ръка за ръка“ при потисничеството на българите. Турските войски завземат Видин, а константинополският патриарх веднага назначава гръцки епископ вместо сваления български. Турците превземат Търново и изпращат на заточение българския патриарх Евтимий, а константинополският патриарх назначава друг епископ за митрополит на Търново. Изглежда, че гръцкият патриарх се е намирал в шаб-квартирата на султана и турците са му изпълнявали полицейски услуги. По искане на константинополския патриарх всички български епископи са премахнати и всички български църковни книги унищожени. Това се случва във време, когато Константинопол още не е бил превзет от турските орди и гръцкият патриарх е живял в страна все още суверенна спрямо турската власт.

След завладяването на Константинопол от турците, Мохамед II през 1452 г. затвърждава абсолютната власт на константинополския патриарх, чрез което на последния по закон са подчинени всички православни църкви на Балканския полуостров. Гръцкият патриарх е признат за глава на християните в турската империя т.е. за глава на българи, сърби, румънци, какъвто преди това не е бил. В резултат на това мнозина преписват на султан Мохамед II голяма религиозна толерантност, но това съвсем не е било така. Да се отстранят българските първенци и духовници, да се назначи чужд гръцки патриарх за глава на българската църква в България, който да унищожи българските църковни книги и да въведе гръцки книги, и литургия в българската църква, това не означава толерантност. Това означава да се ползва помощта на гръцкия патриарх при подтискането на християните в България. Чрез турския ятаган гръцкият патриарх става духовен глава на българите, а чрез гръцките епископи и попове турците държат християните на балканите в подчинение. Тези две сили се допълват взаимно и се подкрепят една- друга. Човек би могъл да се чуди на държавническата мъдрост на някогашните турци. Чрез набирането на млади християнски момчета за войници, турците увеличават своята военна мощ, а чрез дадените права на гръцкия патриарх турските управници притежават законна църковна власт над християните на Балканския полуостров. Така турските владетели и гръцките им помощници можели да царуват спокойно. Гръцкият патриарх е бил нещо подобно на „вицекрал“ в турската империя. Под предлога, че държи християните в подчинение на султана, той получава пълната подкрепа от страна на турците за стъпкването на българите. Неговата първа задача е била да унищожи българските духовници и литература, и да въведе гръцки литургии, които българите не разбирали. Той преследвал всякакви духовни раздвижвания сред българите и по този начин българият народ бил до тава степен потиснат в духовно отношение, че загубил националното си самосъзнание, като се превърнал в безволева маса, определена да служи на турски и гръцки интереси.

До 1573 г. всеки нов патриарх заплащал за титлата си 6000 жълтици, след това тази сума била увеличена на 150 000 жълтици. За да набави тази приказна сума,

патриархът продавал всяко епископско място за 4000 хил. жълтици. Епископите е трябвало да събират от своите енорияши тези суми, както и много други, за да живеят в разкош и да подкупват турските чиновници. Освен всичко това гръцкият епископ увеличавал данъците, събирани за високата порта. В резултат на услугите, които гръцките епископи правели на турците, епископите получили правото да арестуват по всяко време всеки българин и да го пратят на заточение. Във време, когато турските духовници живеели в голяма бедност, гръцкият епископ е можел да си позволи лукс, с който можел да си съперничи с великите паши и везири. Викарият на митрополита, на Търново- Неофит (1840-1842) описва пристигането на един епископ и начина, по който е събирал пари: Епископът пристигнал с многобройни придружители. Придружавали го поне 15 видни личности от града, 35 попа, неговия викарий, 4 дякона, 25 монаха, 65 селяни, 2 секретари, 1 кафеджия, 1 готвач, 2 чибукчий, 6 конегледача, 8 въоръжени турски телоохранители, 2 или 3 допълнителни коня със златовезани наметала, позлатено стреме, пискюл и юзда. Носели са също тигани за пържене, легени, кани, пухени дюшеци, одеала, водни лули (наргиле), цигарети и т.н. Когато епископът влизал в някое село с цялата си свита, той оставал там 2 или 3 дни и събирал следните средства- 550¹ гроша за освещаване на светена вода, за цялото село, дарения от порядъка на 1550 до 3330 според големината на селото, 15 гроша от всяка съпружеска двойка и 8 гроша от всяка вдовица или вдовец. След това епископът се осведомявал дали няма някой недоволен от жена си, желаещ да се разведе. За развод той вземал от 1500 до 2500 гроша, а ако в семейството имало единствено кавги, той ги глобявал според благосъстоянието им от 1500 до 5000 гроша. Ако в семейството между съпрузите имало роднинска връзка, епископът ги наказвал с 550 гроша, а попът който ги е венчал с 850 гроша. Законът за роднинските връзки се премахвал едва след 4 поколения. Тъй като е било трудно да се намери брак, който в това отношение е бил безупречен, епископът откривал, че почти всеки втори брак е грешен, като за прощаване на греховете налагал парични глоби. Гръцкият духовник събирал 250 гроша от селото и 550 гроша от църквата за отслужване на литургия, а за даване на причастие- 350 гроша. След това епископът оставял в църквата 2 книги на гръцки еик, като едната била правилник за организация на службата, а втората за водене на самата литургия. За първата книга вземал 80 гроша, а за втората 1250 гроша. След литургията гръцкият духовник изпращал турската жандармерия да събере от всяка къща по 50 оки (65 kg) жито и ръж. Това било само за епископа, но трябвало да се дадат подаръци и на неговите придружители. Следните суми били отделяни за подаръци- 150 гроша за викаря, 200 гроша на дяконите, 350 гроша за видните личности, 50 гроша за кафеджията, чибукчийте и готвача, за турските телоохранители 24 гроша, на турската жандермерия 100 гроша и т.н. Ако някое село откажело да плати, по молба на гръцкия епископ турските войници насила взимали парите.

¹⁾ 1 грош сега има стойност 20 пфенита, но по онова време е бил повече от 1 талер.

Ако някое българско село искало да ремонтира западналата си църква, то трябвало да получи разрешение от епископа. Епископът е пишел писмо до патриарха, който в качеството си на ковчежник и представител на високата порта е трябвало да вземе разрешение от турците. Това е въведено за да може всички чиновници, през които премине тази молба да вземат комисионна и да бъдат държани българите под силен гръко- турски контрол. Разходите за едно такова разрешение възлизали на 250 гроша, но гръцките епископи вземали за това 5500, 8500, 15000 гроша. Гръцкият духовник вземал за ръкополагане на поп 2500 гроша, а за всеки нов абат на манастир 5500 гроша. При посещение епископът вземал от манастира всичко, което му било необходимо за кухнята и обора.

Това обаче не било всичко, което българинът е трябвало да заплаща на гръцките епископи. Гръцките духовни наставници въвели т.н. боетия- помощ за патриарха, също и таксите- ембратекцион, паресия, психомеридион, агиязма и т.н.

От 16 век гръцките патриарси сами обикаляли българските земи, придружени от еничери.

За епископ се назначавал този, който можел да плати най- много пари. Така тази чест получавали съвсем обикновени хора, като готвачи, кафеджий, чибукчий и т.н., които често не могли да пишат и да четат. Пътешественикът Герлах (1573- 1578) се чудел колко малко гръцките епископи разбирали старогръцки език. В къщата на митрополита във Филипопол видял копия, саби, пики, стрели, но не и книги. Епископът яздел и ходел въоръжен, като войник. Митрополитът на Адрианопол се страхувал да подпише какъвто и да било документ, защото правописът му бил слаб. Духовниците на по- нисши длъжности били напълно некомпетентни. Българите са били наричани от тези гръцки духовници (*Boulyrigoz, ἀπαιθρομοζ*) „нечовеци“. За да се освободят от турските и гръцките изнудвания, някои български области се видели принудени да приемат исляма. Поради лъжата на митрополита от Филипополис, че българите в Чепино, Родопите искат да се надигнат на въстание срещу султана, великият везир Мохамед Кюприли (1656-1661) със своята войска еничери отива в селото с намерение да опожари всичко. За да се спасят тези българи приемат исляма и разрушават своите църкви. Поради същите причини една част от българите в Македония и други области приемат исляма

Гърците в Константинопол, фанариотите (живеещите във Фанар), както се наричали, осигурявали на турската империя не само духовници за християните, а и чиновници, банкери, търговци. Цялата търговия в европейска Турция била съсредоточена в гръцки ръце. Българите прекарвали живота си, като земеделци и скотовъдци, и е трябвало да работят така, за да издържат двата господарски народа. Турците били много доволни от помощта, която фанариотите им оказвали при потискането на балканските християни, затова те често им предлагали високи обществени постове. Тъй като влашките князе симпатизирали на българите и са били в приятелски отношения с русите, за да премахне всяка бъдеща опасност, високата порта назначила фанариоти за князе и управници в Молдова, и Влашко (1711). Първата задача на тези гръцки князе е била да премахне старобългарския църковен език в Молдова и Влашко и да наложи гръцкия език за църковен и литературен. В началото на благовестието, на Христовата вяра, Влахия е била подчинена на охридския архиепископ или патриарх, като е ползван старобългарския език в църковните служби, книги, светска литература и живот. В

Търговище и Къмпулунг влашките царе отпечатвали църковни книги на старобългарски език дори тогава, когато тези книги отдавна са били премахнати от гърците на българската територия. Румънската литература започва да се развива едва през 17 век, но нейното развитие се възпрепятства чрез въвеждането на гръцката литература.

За да върви по- гладко елинизирането на балканските народи, фанариотът Йоан Ипсиланти (1737) предложил да се премахне българското архиепископство в Охрид. Въпреки всичките трудности, тази българска църковна институция в Охрид запазила спомена за българската мощ и народна независимост. През 1766 г. на константинополския патриарх Самуил се е отдало да премахне патриархията в Печ (Ипек), а през 1767 г. архиепископията в Охрид и да ги принизи до обикновени гръцки енорий. Едва в този момент изчезнал всякакъв спомен за някогашната българска държава и нация. Българският архиепископ Арсений е бил изпратен на заточение в Атон, където умира. Гърците се почувствали „пълновластни господари“. Балканският полуостров се описва, като гръцки. В чужбина не се знаело, че тук живеят българи. Турците наричали всички християни с общото име „урум милет“ т.е. ромейски народ. Ако някой чужденец е пътувал до турската империя, той срещал или турски фес, или високите попски килимйавки на гърците. В магазините се срещали или гръцки търговци, или говорещи на гръцки българи. Така се е смятало, че на Балканския полуостров живеят само турци и гърци. Гърците сметнали, че е дошло времето да се възстанови отново византийската империя. Гръцките фанариоти във Влахия се срещнали с руснаците и успели да ги привлекат за своята кауза. Вижда се, че скоро след това руси и гърци съвместно работят за освобождаването на Гърция. През 1770 г. руският адмирал Орлов се появява на гръцкия архипелаг и гърците се надигат на бунт срещу турците. От тази война между Русия и Турция, гърците печелят само това, че при сключването на мира в Кючук Кайнарджа (1774), Русия получава само правото да покровителства управляваните от фанариоти земи- Молдова, Влахия и гръцките християни в Трудия.

Чрез унищожаването на всички следи, които можело да напомнят на българите за тяхното минало, фанариотите се чувствали толкова сигурни, че дори се осмелили да вдигнат въстание за освободението на ромеите или гърците на Балканския полуостров.

Семейство Ипсиланти, от където тръгнал планът за премахването на охридско-българската църква и изпълнен по щастливо стечение на обстоятелствата, получава титлата господари на Влахия. От тях тръгва и идеята да се създаде гръцка държава на Карпатите. Синът на влашкия господар Константин Ипсиланти- Александър Ипсиланти, който е бил на руска служба, преминава Прут през 1821 г. и уверен в руската подкрепа достига до Яш. Той отправя призив към Гърците да се откъснат от турското робство. Неговият брат Николай Ипсиланти се бие храбро при Драгошан (19.06.1821), но мощта и превъзходството на пашите от Силистра и Браила изтласква напълно неговите войски. Той се вижда принуден да бяга на австрийска земя. Така фанариотите загубват благоволенieto на високата порта, която е принудена да назначава отново местни хора за воеводи на дунавските княжества. Във Влахия тази титла получава Георги Гика, а в Молдова- Йоан Струдза (1822).

С изчезването на фанариотите от Влахия и Молдова изчезва и гръцката литература. В този момент румънският език става литературен, писан отново с българска азбука.

Русия обаче не забравя гърците и не се отказва от идеята да възстанови византийската империя с управлението на руски княз.

Чрез лондонския договор (1827) Русия, Англия и Франция се обединяват срещу Турция. Те унищожават турската флота в залива Наварин (20.12.1827). Руснаците преминават Дунава и Балкана, достигайки Егейско море. В последвалото примирие в Адрианопол (1829) Турция признава независимостта на Гърция и почти пълната независимост на дунавските княжества. За българите, които са реалните жители на Балканския полуостров, все още никой не знае. Чужденците не знаели, кои са тези българи. Смятало се е, че българите са славянизирани монголци, които живеят между Дунава и Балкана. До 1840 г. руснаците не са знали дори, че Македония и Тракия са обитавани от българи.

По времето, когато австрийците владеели Белградския пашалък (1718-1739), много българи са били склонни да се обърнат към католическа Австрия и католическата вяра за помощ. Това създавало големи грижи на фанариотите по отношение на тяхното църковно господство.

Ипсиланти основа своя план от 1738 г. за премахването на българската, охридска църква с това, че по този начин могат да се спрат действията на австрийците, но в действителност той е имал съвсем друга скрита мисъл. Когато руснаците пристигат на Дунава, фанариотите казват на турците- „Българите отново трябва да бъдат поробени, тъй като са сродни на руснаците и биха спомогнали за падането на турската империя.” Въпреки злостния си опит до този момент, турците отново правят услуга на фанариотските епископи, без да разбират техните скрити мисли. Какви хора са били фанариотите, може да се види от описанието на пруските посланници.

„Le quartier (Fanar) est la demeure de ce qu'on appelle la noblesse grecque, qui vivent tous aux dépens des princes de Moldavie et de Valachie. C'est une université de toutes les scélératesses et il n'existe pas encore de langue assez riche pour donner de noms à toutes celles qui s'y commettent. Le fils y apprend de bonne heure à assassiner si adroitement son père pour quelque argent, qu'il ne saurait être poursuivi. (?) Les intrigues, les cabales, l'hypocrisie, la trahison, la perfidie, surtout l'art d'extorquer de l'argent de toutes mains, y sont enseignées méthodiquement . . .“ (Zinkeisen VI, 253.)

[„В квартала (Фанар) всичко онова, което нарича себе си гръцко благородничество, живее за сметка на князете, на Молдова и Влахия. То е висше училище за всякакви противни неща. Не съществува толкова богат език, който да е в състояние да назове всички престъпления, които се извършват там. Синът се научава отрано толкова ловко за пари да убие баща си, че да не може след това да

бъде преследван. Интриги, коварства, преструвки, измами, нечестие, а особено изкуството да изнудиш от всеки пари, се изучава особено методично там.”]

През 1762 г. един български монах от Атон- Паисий разкрива, че българите някога са били изградили могъщо царство, имали са собствени царе и патриарси. Този монах написва кратка българска история. Българите обаче не му вярвали, затова той прибегва към обръщението „неразумни юроде” (нещо, като идиоти). Неговата история не е имала голямо влияние върху неговите сънародници, тъй като не е била напечатана, а се е разпространявала и четяла само на отделни места, като ръкопис. Едва през 1844 г. тази история била напечатана в Пещ. Заедно с Паисий и епископ Софроний от Враца се трудил за пробуждането духа на българите и полагане духовните основи на българската държава. Неговото българско име е било Стойко. Той е бил ръкоположен за поп в Котел през 1762 г., защото е умее да чете и пише на гръцки език. Неговият епископ се отнасял много жестоко към него, защото завиждал на неговата начетеност и интелигентност. Така Стойко се принуждава да се премести заедно със свето семейство в Арбанаси, Търново. Поп Стойко спечелва уважението на търновския митрополит, като последният му осигурява епископското място във Враца, тъй като не се е намерил грък. Поп Стойко е бил ръкоположен за епископ през 1794 г. под името Софроний. По това време кърджалиите безчинствали по цяла България, особено във врачанска област. Никой по тези места не бил сигурен за живота си. Кърджалиите ограбвали всичко и обикновените хора не са имали пари да плащат данъци или да дават каквито и да било дарения за църквата. Поради тези причини никой грък не искал да заеме това епископско място. За да може митрополита да извлече някаква полза от тази община, той назначил българина Стойко за епископ на Враца. Софроний е бил първият българин станал епископ в по- ранни времена. Българският епископ не се задържал дълго време на този пост. Тъй като му било трудно да облага своята община с толкова високи данъци, които изисквал гръцкият митрополит и животът му не бил в безопасност от кърджалиите, Стойко напуснал Враца. Той отишъл първо във Видин, а след това в Букурещ, където публикувал своите проповеди (1806 г.). Това е първата книга отпечатана на модерен (нов) български език, като Софроний е първият български свещеник, който е проповядвал на български език. Дейността на Софроний също не оказва голямо влияние върху сънародниците му. Българите продължили да учат гръцки език.

Новото време довело и нови идеи сред гръцкия народ. Хората започнали да се грижат повече за образованието на народа си в по- голяма степен, отколкото преди, като въвели нови методи на преподаване. Гръцките училища се разпространили и сред българите, които били наречени вулгаро- езични елини.

Българите учили гръцки език и тъй като 2-3 години не били достатъчни да се изучи езика достатъчно добре, те говорили в домовете си на български, а изписвали българската реч с гръцки букви. Руският учен Григорович, който обикалял България през 1845 г. разказва, че не е намерил нито един българин способен да чете на славянски (български) език, но намерил доста хора, които относително гладко могли да четат на средновековен гръцки език. Някои от тези българи, които са получили по- добро гръцко образование, чрез гръцката наука достигнали до прозрението за своята националност и българско самосъзнание. Тези само-

осъзнали се българи се превърнали в големи български патриоти и дори започнали по-късно борбата срещу гръцкия църковен гнет и за независимостта на българската църква.

За духовното пробуждане на българите са допринесли много и живеещите в чужбина българи- Австрия, Румъния и Русия, които основали в България училища и печатали български учебници.

Първите български училища възникват в Македония, но най-значимото българско училище, което оказва огромно влияние върху духовното възраждане на българите, е основаното в Габрово от живеещият в Одеса български търговец-Васил Априлов. Той заминал за Русия в ранна детска възраст, там се изучил в руски училища и в началото, като всички българи бил запален поддръжник на гръцката кауза. Едва в 1831 г., когато той прочита публикуваната от Венелин българска история, той си възвръща българското самосъзнание и национално чувство. Тогава Априлов основава със собствени средства областно училище в Габрово през 1835 г., оборудвано със съвременни средства за обучение. Там се подготвят учители за цяла България. На това българско възраждане се противопоставя гръцката църква. Българите скоро разбират, че не могат да се преборят едновременно с гръцките и турските потисници, затова решават да се освободят първо от владичеството на гръцката църква.

Борбата подхваща Неофит-викарият (1840-1842) на търновския митрополит. Неофит се възпротивил на нечовешките изнудвания от страна на търновския митрополит, както и на всички останали гръцки епископи в България. Към него се присъединили всички българи, осъзнали своята национална принадлежност. За съжаление Неофит е бил изпратен от гърците на заточение. За да могат да продължат борбата си успешно, българите решават да създадат свое политическо ядро или център, обединяващ техните общи сили и национални интереси. За седалище на този политически център, българите избират Константинопол, където са живеели много български търговци. Чрез богати българи, като княз Стефан Богориди, който официално е бил считан за грък, като по този начин е заемал висок чиновнически пост на турска служба и др., българите издействали от Високата порта и гръцкия патриарх разрешение да построят църква в Константинопол през 1849 г. За освещаване на църквата патриархът изпраща епископа на Созопол, който е умее да чете гладко на старо-български език.

След това българите се изправили пред патриарха с изискването да се назначават българи или поне такива гърци, които владеели добре български на служба в енориите по българските земи. Гръцкият патриарх въобще не е имал желание да разреши това.

Без собствени епископи българите не са могли да поведат борба за църковна независимост. Намерили са се обаче някои българи, които са минавали за гърци и по този начин са получили титлата епископ от гръцката църква. Това са Иларион от Макариопол, който не е имал своя лична катедра и Авксентий (Auxentius)- епископ на Дуросторум (Силистра), единственият българин по това време, който е заемал епископска длъжност. Към тях се присъединява Паисий- епископ на Филипопол, който въпреки че е бил по рождение грък, взел на сърце справедливата кауза на своите енориаши. Тези трима епископи основават независима българска църква, като пропускат да споменат името на гръцкия патриарх в своите църковни

литургии. Към тези епископи се присъединяват няколко богати българи от Константинопол, като всички те заедно оформят политическото ядро в борбата за църковна независимост, около което се сплотява българският народ за да порасне до висотата на идеала за свобода и национално самосъзнание. Българите поставят следните изисквания пред гръцкия патриарх:

- определяне на твърда заплата за епископите;
- назначаване на българи или говорещи български език гърци на епископските места в църквите по българските земи;
- изборът за епископ да се извършва от народа, съгласно разпоредбите на православната църква.

Всички тези изисквания са отхвърлени от гръцкия синод, като гръцкият патриарх отговорил на Високата порта, която му представила българските искания, че тези претенции са неизпълними. Според гръцките духовници не е било възможно да се определи твърда заплата за епископ, защото последният имал твърде много задължения и разходи. Така например, когато епископът постъпвал в някоя енория, той трябвало да плаща различни парични суми и такси. Към тези парични разходи спадали следните такси:

- за народната каса;
- за касата на болните;
- за касата на бедните;
- за касата на училищата;
- за касата на патриарха;
- за плащането на лихвите по дълговете на патриарха, които възлизали на 6,258,989 гроша;
- за други разходи на патриарха, които възлизали на 1,833,289 гроша;
- за поддръжка на теологическите училища на остров Халки
- други разходи.

Освен гореизброените разноси гръцкият патриарх подчертал, че епископите трябвало да покриват собствените си разходи, както и разходите за подпомагане на бедните и училищата в своите енории. Освен всичките тези разноси, според гръцкият патриарх, епископът трябвало да си „избие“ парите, които е платил за заемането на епископското място. За да допълни картината гръцкият духовник добавил, че през 10-те години, когато българинът Авксентий е бил викар на кюстендилския епископ, живеещ в Константинопол, освен парите необходими на Авксентий за ежедневните му нужди, данъци, дарения и училища, е плащал на епископа всяка година 2 000 фунта (40 000 марки). Това е било огромна сума за времето си, ако се вземе под внимание, че всеки малък окръг едва наброяващ 20 000 души, образувал енория. Отново според гръцкия патриарх- българският език не можел да бъде допуснат, защото българите били българо- говорещи елини. Патриархът продължил- „Какъвто и език да говорят днес тракийци, македонци и даки, те не могат да откажат, да изучават безсмъртните творби на своите предци- Платон, Аристотел, както и по- новите Флавий Евгений, Теотокис, Корай и т.н.”.

След кримската война западните сили принуждават Турция да направи нещо за християните, за да облекчи положението им. В резултат на това, на 16.02.1856 г. султанът издава „Hati Namajun”, в който той провъзгласява религиозна и национална равнопоставеност, смесени заседателни комисии в съдилищата,

разрешава се на християните да участват в държавния съвет и др. Доколкото този „Hati Namajun“ е бил само къс хартия за българите и до колко е бил действащ, все пак българите се опират на него за да настояват на своите искания. Тъй като гръцкият синод е нямал намерение да отстъпва, българският епископ Иларион обявява на 3.04.1861 г. независимостта на българската църква. За да се избегне преследването от гръцка страна, под ръководството на Драган Цанков и Йосиф Соколски, Иларион обръща една част от българите към папата с молба за църковно обединение с Рим. По този начин се появява унийната (църквата) в Кукуш (северно от Салоники) в източна Тракия при Адрианопол. Тъй като руснаците се опитвали да защитават гръко- православната църква и видели, че има опасност българите да станат римокатолици, те започнали чрез посланика си Граф Игнатиев да подкрепят българската кауза. Руснаците се опасявали, че ако българите преминат към римската църква, римо- католическата вяра може да взема превес на Балканския полуостров. Високата порта също не желала да предаде българите на католическата вяра и поради това посъветвала гърците да отстъпят.

През 1867 г. патриархът Григорий VII предлага на българите да основе екзархия между Дунава и Балкана, като е получил сериозна подкрепа за това свое предложение от руския посланик. Българите, обаче отхвърлят това предложение, като настояват за българска църква на всички българи. За да сложи край на тези спорове високата порта разрешава основаването на българска църква без позволенieto на гръцкия синод. На 28.02.1870 г. (стар стил) султанът издава ферман, с който разрешава създаването на една догматично подчинена на гръцкия патриарх българска екзархия със следните енорий- Русчук, Силистра, Шумен, Търново, София, Ловеч, Враца, Видин, Ниш, Пирот, Самаков, Кюстендил, Велес, Сливен, Созопол, Пловдив (Филипопол) и Станимака. Във всички други области на България е трябвало да се проведе гласуване и там където 2/3 от християните се обявят за българска екзархия, трябвало да бъде назначен български епископ. Гласуването показало голямо мнозинство на българите, включително и в македонските енорий. Български епископи е трябвало да бъдат назначени в Скопие, Дебър, Охрид, Мелник, Струмица, Неврокоп и др., но турците не желали да изпълнят своите обещания и забавили издаването на разрешение за назначаване на български епископи в тези енорий. През септември 1872 г. гръцкият патриарх свикал общ синодален събор, който уважили с присъствието си само гръцките духовници. На този църковен събор е трябвало да бъдат осъдени българите за филетизъм (национализъм), защото в българските църкви се четяло на старобългарски език. На 29.09.1872 г. този синод обявява българите за схизматици (отцепници от православната църква). Руската църква не се изказала по въпроса, но останала на страната, на константинополския патриарх. Руските духовници считали българите за схизматици, защото в своите служби пеели на старобългарски език, въпреки че самата руска църква ползвала този език. Българите обаче не оставили да им се пречи, но продължили да работят за просвещаването на своя народ.

Част пета.

Българите в периода от Освобождението на северна България до Балканската война.

а) Българската борба за независимост.

След освобождаването от гнета на гръцката църква, българите работят за политическото освобождаване от Турция. За тази цел се създават различни обединения, наречени комитети, чийто седалища били най- често в Букурещ. Целта на тези комитети е била чрез изнасянето на речи и печатането на книги да се разпространява българската кауза за освобождение на народа. Младият български поет Христо Ботев събира група млади патриоти в Румъния, преминава река Дунав с австрийския кораб „Радецки” и акустира при Козлодуй (Ряхово). След това Христо Ботев заедно със своите революционери се оттеглят във врачанските планини. Той се надява неговите сънародници да се вдигнат на въстание срещу турското робство, но още първия ден след пристигането си е застигнат от турска потеря и разгромен. България губи в негово лице не само борец за свобода, но и един от най- прекрасните си поети, чийто песни и до ден днешен вдъхновяват българските младежи.

През април 1876 г. българите, живеещи в планините северно от Филипопол, като Панагюрище, Копривчица, Пещера и др. се вдигат на освободително въстание. Резултатът от това въстание е, че градовете са изпепелени, а населението изклано до последния човек. Това зверско, кърваво потушаване на въстанието силно настроило общественото мнение в Европа срещу турците. Гладстон надигнал своя глас срещу това зверство в английския парламент. Състои се конференция на 6-те велики сили по това време (23.12.1876- 20.01.1877), която трябва да изработи и одобри реформи в подкрепа на българското население. Под България тази конференция разбира земята от устието на р. Дунав до р. Морава или тогавашна Сърбия и на юг до Солун, и линията Мидия- Енос. Градовете Тулча на Дунав в Добруджа и Ниш на Нишава, и Морава, областта Лозенград (Кирк- Килис) в източна Тракия, и по- голямата част от окръг Серес заедно със Салоники, са обявени от конференцията за територии на бъдеща България. Засадащите страни са счели, че тези земи в народностно отношение са български. Работата на конференцията е била прекъсната от избухналата руско- турска война. На 6.05.1876 г. при безредици създадени от турски бедняци в Солун са били убити германският и френският консул¹. Турската страна не е направила никакви усилия да накаже

виновниците. Тези събития подтикнали великите сили да подкрепят Русия да обяви война на Турция. Руската империя сметнала, че е дошло време да реализира планове на Екатерина. Тя се договорила с Австро- Унгария също както преди 100 г., австро- унгарските войски да окупират Босна и Херцеговина¹, докато Русия превземе другата част на европейска Турция. Тези бъдещи руски завоевания са били предвидени да бъдат управлявани от някой велик руски княз. От страна на новооснованата германска държава, Русия не е имала причина да се страхува. Германският канцлер Бисмарк е искал на всяка цена да запази мира в Германия и е поддържал най- добри, приятелски отношения с Русия. Политическата ситуация е била много благоприятна за Русия. В този момент думата имала само руската армия и тя е трябвало да реализира дългогодишната мечта на Русия.²

На 24.04.1877 г. Русия обявява война на Турция и изпраща своите войски към Дунав през територията на Румъния. Румъния се обявява за независима, но се присъединява към Русия. Руснаците преминават Дунав и Балкана, но скоро след това се вижда, че не са пораснали достатъчно във военно отношение за поетата задача. Те са били спрени и отблъснати на много места от турските войски. Съвсем малко не е достигнало на турците да отвоюват обратно шипченския проход и напълно да разбият руснаците, но турските пълчища са били спрени от доброволните отряди на българите до пристигането на нови руски подкрепления. Руснаците напразно щурмуват Плевен, който е бил така умело защитаван от Осман паша, че е било необходимо да се повикат на помощ румънски войски, за да се превземе града. Румънската войска е наброявала 30 000 души. Обсадата на Плевен е продължила 4 месеца и на 10.12.1877 г. градът е бил превзет. Руският генерал Гурко преминава Балкана със своята войска изключително бързо и на 14.01.1878 г. превзема Филипопол. На 20.01.1878 г. отделни руски подразделения се обединяват в Адрианопол и до края на месец януари те достигат Константинопол. След като турските войски са разбити, сърби, черногорци и гърци нахлуват в бившите територии на турската империя.

На 3.03.1878 г. се стига до предварително мирно споразумение в Сан Стефано, според което от по- голямата част на европейска Турция, се създава княжество България. Това българско княжество е било с площ приблизително 160 000 м², като Добруджа е определена за Румъния, а Ниш е даден на Сърбия. Освободените български земи са били принудени да плащат данък на Турците.

Русия е победила във войната с Турция, но тя е била толкова отслабена във военно отношение, че не е можела да продължи борбата. Нейните врагове скоро разбират това и използват руската слабост в своя полза.

¹) Счита се, че на 8.07.1876 г. в Райхщад, в Бохемия се е състояло споразумението между император Франц Йосиф и Александър II.

²) Тази руска мечта е била да възстанови византийската империя, но управлявана от руски княз.

В лицето на Княжество България, Англия и Австро- Унгария виждат възможност за разпространяване на руското политическо влияние, на Балканския полуостров, което не можели да търпят. По тяхно искане се състои европейски конгрес в Берлин 1878 г. На този конгрес България е разделена на 5 части. С подкрепата на Австро- Унгария, Румъния получава Добруджа, Сърбия получава Ниш, Пирот, Лесковац, Враня. Румъния, Сърбия и Черна гора се обявяват за независими държави. От ивицата между р. Дунав и Балкан се създава българско княжество, задължено да плаща данъци на Високата порта. От горната част на долината, на р. Марица със столица Филипопол, се създава турска провинция под управлението на християнски генерал- губернатор на име „Източна Ромелия”. Всички останали части от Тракия и Македония се връщат под директната власт на Турция.

Това разпокъсване на българските земи предизвиква голямо огорчение сред българите. Българите си поставят за цел да обединят отечеството си, като се надяват да постигнат това с помощта на Русия. Българският народ счита Русия за свой единствен честен благодетел, а гледат на Англия и Австро- Унгария, като на свои смъртни врагове. От тези настроения сред една част от народа се появява изключително силно русофилско течение, което сериозно застрашава ново- създадената българска държава. Тъй като бъдещият български княз не е трябвало да принадлежи към никоя управляваща царска династия, по препоръката на руския двор е избран племенникът (синът на брата) на руската императрица, който е бил любимец на руските царе. Новоизбраният български владетел Александър Батенберг е бил на 22 години, син на принц Александър Фон Хесен. Майката на Александър Батенберг е била руската придворна дама графиня Хауке. Българският княз е трябвало да управлява при една изключително радикална конституция. На 09.07.1879 г. той полага клетва в конституцията на България. Батенберг е имал нелеката задача да ръководи държава без необходимия управленчески опит. Неговото обкръжение от български държавници също не е притежавало необходимия опит и държавническа мъдрост, за да управлява новосформираното българско княжество. Александър Батенберг е дошъл в чужда държава, да управлява чужд за него народ, а българският народ получил една почти републиканска конституция, за която не е бил узрял. Руснаците използвали в своя полза възникналите трудности в българското княжество.

Създаването на самостоятелно княжество между Дунава и Балкана е било насилствено наложено на руснаците от техните противници на Берлинския конгрес. Дали българите щяха да получат политическа независимост, ако руснаците са били в състояние да победят безпроблемно във войната и да защитават завладяното, е много съмнително. Да се съмняваме в това ни кара освен всичко друго и обстоятелството, че руснаците които твърдят да са зпочвали войната в името на славянското братство и българите, до ден днешен не са признали славянско- българската църква. Гръцката църква обявява българите за схизматици поради българския национализъм, защото българите били въвели старобългарски (църковнославянски) език в своите храмове, което не е новост, тъй като българите от стари времена са служили в църквите си на този език. Тук е необходимо да се припомни, че руснаците и сърбите използват същия този език в църковните си служби. Човек би могъл най- много да си помисли, че българите са последвали

примера на руснаците в църковно отношение. Следователно е много странно руснаците да считат българите за схизматици по гореспоменатата причина.

Причината за всичко това може да се търси в обстоятелството, че чрез създаването на една национална българска църква, същевременно се създава и самостоятелна независима българска нация, която руснаците, предявяващи претенции върху земите на Балканския полуостров, не биха могли да търпят. По тези причини русите подкрепят теорията за тюркския произход на българите. Твърди се, че българите били гости на Балканския полуостров, който в историческо отношение бил византийски, а в етническо- славянски. В исторически план според тази теория българите имат право само върху ивицата между Дунав и Балкана, докато българите в Тракия и Македония са славяни, които могат да минат за сърби. Руският консул в Солун- Ястребов, често давал указания на българските гимназиални учители в Солун да не четат евангелието на езика, на схизмата (старо-български или църковнославянски).

Считаме, че официално Русия никога не е имала намерение да признава българската нация извън българското княжество. Тя се надявала да се установи на Балканския полуостров и когато била принудена на Берлинския конгрес да приеме независима България, дори и само между Дунава и Балкана, Русия търси средства да държи българското княжество в подчинено положение, даже да го премахне от пътя си.

Съгласно конституцията всички жители на България, без разлика от религия и националност, са равнопоставени. Може да бъде избран всеки гражданин, навършил 30 години, а избирател всеки, навършил 20 години. Веднага след основаването на новата държава, се образуват 2 партии- либерална и консервативна. Тази разлика обаче скоро изчезнала, тъй като българите не са разбирали принципите на тези партии. Политическите партии започнали да се основават на личностна основа, на един или друг водач, носещи техните имена. По този начин са се появили Цанковисти, Каравелисти, Стамболисти, Радослависти. Една или друга по- силна личност е успявала чрез личната си агитация да накара да бъдат избрани нейни кандидати в събранието и така получавала ръководството на правителството, докато не била отстранена от по- силен водач.

Българската самостоятелност е вземана под внимание до някаква степен докато император Александър II е бил жив. Неговият син Александър III, който заема трона от 1881 г., се стреми да направи от България руска провинция. След като руснаците са контролирали българското министерство на войната и българската армия, която е била под управление на руски офицери, русите са искали да управляват и външната политика на България. Те се намесвали също и във вътрешната политика на българската държава. Българите по това време били твърде слаби за да се противопоставят успешно на тези вмешателства.

За изграждането на една самостоятелна независима България, работели образовани в чужбина българи, като Начович, Стоилов, Греков. Либералните водачи Цанков и Каравелов са се сменяли в управлението. Цанков по- късно решава да подчини българите на Русия. Каравелов запазва политически неутрална позиция, което проличава от неговите изказвания в неговия вестник „Търновска конституция” от 11 и 18.01.1884 г.:

„Ние никаква външна политика не водим, не можем и никаква да водим. Оставяме това на онези, които са ни дали политически живот, но по отношение на нашата вътрешна политика ще помоля нашите освободители за извинение...” и т.н.

Ако руснаците се бяха задоволили с министерството на войната и воденето на българската външна политика, Бългаия щеше да остане руска провинция. Те обаче искаха всичко и загубиха всичко.

Приятелите на Каравелов, като Стамболов, Радославов и др. по-късно станали още по-твърди в своите политически възгледи и отрекли правото на Русия да определя външната политика на страната, като така се разграничили и от Каравелов.

Не всички българи били в състояние да проумеят намеренията на Русия. Една част от българския народ при управлението на Цанков е вярвала в добронамерените чувства на руснаците за добруването на българското население и българите са се опирали на това. Княз Александър е трябвало да реши, дали ще бъде руски представител на властта в България или самостоятелен владетел на българското княжество. Той избрал да бъде второто, с което си навлякал руската омраза. Отношенията между него и Русия се изострили особено много, когато през 1885 г. българите в Източна Румелия свалят чрез революция турския представител на властта Кръстевич и провъзгласяват съединението със северна България. Русия не одобрява тази постъпка. Князът обаче застава начело на своя народ, мобилизира армията и я изпраща на турската граница, да защитава извършеното освободително дело.

Сърбите, подкрепяни от Австро-Унгария, обявяват война на България. Русия привиква всички свои офицери да напуснат българските земи. Българската армия остава без висши офицери, остават единствено някои много млади руски лейтенанти и капитани. Тези млади капитани стават командири на армията, лейтенантите-командири на полкове и бригади. Нито княза, нито някои от неговите пълководци е бил на възраст, по-голяма от 27 години. От теоретична гледна точка е било ясно, че българите ще бъдат разбити от сръбската армия. Този резултат очаквала и Русия след изтеглянето на своите офицери, за да може да нахлуе след това, като спасител и директно да подчини българите. Събитията обаче се стичат по съвсем непредвидим начин. Сръбската армия е разбита при Сливница и прогонена от българите¹. Българите дори превземат сръбския град Пирот. Чрез тази самостоятелно-извоювана победа, българите затвърждават своите позиции на политическата карта, на Балканите. Това изнервя допълнително руските имперски интереси. За да постигнат своите политически цели руснаците решават да премахнат много обичаята от българите княз. Като свои политически инструменти те използват някои български политици и офицери, обидени на досегашното българско управление и непроумяващи достатъчно добре руската имперска политика. Така княз Александър Батенберг е свален на 20.08.1886 г. Българският народ не одобрявал това дело. Организирана се контрареволюция, водена от председателят на народното събрание Стамболов, който нямал навършени и 30 години, чрез която са прогонени русофилските метежници, а княз Александър повикан обратно в България. Князът се завръща, но когато стъпва на българска земя в Русчук без знанието на Стамболов, изпраща телеграма до руския цар, в която моли за неговата снисходителност и покорно предава своята корона в

царските ръце. На тази телеграма Александър III отговаря, че оставянето на българския княз в България е недопустимо. В резултат на тази телеграма Батенберг решава да абдикира. Той отива в София, където назначава Стамболов за свой първи регент и напуска България. Министър-председател става енергичният Радославов, който съумява да запази реда в страната. Той свиква Народно събрание на 7.07.1887 г. и избира за княз на България принц Фердинанд Сакс Кобург-готски (Ferdinand von Sachsen-Koburg-Gotha). На 14.08.1887 г. принц Фердинанд пристига в България и назначава обичаната, и силна личност на Стамболов за министър-председател на българската държава. На 01.11.1894 г. умира руският император Александър III и неговият син Николай II се възкачва на руския престол. Княз Фердинанд, който вече е укрепил своето политическо положение в България, сметнал, че е дошло времето да получи международно признание от великите сили и Турция, чрез помирение с Русия. Той освобождава Стамболов от длъжността му и поканва обединената опозиция на Стоилов и Радославов да управлява страната, под председателството на Стоилов (1895 г.). Руснаците поставят условието българският престолонаследник Борис III да приеме и да бъде кръстен в православната вяра. Скоро след това следва и международното признание.

Стоилов обединява своите сподвижници с русофилската партия на съединистите, като основава нова партия под името „Народна партия“. Подкрепен от тази партия той сам поема управлението на правителството, което реализира гореспоменатото помирение с Русия. Това правителство поема по пътя на сближаване и приятелство с Русия, въпреки че Стоилов сам не е особено голям русофил. В своята русофилска политика Стоилов следва следния основен принцип: двете независими държави България и Русия трябва да бъдат в приятелски отношения и да се подкрепят взаимно. В своя реч, която държи пред народното събрание, той заявява, че екстремното русофилство е предателство и трябва да се осъди. След неговата смърт русофилите от неговата партия вземат надмощие и избират за водач Гешов. Трябва да се отбележи, че има голяма разлика между русофилите преди и след Стамболов. Първите настояват българите да бъдат управлявани от Русия, защото били твърде неопитни да се управляват сами. Вторите държат на една независима и самоуправляваща се България, която цели близки приятелски отношения с Русия и избягва съюзи или общи предприятия с нейните врагове.

б) Македонският въпрос и Балканската война.

По време на Берлинския конгрес между Сърбия и Австро-Унгария настъпва сближаване на политическите позиции. Благодарение на подкрепата на Австро-Унгария, която цели отслабване на руското политическо влияние на Балканите,

Сърбия получава освен Ниш, също и областите Пирот, Лесковац и Враня. За да усили и подкрепи това сближаване с Австро- Унгария, крал Милан сключва през 1881 г. договор с Австро- Унгария, чийто седми параграф гласи, че австро-унгарската империя няма да пречи на Сърбия, дори ще я подкрепи пред другите Велики сили, ако последната получи възможност да се разшири на юг (Македония), но не и отвъд Санджак Нови пазар. Опираща се на този договор през 1885 г. Сърбия обявява война на България с пълното убеждение, че отново ще успее да разшири своите територии за сметка на българските земи. След като Сърбия загубва катастрофално войната, Австро- Унгария поставя ултиматум на княз Александър да не нахлува с българските войски по- навътре в Сърбия. Договорът между сръбската държава и австро- унгарската империя се подновява отново през 1889 г. и от русофилското радикално правителство в Сърбия след абдикацията на крал Милан. Румъния на свой ред също се отвърща политически от Русия и заема страната на Австро- Унгария. Чрез поддържането на близки отношения с Румъния, Сърбия, Гърция и Турция, австро- унгарската империя и другите сили от тройният съюз целят премахване на руското влияние на Балканите и освобождаване пътя към Азия.

Политическото отвърщане на България от Русия обаче създава нова ориентация. Австро- Унгария и другите Велики сили от тройния съюз подкрепят стремежа на България за политическа независимост от Русия.

Русия разбира, че чрез подстрекаваните от нея вътрешни безредици в българската държава, няма да ѝ се отдаде да подчини българите и по тази причина прибегва към други методи.

На Берлинския конгрес се стига до влошаване на отношенията между Русия и Германия. Руснаците обвиняват канцлера Бисмарк, че не ги е подкрепил достатъчно при преговорите, което последният с право оспорва. Германският канцлер Бисмарк е бил толкова отзивчив, че той спокойно наблюдавал дори когато Русия затвърждава властта си над българите. Той обяснява по- късно, че земите между Дунава и Балкана не заслужават костите нито на един померански войник, нито в Босна- австрийски или в България- руски. Тъй като руснаците се сближават с Франция и са враждебно настроени към Германия, канцлерът Бисмарк сключва съюз с Австро- Унгария през 1879 г. за да избегне перспективата за водене война на два фронта. Дванадесет години по- късно руско- френското сътрудничество прераства в съюз (1891 г.), чийто главни интереси са насочени срещу Германия и Австро- Унгария. В резултат на големия културен напредък на Германия и нейния стремеж да се намеси в световната политическа сцена, както и желанието ѝ да притежава свои колонии, Англия скоро открива в нейно лице свой сериозен конкурент. Близките приятелски отношения на Германия с Турция, която до тогава е била под английско настояничество и германският стремеж към завземането на пазарите в Мала- Азия за своите индустриални стоки, не са били понасяни спокойно от Англия. По тези причини Англия се съюзява с Франция и Русия срещу Германия.

Военният поход срещу тези политически сили трябвало да се състои в Македония. Планирало се е да се създаде военна сила на Балканския полуостров, която да препречи пътя на германските и австро- унгарските политически интереси в Азия. Румъния е била от значителна важност за руските интереси, тъй като през

нея биха преминали руските войски при една бъдеща война. Русия и нейните съюзници всячески са се опитвали да привлекат Румъния на своя страна чрез обещания и когато не са успели...не е без значение, че крал Карл 1898 посетил (руския) царя.

Най-важната страна обаче в този план е била Сърбия. Сръбската държава от времето на Берлинския конгрес в своята външна политика е клоняла към Австро-Унгария. За да спечелят Сърбия на своя страна, Русия и нейните съюзници ѝ обещаваха български и австро-унгарски земи. Целта е била да се създаде силна, велика сръбска държава, настроена срещу Австро-Унгария и България. За постигането на тези цели се е взело решение на първо време да се „сърбизират“ българите в Македония. Още преди освобождаването на България са се намирали сръбски учени, които са твърждали, че Балканският полуостров е обитаван само от сърби. Милоевич публикува една етнографска карта, в която не само българите на Балканския полуостров, но и българите в Бесарабия са обозначени, като сърби. Според чуждестранните учени, българите били обявени преди за турци, докато всички славяно-езични обитатели на Балканския полуостров в тази теория е трябвало да са сърби. За времето си Милоевич не намерил голяма поддръжка за това свое съчинение. За да послужи на руските интереси тази теория е трябвало да бъде възродена. След сръбско-българските войни сръбинът Гопчевич и руснакът Драганов проформа обиколили Македония под предлог, че правят етническо проучване. По-късно Гопчевич публикувал резултатите от това проучване във Виена (1889 г.) със заглавие „Македония и стара Сърбия“. Книгата е била преведена на няколко езика. Чрез тази книга Гопчевич обявил пред света, че македонските славяни са чисти сърби.

След като общественото мнение било подведено по такъв начин, Русия подкрепяна от Франция, се заела по-сериозно с намеренията си. Една година след основаването на руско-френският съюз, Русия получила одобрението на Високата порта за назначаване на сръбски консул в Скопие (Юскюп, Ускуп), който пристига в Скопие 1892 г. Едновременно с консула обаче идва и сръбският йеромонах Дионисий Петрович, като викар на гръцкия епископ на Скопие.

За да протече по-гладко и сигурно започнатата политическа операция¹ (обезглавяване на българите в Скопие), Русия назначава един сръбин (Лисевич) за руски консул на Скопие. Турското правителство и гръцките епископи, които са търсели отстраняването (унищожаването) на българите, подкрепили тази политика. Само няколко месеца след основаването на сръбското консулство в Скопие, Високата порта дава разрешение за откриване на сръбско училище в Куманово (северо-източно от Скопие) (1893). Сръбският консул Станкович, описващ тези събития, разказва, че за първи път в турската империя е призната сръбска нация. Турският народ бил изумен, когато чул за сръбска нация и сръбски училища в Македония. Когато каймаканинът (управителят на областта) на Малеш бил уведомен, че в неговата област се отварят сръбски училища, попитал валията (министър-председателя на правителството), какво означава това и дали не е станала грешка. Когато каймаканинът получил отговор, че не е грешка, той извикал: „Никога не съм си помислял, че и това ще доживее, да наричам раята сърби!“. (Станкович)

По този начин започва изкуственото създаване на сръбската нация в Македония. Българското правителство, което води изключително дружелюбна политика към Турция, било изумено, че Турция позволява такава пропаганда, насочена срещу българския народ.

На българите не им е оставало нищо друго освен да потърсят средства да се защитават. В резултат на това в София (1893 г.) се създава вестник „Югозападна България“, който разглежда македонските въпроси. По същото време възниква малък кръжок, който си поставя за цел освобождаването на Македония. Така възниква революционното движение на македонските българи.

Англия, която до този момент се е колебаела, през 1897 г. окончателно се присъединява към враговете на Германия. За да се разбере политическата ситуация в източна Европа, трябва да се спомене, че на 12.08.1888 г. тръгва първият през-балкански влак Виена- Константинопол. Поради тази железница се охлаждат отношенията между княз Александър и Русия. Руските политици не желаят София да бъде свързана с централна Европа посредством влакове, а планира изграждане на железница от Русия през Румъния до България. Българският княз Александър е бил склонен към първия вариант, с което си спечелва враждебното отношение на Русия и това му коства трона. Веднага след официалното откриване на тази железница, на 4.10.1888 г. Дойче Банк получава концесия за изграждането на отсечката Измит- Ескишехир. Във връзка с това през 1899 г. се създава Анадолската Желязопътна Компания, която получава поле за работа при изграждане отсечката Хайдарпаша- Ескишехир- Ангора, респ. –Коня, която е изградена през 1892 г., респ. 1896 г. През 1903 г. се създава Багдадската Желязопътна Компания за отсечката Коня- Багдад- Басра, която е завършена 1914 г. Русия, Франция и Англия не могат да наблюдават всичко това безучастно, затова се съюзяват и решават да пресекат пътя на германците през Балканския полуостров.

За да се създаде теоретична обосновка на сръбската пропаганда, през 1896 г. в Македония е изпратен известният френски учен- академик Виктор Берард да опише Македония в желания политически образ. В неговата публикувана творба през 1897 г. „La Macedoine“, измежду другите лъжи той казва и следното:

„Pas un paysan, non plus, ne sait le bulgare de naissance. Tous ceux qui, dans la Macédoine occidentale, entre le Vardar et le Pinde, parlent le bulgare ou le comprennent, l'ont appris aux écoles de l'Exarque. Si donc les Serbes pouvaient s'installer à Uskub, toute cette Slavie de la Macédoine occidentale, du Pinde au Vardar, serait coupée de Sofia et leur reviendrait bientôt; leurs écoles supplanteraient les écoles bulgares.“ — p. 82.

(Нито един селянин не разбира български език. Всички тези, които говорят или разбират български в западна Македония между Вардар и Пиндус, са го научили в училищата на екзархията. Ако сърбите успеят да се установят в Скопие, всички славяни в западна Македония от Пиндос до Вардар, ще бъдат отрязани от София и ще преминат към тях. Техните училища ще дойдат на мястото на българските училища.)

Академик Берард, който не разбира български, си позволява да обяснява сърцевината на българския народ в Македония, като не-българска. По това време (1897 г.) руският консул в Солун казва на българския консул, че българите живеещи на запад от Вардар, т.е. в областите Скопие, Прилеп, Битоля и Охрид, трябва да затворят своите училища, тъй като там ще бъдат отворени сръбски училища.

За да изразят публично своето национално самосъзнание, българите в северна Македония се вдигат на бунт през 1897 г.

След като до известна степен чрез писаниците на Берард и др. общественото мнение е подготвено, Русия, която никога не е искала да признае българската църква, предявява искане пред Високата порта да назначи сръбски епископ в Македония. В Македония до този момент е имало действащ български епископ. Тази цел Русия и Сърбия не успяват да постигнат веднага, тъй като българското правителство (на Иванчов- Радославов) силно възразява на това. Това назначение се реализира едва през 1902 г., когато България се управлява от благосклонно-настроеното към Русия министерство.

За да протестират срещу това и да спасят своята българска националност, българите на запад от Вардар, по точно в областите определени за Сърбия- Костур, Лерин (Флорина), Битоля (Манастир), Охрид, Крушево, се вдигат на бунт през 1903 г., но биват смазани от Турция.

По този начин Русия, Франция и Англия задействат македонския въпрос, който по- късно води до световна война.

Една част от българите поради своето незнание остават под влиянието на гръцките духовници. С времето обаче те осъзнават своята националност и тъй като гръцката църква не им разрешава отварянето на български училища, българите постепенно се отказват от гръцкия патриарх и се завръщат към българската църква. В резултат на това много гръцки епископи остават без общини. Те виждат, че с времето всички българи ще преминат към българската църква, затова се споразумяват със сърбите и в своите енорий откриват сръбски училища за българите. Чрез тази политика гърците задържат известен брой вярващи в енорийте си. Така се целяло сърбизирането на българските граждани, които поради религиозни причини са останали верни на гръцкия патриарх и се обезсилва българския народ в Македония. Някои гръцки епископи направо продавали своите енорий на сърбите, освен това сърбите и гърците организирали хулигански банди срещу българите в Македония. Обезсилването или унищожаването на българския народ в македонските земи изглеждало желано също и от турците. Те били толкова наивни да вярват, че чрез отслабването или унищожаването на българите, турската власт в Европа ще се усили и подкрепяли тази политика. Българите трябвало да чакат години наред за разрешение, ако искали да ремонтират църква или да построят училище, като накрая такова разрешение не получавали. По- видните и богати българи в Турция били гледани с подозрение, презрение и били преследвани. В резултат на това няколко стотици хиляди българи се преместват в България, Америка и др. Турците заселвали Македония и Тракия с мохамедани, като се надявали за кратко време да унищожат българите или да ги прогонят, а от Македония да направят турска земя. В турския парламент се четяли статистики, според които българите вече били малцинство.

Тройният съюз също смятал да извлече изгоди от взаимното погубване на балканските народи. Италия използвала затрудненията на европейска Турция, за да ѝ отнеме Триполи. Австро-Унгария планирала чрез Сърбия да достигне до Солун и отначало подкрепяла сръбската пропаганда в Македония. Когато обаче Сърбия изоставя близките си отношения с австро-унгарската империя и опитите от македонските българи да се създаде отделна нация пропадат, във Виена смятат за подходящо да се създаде албанска държава и чрез нея да се подчини Македония. Албания трябвало да включва Скопие и Битоля (Манастир), т.е. цяла Македония. Източните земи на българите заедно с Русчук и Варна били обещани от Австро-Унгария посредством договор на Румъния, като бъдещи придобивки.

Всичко това принуждава българите да се обърнат за помощ към Русия и да се помирят с враговете си- сърби и гърци.

На 13.06.1902 г. българският министър на външните работи генерал Паприков сключва военен договор с Русия, чрез който Русия се задължава с всички средства да защитава неприкосновеността на българските земи. Освен това руската държава дава възможност на българите да сключват нови договори с нея, при условие че България и Сърбия влязат в съюз. Преговорите между България и Сърбия започват през 1911 г. Тогавашният министър-председател и министър на външните работи-Гешов пише за тези преговори:

„Започнаха дълги преговори между господата Спалайкович (сръбския посланник в София) и мен, в които често се намесваше руският посланник в София- г-н Неклюдов и руското военно аташе полк. Романовски. Скоро тази намеса прие формата на съвети. Тези съвети се състояха в това, ту да бъдем умерени и отстъпчиви, за да постигнем по- скоро доброто дело, ту в съобщения, че ако не завършим това дело, Русия си запазва правото да действа, както ѝ диктуват нейните интереси...На нас не ни остана нищо друго, освен да подпишем договора със Сърбия.¹” По- нататък Гешов продължава:

„Русия смяташе договора със Сърбия за *Conditio sine qua non*, едно евентуално съгласие с нея.”

Така Русия успява да принуди българите да сключат неизгоден съюз със Сърбия, също и с Гърция, и да създадат балканския съюз от 1912 г., който през септември същата година обявява война на Турция.

¹Тези събития са по- подробно разгледани в моята книга написана на български език „Русия и завоевателните стремежи на сърбите” (София 1915 г.,стр. 68- 110)

Този договор е самоубийство за българите! В него българската страна признава абсолютното право на сърбите върху земите на северозапад от планина Шар, т.е. Албания и Санджак Нови пазар. Сърбите нямат никакво право върху албанските земи, нито в историческо, нито в етническо отношение. Сърбите признават на българите единствено правото върху земите на изток от Родопите. Намиращата се по средата земя (Македония) е трябвало да бъде разделена. По силата на този договор, България се задължава с армия от 100 000 души да подкрепя Сърбия, която с помощта на Черна гора, трябва да действа с пълната си мощ в Македония. Когато гърците се включват към този съюз, договорените условия се променят. Според новото споразумение, българите трябва да участват с 30 000 войници в Македония. Фактически българите участват във войната с 40 000 войници между Струма и Вардар и също толкова в земите по р.Места и Родопите. Българите са искали първоначално да приключат военните действия в Македония и след това да се насочат към Тракия. България е оставена сама да се справя с турските войски в източна Тракия, които в резултат на малобройната българска армия на това място, лесно превземат Филипопол и заплашват София. Съгласно тези договори Сърбия и Гърция са сигурни господари на Македония, докато за България остава опасността да загуби собствената си Тракия.¹

Този договор е наложен на българското правителство от Русия. След сключването на това споразумение, започва изпълнението на замисленият план.

След подписването на договора, председателят на народното събрание Данев, придружаван от всички чиновници, отива при руския император в Ливадия (5.5.1912 г.), за да му покаже подписаните документи. По време на разговорите с руския министър на външните работи- Сасонов, българското правителство изразява желанието си Адрианопол да остане в българската държава. Сасонов отговаря, че в договора от Сан Стефано (1878 г.), Адрианопол не е предвиден за България, а българите не трябва да се надяват, че ще разширят своите земи в източна Тракия.

¹) Живеещият в Берлин сърбин- Гопчевич, в своята книга „Русия и Сърбия“ (Хюго Шмит, Мюнхен 1916 г.), фалшифицира гореспоменатите факти по следния начин- „Сега тайният договор между 4-та балкански царе определи, че България се задължава да подпомага Сърбия с 120 000 души при завладяването на Македония, докато тя изпрати само 20 000 души, а по- късно поиска от сърбите още 80 000 души, които заедно с българските войски да превземат Адрианопол. Тъй като сърбите в действителност направиха това, те изцяло отказаха да поделят Македония с българите, твърдейки че това е обезщетение за невявяването на 100 000 български войници и за оказаната помощ на българите от 80 000 сръбски войници. Българите не са искали да се съгласят с това становище и така се стига до военен сблъсък със Сърбия и Гърция.”

Чрез такива фалшификации сръбските писатели насъскват своя народ и го превръщат в пушечно месо. В Адрианопол е имало само една сръбска дивизия, която е била предвидена в договора. В този договор е записано, че след приключване на военните операции на македонското бойно поле, излишните войски ще могат да се използват другаде, където бъдат необходими. Българският интендант ми каза, че той е доставял всекидневно точно 26 000 хляба за сърбите в Адрианопол.

Според сръбско- българския договор, Македония трябва така да бъде поделена, че областта около Скопие да бъде сръбска, а останалата част на Македония- българска. Два дни след началото на военните действия на 15/28.09.1912 г., сръбският министър- председател Пашич изпраща телеграма (No.5669) до сръбския заместник в чужбина, в която твърди, че „стара Сърбия” обхваща градовете Прилеп, Кичево, Охрид и неговите области. Русия не желае България да плучи Тракия, а сърбите ѝ отказват Македония. Човек би могъл да се запита, защо българите въобще водят война. Гешов и Данев не проумяват политическата ситуация. Те продължават съвсем наивно да вярват, че руснаците само така се преструват, а в действителност не биха могли да погледят исконното право на българите. Русия изобщо не е дружелюбно настроена към българите. Тя дори е склонна да принуди българите да отстъпят, дори без самата тя да направи жертви или разходи. Това го доказва една пратка на великия княз Михаил Михайлович до крал Карл, която му се изпраща от руския фелдмаршалски щаб в навечерието на войната септември 1912 г. Това може да се изтъкува, че между Русия и Румъния вече е било постигнато споразумение, което е било насочено срещу България.

Събитията се стичат много бързо. Българите побеждават турците при Лозенград (Кирк Килисе), Селиолу, Люлебургас, Бабаески и достигат до Чаталджа. След промяната на първоначалния план, българите прехвърлят войски от Кюстендил в Македония наброяващи 40 000 души, като завладяват цялата област източно от Вардар до Солун. Другата българска армия със същата големина настъпва от Пловдив (Филипопол) през Родопите и превзема долината на р. Места. Сърбите влизат в битка с турците при Куманово и Битоля, като превземат областта западно от Вардар. Гръцките войски водят военни действия в Епир, достигат Солун по същото време, както и българите. Тъй като турците хвърлят все повече войски срещу българите в източна Тракия и Галиполи, българите изтеглят своите войски от Македония, за да ги изпратят срещу турците в източна Тракия. За запазване на реда сърбите завземат завладяните от българите части, от Македония. Гръцките войски се установяват в Солун. Войната срещу турците е успешно приключена. Турция иска да сключи мир. След края на войната завладените земи трябва да се поделят между съюзниците, съгласно договореностите и дадените жертви.

Сърбите не желаят да се придържат към сключения договор и заявяват, че ще запазят цялата заета област до р.Струма. Гърците предявяват претенции не само върху Солун, но и върху цялата южна Македония до Родопите. Руснаците искат Адрианопол и подкрепят сръбските, и гръцките претенции върху Македония. Българите, които са започнали освободителната война за своите сънародници в Македония, са дали най- многобройни човешки жертви. Българският народ не желае да предаде Тракия и Македония, затова настоява за изпълнение на договора със Сърбия. Руснаците вместо да отсъдят, като арбитри, придържайки се справедливо към договора, за да заплашат българите, изпращат в гърба им румъните. Румъните предявяват искания за земя, които никога не формулират точно, а ту увеличават исканата земя, ту я намаляват. Те действат според руските указания. Румъния настоява да разшири своята територия за сметка на българската земя по следните причини:

- в Македония също живеели куцовлахи;

- България щяла да стане толкова голяма, че щяло да се наруши равновесието на Балканския полуостров.

Българите отговорили със следните опровержения:

- куцовлахите живеели в Епир, който щял да стане гръцка земя и в тази част от Македония, която се пада на Сърбия, следователно румънците трябва да се обърнат към тези държави;
- не е сигурно, че България ще разшири своята територия, тъй като нейните съюзници предявяват претенции за отвоюваната от Турция- Македония и Тракия.

Въпреки всичко, българите са принудени да отстъпят на румънците българския град Силистра. След като българите задоволили румънските искания, те се надявали да задвижат изпълнението на съюзническия договор, но се заблуждавали в намеренията на Русия. Последната дори в този момент отказва да се намеси, като арбитър и продължава да насъсква сърби, гърци и румънци срещу българите. Сред българската армия в източна Тракия, имало различни руски офицери и висши чиновници, които се престрували за кореспонденти на руския вестник „Ново време“, но фактически са били наблюдатели на положението. На същото място се намира и председателят на руската „Дума“ Гучков, който често настройва обществеността срещу марша на българските войски в Тракия. Руските представители се държат така надменно и непоносимо, че дори приятелски настроеният към руснаците генерал Радко Димитриев, командир на трета дивизия, се принуждава да заповяда на руския полковник Дреер, да напусне възможно най-бързо. Тези агенти на руското правителство, настройват сърби и гърци срещу българите чрез руската и френската преса. Между другото те пишат, че сърбите са превзели Адрианопол, а гърците са се били с турците при Чаталджа. Сърбите, гърците и румънците са били извънредно щастливи, че тройният съюз им предоставя допълнително други земи, за които никога не биха могли да мечтаят. Самите те стават несъзнателни инструменти на една злощастна за балканските народи политика.

През февруари 1913 г., по времето на лондонските мирни преговори, се сключва споразумение между Сърбия, Черна гора, Гърция и Румъния против България. На 8.06.1913 г. гръцкият посланик в Букурещ предлага на румънското правителство да включат също и Турция в съюза срещу България. Турците не са били приети, като страна в съюза, но остават в тесни връзки с новите си съюзници. Съюзът между Сърбия, Черна гора, Гърция, Румъния и тяхното споразумение с Турция е станал реалност. Съдбата на България е била предопределена. За да не бъдат разбудени българите от техния детски сън и да не бъдат свалени от властта дружелюбно- настроените към Русия министри, и да не се смени външната политика, руските дипломати прилагат много умели похвати. Руснаците обявяват, че са съгласни българите да притежават Адрианопол и източна Тракия до отсечката Мидия- Енос, вероятно защото са сигурни, че в резултат на сключения договор срещу България, тази земя няма да бъде българска. Този дипломатически ход подкрепя българското правителство, като една част от българите вярват, че Русия е най- искреният и безкористен благодетел на България. Обикновените хора от народа продължават да вярват, че Русия ще отсъди, като справедлив арбитър и настояват за това. Българите са сключили договор с Русия през 1902 г., в който

Русия се задължава да защитава неприкосновеността на българските територии и затова вярват, че няма нищо да загубят. Обаче на 25.06.1913 г. руският министър на външните работи Созонов, заявява на българския посланник в Петербург- „Не очаквайте от нас нищо и забравете, че от 1902 г., от наша страна съществуват никакви задължения”. Чрез това свое изказване руският министър на практика анулира договора от 1902 г., в същия момент, когато българите молят за помощ Русия. На 26.06.1913 г. руският посланник в Букурещ- Шебеко, подканва румънското правителство да заеме с румънските войски българската гранична област до линията Тутракан- Балчик и да я задържи за себе си. На 29 Юни започва втората балканска война.

Румъния, Сърбия, Гърция и Турция нападат малка и изтощена България и я унижават чрез мирния договор от Букурещ 1913 г., до степента която Русия желае. България загубва цяла Македония в полза на Сърбия и Гърция, и една част от старите си земи в Добруджа в полза на Румъния. Турците получават обратно цяла източна Тракия с Адрианопол.

Междувременно дружелюбно настроеният към Русия, министър- председател Данев подава оставка и отстъпва министерското място на Радославов. На новия министър- председател не остава нищо друго, освен да се примири със ситуацията. Подкрепян от централните сили, Радославов започва директни преговори с Турция. Той се договаря с турската страна за образуване на обща граница между двете държави по долното течение на Марица. България излиза от Балканските войни с малка териториална придобивка югоизточно от Родопите, но тази печалба има по-малка стойност, отколкото загубената територия в полза на Румъния. Българите се чувстват максимално ошетени и унижени, но продължават да търсят средства и пътища за да излязат от нетърпимото положение, в което ги е поставила втората балканска война.

Между Румъния, Сърбия и Гърция, които са под закрилата на съюзническите сили, се сключва съюз, насочен срещу България и Австро- Унгария. За да се даде външен израз на образуващото се приятелство между Русия и Румъния, руският император Николай II, придружен от дъщерите си, посещава на 14.07.1914 г. румънския крал в Констанца и бива провъзгласен за началник на румънския полк, намиращ се дотогава в българския град Добрич. Същият полк навлиза първи в българския град Силистра. По този начин руският император одобрява пред света румънското завоевание над тези чисто български области. Сърбите продължават да се трудят за обединяването на „всички сърби”. В техните учебници по география и история пише, че София бил един чисто сръбски град и етническите сърби живеели чак до Янтра (Търново) и Марица (Филипопол). Според тях, тези сърби трябвало да бъдат присъединени към другите сърби. Фактически на изток от Марица живее същият народ, но модерните сърби тук не следват Милоевич и не обозначават живеещия по тези места народ за сръбски, за да не влязат в противоречие със съюзниците си, защото румънците също имат претенции в полза на тяхната голяма бъдеща държава. Румънските апетити са върху българските градове Русчук и Варна, т.е. областите на изток от Янтра. Руснаците искат да си осигурят тила за техния бъдещ Константинопол, затова изискват източната част на България. Гърците трябвало да издигнат отново византийската империя, от където имали право върху Филипопол и южна България до Балкана. България и Турция пък

трябвало да бъдат разделени или съединени по модела на Австро- Унгария. Всички тези обстоятелства наложили на трите сили да се обединят, за да запазят своето съществуване в бушуващата световна война.

Заклучение

Тъй като обхватът на тази история е замислен да бъде кратък, някои интересни факти трябваше да бъдат изключени. Във връзка с историята на Фридрих Зайдел бихме искали още веднъж да подчертаем, че понеже живеещите между реките Морава и Искър българи са носили дълги плитки, до ден днешен се наричат шопи (от латински *capillati*, което означава дългокоси). Това е едно старо гетско или готско изкуство, за което още Йордан разказва следното:

„Когато Буревиста управляваше готите, Дикений дойде при готите по времето, когато Сула заграби властта при римляните...Той избра измежду тях (готите) най-благородните и умни мъже, обучи ги в теологията, запозна ги с истинската божественост и светци, и ги направи свещеници. Той им даде името „пилеати“, вероятно, защото при принасяне на жертва- курбан, те слагали тиара на главата си, която наричали „пилеус“. Той заповядал останалия народ да бъде наричан „капилати“ (дългокоси). Това име готите високо ценяха и до ден днешен споменаваха в песните си. (XI, 67- 71, *ubers.v.Martens*)

От тези шопи или капилати идва потомството или наследниците на Теодорих Велики, тъй като те са споменати в едно писмо на Теодорих до швабите. (*Cassiod. Var. IV, 49*) Тези готи възстанаха през 505 г. под командването на Виталиан срещу византийския император Анастасий, защото той прокудил техните епископи от София, Ниш, Кюстендил, Охрид, Никопол. Малала ги нарича ту българи, ту готи:

(Οὐγγῶν καὶ Βουλγάρων -- Γότθων καὶ Οὐγγῶν καὶ Σκυθῶν στρατιωτῶν).

Теодорих Велики симпатизира на своите сънародници и успява да принуди римския епископ (папата), да изпрати синоди в Хераклея (Битоля=Манастир), защото иска да покаже своята съпричастност към Виталиан.

(Ὁρμίσδας δὲ ὁ ἐπίσκοπος Τάρμης ἀχλούμενος ὑπὸ Θεοδορίου χαριζομένου Βιταλιανῷ.)

(*Goten oder Bulgaren, S 246-248*) Капилатите на Теодорих продължават и до ден днешен да живеят в днешните шопи, докато пилатите живеят в обитателите на югоизточна България и Македония, които и до ден днешен носят тиара или забрадки. От това също ясно се вижда, че българите са потомци на готите.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор.....	
Въведение.....	
Част първа. Българите в предхристиянската епоха:.....	
1. Прародина и произход на българите.....	
2. Епохата на троянците	
а) Троя.....	
б) Митология и обичаи.....	
в) Крез и персийската инвазия.....	
3. Македонската епоха.....	
а) Възникването на македонската държава.....	
б) Завладяването на Македония от римляните.....	
Част втора. Българското християнство:.....	
1. Възникване.....	
а) Апостол Павел, Климент, Тимотей.....	
б) Кирил и Методий.....	
в) Улфила.....	
2. Борба за независима българска църква.....	
а) Появата на българите.....	
б) Появата на готите.....	
в) Преследването на скитската църква от гърци и римляни.....	
г) Разликата в църковната догма между гърци и българи.....	
Част трета. Българите в средновековието:.....	
1. Българите в средновековието.....	
а) Състоянието на българите в римската империя.....	
б) Хуни.....	
в) Готи.....	
г) Траки.....	
д) Авари.....	
е) Българи.....	
Част четвърта. Турско робство и гърцкото потисничество:.....	
а) Турци.....	
б) Гърци.....	
Част пета. Българите в периода от освобождението на северна България до Балканската война:.....	
а) Българската борба за независимост.....	
б) Македонският въпрос и Балканската война.....	
Заклучение.....	

